

728

Brahku-draudse Widse mē.

Sinas par brahku-draudses zelschanos un isplatischanos
wifvahri, bet ihpaschi par winas darbu starp Widsemes
Latweefsheem un par fa-eefchanu-ehkahn ikkatrā draudse.

—oo:oo—
Ar draugn palihdsibn
isdevis

Kaudsites Matihfs.

Tikam ween schi draudse stahwehs
Kamehr Deewa darbus ta
Savā widū ne-aiffawehs.
(Brahku-dr. dseefma no 1727. g.)

Rihga, 1878.

Drukats pee M. Jakobsonna, Wehweru-eelä, Nr. 5.

PÄRBAUDITS 124...G

PÄRBAUDITS 124...G

-112261-

Brahlu-draudse Widsemē.

Tinas par brahln-draudses zelschanos un isplatischanos
wispahri, bet ihpaschi par winas darbu starp Widsemes
Latweefcheem un par fa=zeschann=ehkahn ikkatrā draudse.

Ar draugu palihd si bu
isdevis

Kaudsites Matihs.

Tikam ween fhi draudse stahwehs
Kamehr Deewa darbus ta
Sawā widū ne=aiskawehs.
(Brahlu-dr. dseefma no 1727. g.)

Nihgā, 1877.

Drukats pee M. Jakobsona, Wehweru-eelā, eepretim linu=fwareem.

putni, eseru falas un zitós zilweku atstatumós, skatahs tuwojochamees zilwemam azis. Apka'rtjejee koki — jo schahs ehkas atrodam allash birses — stahw, galwas smagi lozidami, it ka kopeji ap wahjneeka gultu, wifus pafaules trauzeklus, trofchäus un nemeerius atgainidami. Wifs tur ir fluss, fluss, tik wina pafchi ween brihscham smagi schnahz. Waj to lai nemam launä? ne, ne! kusch gan leegtu nopushtas pee mireja gultas, lai ar' winas buhtu waj zik smagas? Kad nofchamees us folineem, weenä waj otrå pufé, tad pateefi leekahs, ka esam no pafaules ne-aissneedsmi tahlu un ka sehdam lihdsas fahdai mihiotai, wezä, bet spodra tautas, apgehrbä tehrptai un pussnaudä sapnojofchä mahmulinai, kurai muhschä ir eeshmejis waiga to, ka wina stahw tahlu aif muguras deesgan gruhta, bet tomehr wifai jaufa un dahrga jauniba. — Par pamesteem dñihwokleem schahs ehkas ari naw dehwejamas, jo tur naw nefas palaifts, bet, pee leelakahs dasas, wifs glihti apkopts; ari ne-aisauguschee zelini, kas wed us weenahm waj otrahm durwim, leezina, ka ir kahdas fahjas, kas wina arweenu no jauna min. Tomehr pa wifahm nedelas darba-deenahm tu nepamanish neweena zilwe'a tur eekschä, bet svehtdeen no pafcha rihta un us wakaru, un daschu brihdi jau festdeenas wakarä, kad wifur mahjo flusums un meers, tad schahs ehkas skumigi pamostahs, tad winas teek wairak waj masak apdñihwotas, tad reds daschus no abeem dñimumeem turp zelojam, bet wairak tik tahdus, kuri pee speckschä tiko tipina. Ja tu schahdä brihdi tur gaditos, tad eji luhdsams winaem lihds eekschä, un ja tawa sids ir kurniet kustinajama, tad tu teefcham fawa gahjuma nenoschehlofi. Ja tu eß dauds krahpts un wilts, tad sche tu atradisi pateefibu; ja kahrdinajumi ir tewi nomahkuschi pat waj lihds nahwei, tad sche atdfihwosees tawa nowahrdsinata dwehsele; ja no saimojofchä besdeewibas waiga nefur ne-efi warejis is-behgt, tad sche tu atradisi Deewa bijibu un Deewa meeru; ja lischku mehles tew jau reebtin reebjahs, tad sche buhs fen melleta weenteesiba. Ja dñihwes bangas tewi bes schehlastibas

mehtà us flintim, tawas zeribas fatreekdamas un tawu firdi dragadamas, tad sche buhs meers, duſa un ſahyju remdeſchana. Sche paſaule tewiſ ne-aiffneegs, jo ta wehſma, kas tur puhſch, ta lauſtin ſalaufch wiras waru. Bet ja tew ſchee zeli ir paſihſtami jau no ſenahs behrnibas; ja tu jau eſi ſchöſ pajumtöſ fehdejſis, gan faldams, gan ſnaudams, un ja tu nu atkal eeraugi wirus tahdus paſchus pehz daschadi pahr-laifeem laikeem, tad tew kahds, eekſchpus ſcheem fleegſchneem pawadits brihtiaſch buhs brihnifchkiſ: wiras ſuſmodinahs tawā firdi ſimtu ſimteem fehrifaldu atmian un nowedihs tewi tawā tahla ſapnotā behrnibā; tu atkal ſpehſi tigeht, ſpehſi mihleht wiſus toreifejos jaukumus un preekus, un aismirſiſ, fa tew, warbuht, dſihwes-rudens ir jau tawöſ tumſchöſ matöſ ewehrpis daschus ſudrabetus pawedeeneus un eeminis daschus zelinus peerē un waigā. Tu dſirdeſi tur daschu paſihſtamu, zitkahrt loti zeenitu un bijatu balsi, kura zu gan tew iſſlauſſees it kā kahda aifelſuſchahs un loti nogurufcha naſtunefea balsi, kura tomehr ſkan zauri tas waronigais preeks un lepnumſ, fa noluhks naw wairs tahlu; eeraudſiſ un paſihſi ari, warbuht, kahdu ſawas mahtes jaunibas draudſeni, kuras flehpī tu daudſkahrt fehdejſis, un kura ne-aismirſa nekad tew fo lihds atnest. Tagad wiras tausta zelu ar ſpee-likti un tewiſ wairs nepaſihſt, bet tu gan wirau, jo apgehrbſ ir wirai, warbuht, ihſti tas pats, kas toreis. War notift, fa tu ſchahdā weetā un brihdī raudi ſawu pirmo un peh-dejo apſiaigo aſaru un tad eſi atkal, brihnifchki atjaunots, at-pakal dſihwes zihniñā.

Mihlo ſaſitaj! Es nomanu fa tewiſ tihkahs dſirdeht fo neko par ſchahm ehkahm, talab eefim, noſehdiſimees pee kaſdas un paklaufſimees, fo wiras ſtahſta par ſawu pagah-jibu un tagadni. — Wiſs ir ſwehtigi klufſ, gandrihs kā kapſehtā; nekahds paſaules neimeers neleeds muhſu prahkeem ſawetees ap wirau preekeem un behdahm.

No pat pirmeem kristigas tizibas laikeem lihds 17. gadu-
šimtena eefahkumam pastahweja farala walstī Bohemijā un
markgrafa walstī Morawijā, pahr kura htm tagad walda Austrijas
keisers, ihpascha tizibas fchira, kura nosauzahs par brahlu
draudsi. Schi draudse turejahs zeefchak par wifahm zitahm
pee apustula eestahdijumeem un bij wifos laikos Deewabijibas
un tiklibas preefschihme. Wina peewenojahs ari leela
Bohemijas afrau leezinecka, Zahna Hufa mahzekli un Wald-
denseeschu brahli Franzijā. 15. gadu-šimteni sahka ta, ihsti
tolaik warenā un breefničā Romas jeb satolu basniza ari
Bohemijas brahlu-draudsi wajahz zaur sawas semes wald-
neefkeem. Wina iszeeta pawifam 6 nahwigus wajajumus un
tika 1627. g. gandrihs wifa lihds ar sawu pehdejo bishkapu
Amofu Komeniju israidita is semes, tik ween Morawijā
wehl schur un tur atlikahs sahds masuminach no winas.
Schis pats masuminach tomehr palika joprojam zeeti pee fa-
weem tizibas eestahdijumeem: — sapulzejahs rihtds un wakarōs,
laſija uszichtigi sawas fwehtahs grahmataš, luhds, dseedaja
un baudija ari fwehto wakara-chdeenu, bet, sinams, loti pa-
ſlepen un ahrigi pee satolu basnizas turedamees. Schos
behdu-laikos wineem netruhka tomehr sawu kreetnu waditaju
un faturetaju weenkop. Par wifem ir eewehrojams Georgs
Jeschke, ka loti zeenijams draudsas tehwes, furesch sawus at-
likuschos brahlus netik ween ar mihlestibu kopa, bet isplatija
ari waitak apgaismibas winu starpā zaur uszichtigu bishbeles-
un Lutera-rakſiu laſiſhanu un isskaidrofchanu; tad ari Mahr-
tinach un Samuels Schneiders, kuri pehz wina tifpat ſiſ-
nigi gahdaja par sawu iſklihdinato un apfraidito draudſiti.
Tomehr schi draudſite tika ik deenas no fatoleem deldetu,
gan ar wilstu, gan ar waru. Jesuiti laupija un dedsinaja
winu grahmataš, raudſija eeveest winu sahdschās, gan zaur
faprezinachanu, gan zitadi, fwefchus, satolu tizigus eedſih-
wotajus, gluhneja us winu sapulzehm, un fur fahdi tika no-
twerti pee sawahm Deewa-luhgschanahm, tur winus fagaidija
daschads fods, možibas, zeetums un ja ifreises ne nahwe.

tad tomehr nabadsiba un bads, jo wiāu manta tika atnemta
bes schehlastibas preefsch katolu basnizas waj preefsch jesuitu
beedribas; wiāi bij peespeesti pasemotees fweschai tizibai, kuxu
tee no firds eenihdeja un kad pee wifa ta wehl sahka truhkt
freetnu preefschneeku un weenotaju, tad simtu gadu pehz wiāu
peeminetā pehdejā bihskapa isdīshschanas bij Morawu draudse
isdeldeta libds beidsameem pamateem, tà ka wairš tik daschi
namu tehwí, un tee paschi ar bailehm, mahzija behrneem
fawu tehwu tizibu un lasija swehtos rakstus, ja wehl bij is-
dewees fahdu grahmatu no jesuiteem paglahbt. Tomehr ap
1720. gadu sahka atkal schahs wezahs basnizas faknes dīht
it fa jaunas atwafas un tas notifa zaur fahdu, schinī leetā
loti ewehrojamu wihrū, Kristijanu Dawidu, kurefsch bij isre-
dssets par brahku-draudsēs atjaunotaju un uszehleju.

Kristijans Dawids ir dsimis Morawijā, Senftlebenes
zeemā no katolu wezakeem un bij sawā jaunibā pats kaifligs
katolis un loti mahnutizigs. Behrnibā wiāsch ganija tehma
awis un wehlak bij par sirgu-puiši. Ap sawu diwdesmito
gadu wiāsch ismahzijahs par namdari un, scho darbu strahda-
dams, satikahs fahdā pilfatina ar ewangelijuma tizigeem, kuxi
gan bij peespeesti — bet tik ween ahrigi — turetees pee ka-
tolu tizibas. Tee atmeta wiās bildes un runaja par dīshwu
Deewu; atmeta fwehtajos, teikdam, fa tee newarot neka
lihdseht, bet tik ween Deews. Schai pilfatina bij ari 12 wihrī
zeetumā, kuxi bij notverti flepēn fapulzejamees un swehtos
rakstus lašam. Schee luhdsā deenu un nafti dīshwo Deewu
sawā zeetumā, kur pee atwehrta, aisdelschota loga weenadi
dauds lauschu stahweja, gan saimodami, gan raudadami. To
redsot un dīrdot tika Kristijana firds loti sagrahbta. Tai
paschā pilfatina bij ari schihdu draudse, kuras eestahdijumus
un Deewa kalposchanu redseht gribedams, wiāsch nogahja fina-
gogā, kur dīrdeja, fa wiāu tiziba esot ta ihstenā, jo
ar wiāu weztehweem esot runajis pats Deews. Zaur to
wiſu wiāsch fajufka tà, fa nesinaja kam peekrist: waj katoleem,
waj teem, kas zeetumā, waj schihdeem. Tai fajufschanas laikā

wiſch eemantoja bibeli un laſija tanī ar opbrihnojamu uszih-tibu. Pehz ilgas ſchaubifchanahs par Deewa trihſweenibu un par to, waj bibelē ir pateefi Deewa-wahrdi, wiſch tomehr peekrita ewangelijuma tizibai un dewahs us Ungariju, lai wa-retu pahrkristitees, bet tur dauds netruhka, fad buhtu jakahpj us fahrta. No tejeenes wiſch aſbehga us zitu pilſatu un peeteizahs pee protestantu mahzitaja; tas nedrihſteja wiſa peenamt, bet noraidija us Edenburgu, fur wiſu atkal fahka wajaht. No Edenburgas wiſch dewahs zaur Austriju taifni us Leipzigu, fur — fad fawu nodomu iſteiza — tika no luteranceſcheem peesobots ween. Schahda besdeewiba eegruhda wiſu gandrihs iffamifeſchanas bailes un pehdigi wiſch ne-atrada zita padoma, fā eet us Berlinu un usdotees par kax-wihru; bet tapehz, ſa wiſch bij ahrſemneeks, tad wiſu us-nehma tik par puifi pee uſtura-rateein. Sche dſihwodams wiſch iſteiza fawu nemeeru fawa dſihwoſla faimneekam, iuerſh wiſu noweda pee kahda mahzitaja un tas — pehz 8 deenu mahzibas — nokriſtija to par luteraneeti. Kristijans Dawids natureja par godu, tuhlia no kax-pulka atſahtees, bet gahja lihds kax pret Sweedreem, nn fad tee bij fakauti pee Stralsundas, zaur ko ari kaxſh beidsahs, tad waldiba atlaida wiſu. No ſchejeenes wiſch gahja us Breflawu, bet nonahza tur tik tad, fad bij us zela iſzeetiſ nahwigu wahjibu. Breflawā kahdu laiku ſtrahdajis, eefirga no jauna wehl niknač, un fad atweſelojahs, tad nogahja us Schweiđnizu. Sche bij wiſu uſofchnajufchi jesuiti, tapehz dewahs atpakač us Breflawu, un fad ari tur nebij drofmes, tad gahja us Gerlizu. Tur wiſch eepaſinahs ar Mag. Schaeferi un Mag. Schwedleri, luxi wiſa ſirdi lika ihſtos dihglus us Deewa-walſtibas dar-beem. Sche dewahs wiſch ari laulibā ar Annu Elisabeti. No ſchejeenes apmekleja Kristijans Dawids arweenu fawus behdu-brahlus Morawija, tos ſaweenodams, ſiſprinadams un atjaunodams wiſu ſarpa wezos baſnizas eestahdijumus. Zaur to kluwa wiſch ſcheem behduleem tik mihiſh, ſa tee nesphejja nemas dſihwot bes wiſa, un fad turklaht wajafchanas

nebij wairs panefamas, tad tee luhdsä wiru, isgahdaht faut fur starp ewangelijuma tizigeem kahdu mitekli; fur kopâ dsih-wot. Kristijans Dawids nogahja atpakał pee Schaefera un Schwedlera, isteiga teem sawu brahku likteni un wehleßhanos. Tee dewa winam padomu, eet us Dresdeni pee kahda jauna, deewbijiga grafa v. Zinzendorfa. Winsch peernehma scho padomu un nogahja us Dresdeni, fur grafs Zinzendorfs us-nehma wiru loti laipni, un kad bij wina wajadsbu dsirdejis un par teem Morawijas brahkeem tuwak aptaujajees, tad ap-solijs tos usnaemt un apsargaht sawâ muischâ Bertelsdorfa.

Kristijans Dawids gahja nu atfal, bet ar preezigu firdi, us Morawiju, sawu wajato brahku glahbt un pestiht. Scho-reis winam nahzo lihds tik diwi wihi, augschâ minetâ Jeschkes meitas-dehli, ar seewahm un behrneem, jo wißi us reisi nespohja un nedrihksjeja dotees fweschumâ. Wasaras-þwehtku nedekâ 1722. g. atstahja wini, no Kristijana Dawida waditi, nafts laikâ dsinteni un nonahza pehz dauds zela gruhtibahm 8. jun. pee grafa Zinzendorfa wezmahtes Henersdorfa, jo pats grafs usturejahs tobrihdi Dresdenê, un wini nesinaja zitur greestees. Ta winus nosuhtija sawa nama-ßkolotaja, Mag. Marche pawadischana us Bertelsdorfu, kuras pahrwaldneeks, Heizs, eerahdija wineem meschâ, tuwu pee leel-zela, hutkalna malâ, weetu un folus preefsch mahjas. Kamehr wehl ziti schaubijahs un domaja, kâ lai te eefahl dsih-wot, tikam nehma Kristijans Dawids zirwi un eesita to kokâ ar ðcheem wahrdeem: „Sche ix atradusi besdeliga sawu namu un putnis sawu ligdu, tawus altarus, Kungs Bebaot!“

17. junijâ 1822. g. wini nolaida preefch schahs mahjas pirmo koku un sahka strahdaht leelâ nabadsibâ un nespohka, no zelineekeem apsmeeti un mehditi. Sinamâ grafa leelmahte dahwinaja wineem gowi, Heizs un Mag. Marche palihdseja allasch, gan ar padomeem, gan ar dascheem pelnas isgahdaju-meem, ta la wini, lai gan dauds gruhtuma un truhkuma

pahrzeetufchi, jau oktobera mehnesi eegahja, Deewu flawedami fawā jaunā namā.

Newaram aismirst un atſtaht nepeeminetus wehl ihſti diwi wihrus, kuxus war dehweht par ta tihruma fataisita-jeem, kas wehlak, apafch freetnu fehjeju un zihtigu kopeju roſahm, isdewa tik jaukus auglus. Tee wihri bij Speners un Franke. Birmais, buhdams no 1666. g. lihds 1686. g. Frankfurtā pee Maines par mahzitaju, gahdaja ahrpus ſaweem eewehrojameem draudſes darbeem ihſti par to, lai deewbijigahm, klufahm dwehfelehm buhtu wehl kahdas ihpaſchas fabeedribas un kopibas jeb „baſnizinas eekſch baſnizas.“ Wina darbs un padomi eemantoja pulka zeenitaju Seemela Wahzsemē, gan pilis, gan buhdinās, jo ſastahdijahs dascha laba draudſte, kuxā tika Deewa-wahrdi plafchak un tahlaſt istulkoti par ſirds uſtaifſchanu. Wehlak tika wiſch aiffaults us Dresdeni par furfirſta pils wirſmahzitaju, kur strahdaja ſawu darbu tahdā paſchā garā un ar tahdahm paſchahm ſekmehm. Pehdejos 14 gadus pawadija Speners Veilinē augſtōs baſnizas amatōs, kur lihdſeja ari pee Halles augſtſkolas eetaifſchanas un heidſa ſawu, bes nogurſchanas un duſas ſtaigato dſihwes zelu 1705. g. Zinzendorfs par wiſu ſaka: „Speners ir bijis Deewa-behrns, un tas bij wiſam wairak, nekā wiſas dahwanas, mahzibas un augſti amati.“ Kad Speners ſawas azis aisdarija, tad jau bij wiſa pehznahzejs un audſeknis, Franke, pilnā darba ſpehſā. Wiſ'pirms tika wiſch eezelts par ſkolotaju un mahzitaju pee jaunahs Halles augſtſkolas, kur ſopa par wiſahm ſeetahm palaiftus un ne-apgahdatus behrus. Zaur kahdu, lihds puſpeekta rubla leelu dahwanianu uſdroſchinats, eefahſa wiſch gahdaht par nabagu-ſkolu, un zaur to iſzehlahs tas no 1698. g. pastahwoſchais bahriau nomis, kuxch ar ſawahm peederigahm ehkahn ir tagad kahdas 140 aſis garſch. Scha wihra gars un ſpehſs ſneedsahs ari tahlaſt un nahja ziteem apgabaleem ar' par ſwehtibu, gan zaur rakſteem, gan zaur audſinachanas puhlineem, no kureem lai peeminam tik lehto bibeles isdewumu bahriau nama ſpee-

stawā un lihdsstrahdaschanu pee pirmā leelakā ewangeliskā misijones darba, kas tika usfahkts zaur Dahnu misijones heedribu preefkā Rihta-Indijas tautahm. Winsch aīsgahja meerā 1827. g., kad Hernhute bij jau patlaban eedibinata.

Ir peeminams ari mahzitajs Menzers, kurfsch ap to paſchu laiku dīlhwoja un kuxa darbi stahw wehl ar weenu pateizigā peemīnā. Scho wihrū war apbrihnōt jau pee ta ween, ka wiſch ir farakſtijis to dīſefmu: „Af faut man tuhſtoſch mehles buhtu re.,“ tad, kad patlaban bij wiñam aīsgahjuſi ar uguni mahja un mantas.

Tagad, pebz wairak, nekā 150 gadeem no ta laika, kad tee trihs tizibas dehl wajatee Moraweeſchi apmetahs pee Bertelsdorsa meschā, Hütalna malā, ir no winu ne-aptehſtā namīna isaudīs koſchā pilſats un paſchi wiñi ir kluwefchi par jaunas kristigas draudſes, proti, brahku-draudſes dibinatajeem.

Nelaikis mahzitajs, G. Sokolowſki, peemin fawā zelojuma aprakſtā 1863. g. Hernhuti ſchōs wahrdōs: „Otrā deenā fawu „ustizetu (drauga) dehliau taī leelā ſkolā nodewu, fo Ernuhtes „brahku-draudſe Nikſi pilfehtā eetaiſijuſe. Taī paſchā pilfehtā „ari atradu un apraudſiju nelaika Burkia tehtina atraitni, „kuras wihrs ar manu tehwu labi draugi bijuſchi, un fo war „buht daschs labs laſitajſ wehl pasinis un peemin. Taī paſchā „wakarā lihds Ernuhtes pilfehtai, ſakſhu ſemē, aibrauzu, „fo jau ſen kahrojos eepaſiht. Ernuhte pate naw leela pil-„fehta, bet it ſkaiftā weetā diweju kalnu ſtarpe guł. Weenā „no ſheem kalneem, Hütberg wahrdā, (ir) ta leela brahku-„draudſes kapfehta. Ta weeta ſmuki uſkopta un jauka ſkati-„ſchanahs rinkī apkahrt no ta kalna, tomehr muhſu Lutera „tizigu azim par ſwefchu, kā wiñi fawus aīsgahjuſhus gulda. „Bes grafa Zinzendorsa un wiñam peederigeem, kam leelas „kapenes ar kapu-akmenem paſchā kruſta gangi, tur ziteem „ne kapenes ne kruſtus nereds, bet tikai masus baltus kapa-

„akmenas, kas klaiji semes-wirsū guł, zaur schauru sahles eschu
„schlerti; ween ta miruscha wahrdö un dsimschanas- un aiss-
„eefchanas-deena satram uszirsti. Wihreeschi un feeweefchi
„gul schlerti sawös fortelös, tà ka wihrs ar feewu un behr-
„neem ne kad kopā neduf, un to atlikushu mihlestibai nelas
„naw fo lopt pee teem kapeem. Ar brahlu-draudses wezakeem
„jeb bihsfapeem wifadi labi un mihligi satikamees. Weens
„no scheem draudses wezakeem man mihligi pa pilfehtu wadi-
„dams wifu rahdijs un stahstija, fo ween sinah gribaju un
„wakarā mani ar' eeweda winau leelā fa-eefchanas namā, fur
„stundu tureja, fo par dseedaſchanas stundu nosauz. Tas
„Deewa nams, no akmenem muhrets, ir leels glihti uskopts;
„ar labahm ehrgelhm, bet eekfchpusē tapat eetaſhīts, kà
„muhfu fa-eefchanas kambari Widsemē. Gar feenu benki
„preefch dseedatajeem, ar galdirau preefchā un preti zaur
„wifu namu benki bes muguras lehnes, weenā pufē preefch
„wihreescheem otri preefch feeweefcheem. Tur nu sehdeja
„kahdi ſimts draudſeslozekti, leeli un ſkolas-behrni, un dseedaja
„dſeesmas no galwas, fo dseedatajs usnehma. Tahs dseedamas
„perschas agraki usdod un ſkolas-behrneem eemahza, un kuxā
„ſkanā dseedatajs meldiju usnem, taî paſchā ehrgelneekam
„jafpehlè. Kas drusku no ta prot, tas fin', ka pee ta labi
„mahzita ſpehletaja wajaga. Tà kopā dseedajahm kahdas diw-
„padſmit dſeesmas, no katraſ pa perfhai, waj pa diwahm,
„un pehz puſtundas wiſi pazehlahs un gahja kluſi us
„mahjahm."

Paklausimees ihfumā, kà Hernhute ir aiffneeguſi ſho
ſawu tagadejo stahwoſli un fo wina ir darijuſi zitur.

Kristijans Dawids, kurefch, kà to apileezi na tee, kas wina
waigā redſejufchi, bij ihsta apuſtuļa lihdsiba, kahdu ween war
domatees, pehz ſeja, malodas, darbeem un nenoseedſibas,
newareja aismirſt to zitu brahlu Morawijā. Wiſch gahja
nahloſchōs gadōs arweenu turp un ſludinaja wina starpā
wezo ewangeliјumu jaunā ſpehla, zaur fo drihs usmodahs
Morawijā tehwo-tehwo gars. Darba-deenās ſkaneja laukōs

un plawās kristīgas dseefmas; fwehtdeenās gahja baru-bareem Deewa-wahrdu klausitaji us fa-eefchanas weetahm, kur dašči jauni un wezi leezineeki is winu paſču widus tos fludinaja. Netikumi un launas eeraſčas sudin suda; tikumi un gods ſtahjahs winu weetā. Katolu garidsneeziba gan fatriuhkahs par ſcho ſpehji iſzehluſčhos firſchu-leefmixu, bet tad gahja ari weſelu juheu uhdens tai wirſū: dedſinaja blaſkeem bihbeles un zitas garigas grahmataſ. iſpostija wefelus zeemuſ, mahr-dſinaja un flodſija zeetumōs Deewa-wahrdu fludinatajuſ un klausitajuſ; tad zeetumu peetriuhka, tad — kuhtis un ſchkuhaōs, ſmirdoſchōs auſtōs pagrabōs u. t. t. Zaur to kluwa nu paſči zeetumi par Deewa-nameem, jo tanis dſirdeja bes miteſchanas dſeedam, luhsam un ewangelijuſ fludinam. Kas paſpehja tee behga us Sakſcheem, kur teem jau patwerfme bij ſinama — Bertelsdorsā, kur lihds ar atnahzeju ſkaitu auga ari ehku ſkaitis un ſchi nometne bij jau eefaufta tihri newili par Hernhuti (Kunga fargajums). Schis pats eefaukajums palika winai par pastahwigu wahrdu.

12. maijā 1724. g. lika Hernhutē pamatu pirmāi kopigai mahjai — bahriku mahjai, furu uszehla ar grafa Zinzendorfa peepalihdsibu. Schi pati mahja tika pahrwehrſta pehz par fa-eefchanu un wina falpoja ſchim uſdewumam 32 gadus. Ap to laiku dſihwoja jau Hernhutē kahdā masā iſtabinā Zinzendorfa draugs is Schweizijas, Fr. v. Wattewille, kuxch Halles augſtſkolā bij ar winu fadraudſejees us miſijoneſ dar-beem pee tahm tautahm, us kuxahm ziti labprah negahja. Schis wihrs bij uſaudſis un ar' wehlak dſihwojis gan Parisē, gan zitōs pafaules-pilfatōs leelā bagatibā un gresnibā, bet tad ari ſcho ſamaitajoscho dſihwi eenihdejis lihds nahwei. Tagad wiſch dſihwoja pee ſchein, tizibas dehl wajateem un ruhpe-jahs par winu eefſchligu un ahrigu labklahſchanos. Wina ſirds bij wiſſkaiftako tikumu pilna, un zaur to tad ari wiſch kluwa brahku-draudſei par ſtipru pamata akmeni.

Trihs gadus, lihds 1825. g. auga Hernhute, jaſaka, bes nekahda noluhka, jo tikpat graſs Zinzendorfs, v. Wattewille un Ber-

telšdorſa mahzitajs Roths, kureſch, ka Zinzendorfs teiza; bij iſkatram nemahzitam ſaprotaſs un iſkatram filoſofam dſilſch. — pirmā galā nedomaja dibinaht ihpaſchu draudſi, bet dewatik behduleem patwaru, un nejautaja ne mas. waj wixi ari peekritihs Lutera baſnizai. Mahzitajs Roths fahla wiuaſ kopt un uſſkatiht pilnam, ka zitus ſawas draudſes behnuſ; bet drihs tee rahdiyahs wiuaſ pretigi un runaja tik par ſawu wezo tehwu tizibu, kuraſ pats pahwefſ neſpehjiſ wiaem atnemt un kuraſ labad tee atſtahjuſchi tehwiju, fwefchumā brihwibas mekledami. Wixi eenihdeja iſſatru, kaſ gribеja toſ pahrleezinaht, ka Lutera baſniza ar wezo Morawu baſnizu eſot pehz pamata un eekſchlikgi weenadas, un ka ahrige em eestahdijumeem un eeraſchahm ne-eſot ne kahdu fwara. Ari wiua paſchu ſtarpa bij ſchleſchanahs, jo weeni bij laſiujſchi protestantu- un otri reformirtu-grahmataſ. Šho juſumu pa-wairoja wehl Schwenkfelda*) peekriteji iſ Schleſſijaſ, kurei ari. no waſatajeem behgdami, kahds pulzink Hernhutē apmetahs, 1826. g. aifzeloja grafs Zinzendorfs us Morawiju pee Olmizas bihſkapa kardinala Schrattenbacha, raudſiht iſgahdaht tureenes waſateem brahleem jel brihwu iſeefchanu iſ ſemes. Pa to laiku iſzehlahs Hernhutē iſtis nemeers. Kahds kaimiu aprila teefneſis, Kruegers, aif daschadeem tizibas naida eemefleem, ſatrazinaja gluschi ſhos patumſhos lautiuſ pret wiua mahziteem un gaifchprahligeem gahdneekeem. Gandrihs wiſi Hernhuteefſchi atſchlihrahſ pa wiſam no Bertelſdorſa baſnizaſ, ſajuka un nogrima tihri tumſchāſ mahrau mahzibāſ un dasch ſaiſijahs pat doteeſ atkal zitur.

Grafs Zinzendorfs, mahjāſ pahrnahkdams, pahrleezinajahs, ka ſchahds tizibas nemeers un ſajukums newar pats no ſewiſ ſrimt un iſſkaidrotees, tapehz atſtahja wiſu zitu un nometahs pats Hernhutē, lai waretu tahs iſklihdufchahs un maldoſchahs ſirdis ſaweenot. Wiua noluhiſ ſij, ſinams,

*) Schwenkfelds dſihwoja ap Lutera laiku Schleſſija un iſplatija daschah ſawadas domas par tizibu.

nowest tahs pee ewangelijuma basnizas, tomehr wiaſch scho noluhku panahza tik ween Deewa-kalpoſchanas leetās un ſakramēntōs, bet no basnizas fatwerfmes un eestahdijumeem, kuxus pats Luters flaweja, ne-atſahpahs Hernhuteefchi ne ſola, uſ ko wiaus eestiprinaja daschi zeenijami wihri, it ka wezais kloſtera preekſchneeks Steinmezs. Pehdigi fahla graſam scho lautinau paſtahwiba kertees pee ſirds; wiaſch gandrihs fatruhkahs, kad apdomaja, fa zaur wiau ſaweenoschanos ar Lutera basnizu, teik pawifam iſdeldeta weza, jauka draudſe, un kad wehl laſija wezà bihſkapa Komenijuſa fahpinajofcho luhgumu par ſawu draudſi, kad wiaa tika iſklihdinata, tad apnehmahs netik ween atkaut Hernhuteefcheem kopt ſawu tizibu, bet ari teem wiſa ſpehſkā palihdſeht. Drihs tika fastahditi fatwerfmes noteikumi, pehz apuſtuļu laiku un Moraweeſchu brahlu-draudſes preekſchifhmes. 12. maijā 1827. g. wiſi Hernhutes eedſh-wotaji padewahs, rokas ſneegdamees, ſcheem noteikumeem, un apfolijahs dſihwot pehz wiſeem. Nu bij Hernhutē atkal uſ reiſes pilns meers un faderiba. Tika eezelti tuhlin 12 draudſes wezakee un iſ ſcho widus atkal, pehz wezu wezà eeraduma, zaur mefloſchanu, ko behrni iſdarija, iſwehleti 4 ihſtee draudſes waditaji un to ſtarpa Kristijans Davids pats pirmais; tad graſs Binzendorfs wiſeem par preekſchneeku un v. Watewille wiſam par palihgu. Tobrihd bij Hernhutē 34 mahjas, un lihds 300 eedſhwoṭaju. To paſchu waſaru 13. augustā gahja wiſa Hernhutes brahlu-draudſe Bertelsdorſa basnizā pee fw. wakara-ehdeena, un no ſchahs deenās nedomaja gandrihs neweens uſ neko zitu, ka tik uſ luhgſchanu, dſeedafchanu un Deewa flawefchanu, no ſirngalwa lihds behrnam. Te japeemin, ka pee Hernhutes zenteeneem nehma tobrihd dalibū jau wiſas apkahrtejahs fahdſchaſ. Drihsumā tika eetaiſtas Hernhutē ari ſehnu un meiterau ſkolas, kurās pats graſs mahzija behrnus Deewa-wahrdōs.

Nahloſchōs gaddōs fahla Hernhuteefchi nodibinahſ plafčak un pilnigal ſawu draudſes fatwerfmi, kura paſtahw ſchahdā kahrtā. Ibhſais un neredsamais draudſes galwa ir Jesus

Kristus, kurech schaubaigōs gadijumōs dara sawu prahru finamu zaur meſloſchanu. Tad draudſes otraiſ jeb redſamais galwa ir bihſkaps. Draudſhu eekſchēiga un ahriga waldibahan peeder is 9 wiſreem ſtahwofchai wezako konferenzei, apakſch furas ſtahw ſkolu-, miſijones- un naudas-leetu konferenzei; pahr ſcho wezako konferenzi ſtahw gan wehl ſinodes, fur if par 10 gadu wiſu draudſhu fuhtitee ſapulzejahs. Tad ir wehl wezakee, wiđus-wezakee un apakſch-wezakee, kureem ir jaluhds Deew̄s, jadod padomi un ari jateefā; palihgi, kureem ſapulzei jarunā, jagahdā par iffatru dwehſeli un par ſapulzei ahrigahm wajadsibahm; paſkubinataji, kureem jawada mal-dijuschees draudſes lozeſli atpaſal; kalyotoji, kureem jaſtrahdā bahriau-, ſlimneeku- un weefu-namōs u. t. t. wiſa ſchi wirſiba teek no paſchaſ draudſes eezeſta un pee eezeſchanas neteek raudſits us to, kahds furam ir mahžibas ſtahwoflis. Paſchōs pirmajōs draudſes amatōs ſtahw tik ween wiſreefchi, bet apakſchejōs, preekſch feewiſchku draudſes feeweefchi. Deew̄ wahrdi luhgſchanas namōs teek tureti, gan wiſai draudſei kopā, gan katrai muhſha-fahrtai feewiſchki: — laulateem-puiſcheem, meitahm, atraitnehm un behrneem. Runaht tur ir atkauts iffatram draudſes lozeſlam. Daudſfahrt, ihſti pirmajōs laikōs, feeweefchu reiſes runaja ari feeweefchi. No tahdahm runatajahm teek peemineta Vene Nitschmans. Tad wehl ir ihpafchi pulzini; tajōs teek uſremti paſchi pahrbauditakee draudſes lozeſki, kureem ir loti ustizigi ziteem preekſch zita ja-atklahj ſawa ſirdis. Bes ſwehta wakara ehdeena teek tureti wehl mihleſtibas meelaſti, fā paſchā pirmā kristigas tizibas eefahkumā, fur pee kahda weenfahrfcha ehdeena waj dſehreena dſeed un ſarunajahs par ſawas ſirds flahſchanos.

Drihs bij Hernhute taſku paſhſtama un ſafinojahs ar daudſ laizigahm un garigahm waldibahm, tā ka jau 1828. g. wiſai par wehſtuku fuhtifchanu ween iſgahja kahdi 200 rbl.; tur flah Hernhuteſchu gars ſiltin ſila, aizinaht ari paganus few par brahleem. Ar ſcho noluſku zeſoja 1731. g. grafs Bin-zendorfs us Kopenhagenu pee Dahnu karala Kristijana VI.

un pahrnefa labas žeribas us misijones darba eefahkumu Grehnlandē un Afrikā.

Pa to starpu jau bij Sakſchu waldibai eefneegtas dasčas suhdsibas par Hernhuti, gan no basnizas puſes, gan no Austrijas waldibas par Moraweeschhu iſeefchanu. Waldiba eezehla ih-paſchu iſmeklefchanas komiſiju, kura, kad bij Hernhuti un wiņas darboſchanos apſlatijuſi, iſdewa loti labu leezibu par wiņu.

Otrā gadā 21. augustā, tika nosuhtiti pirmee misijones wehſtneſchi Leonhards Dobers un Dawids Nitschmans pee Nehgeru wehrgeem us Toma falu, Wakara-Indijā, un nahkoſchā gadā us Grehnlandi — Mateus un Kristijans Stackš un mihlais Kristijans Dawids, kureſch bij nu ſawu namdara žirwi noliziš, ko us žiteem želozumeem allasch neſa lihds; nu wiņam wairš nebij waļas domaht us iſnihkſtoſchu ehku zelſchanu, jo bij ja-eet us taļķu aukſtu ſemi un jazel namš tam kungam, kureſch „nedſihwo ar rokahn taiſitās baſnizās.” Drusku wehlak tika nosuhtiti Andreas Graſmans, Daniels Schneiders un Johans Nitschmans us Laplandi un Spangenbergis ar kahdeem žiteem us Georgiju Seemeļa-Amerikā.

Lihds ar paſchu brahku-draudſi pee-auga un iſplatiļahs ari wiņas pretineeku ſpehks. Sakſchu waldiba bij peefpeesta, eezelt 1736. g. atkal pahr brahku-draudſi iſmeklefchanas-komiſiju un iſraidiht graſu Binzendorfu iſ ſemes. Tomehr ari ſchi komiſija — fuhdſetajeem par kaunu un duſmahm — ne-atrada pee brahku-draudſes nekahdu aplamibu un iſdewa ſcho ſpreedumu: „Hernhutes draudſe, kamehr wiņa turahs pee Augsburgas tizibas apleezinajuma, war valikt pee ſawecm baſnizas eestahdijumeem un rižibas.” Zaur to atfauza otrā gadā waldiba ari ſawu graſa Binzendorfa iſraidiſchanas rakſtu. 26. maijā 1737. g. eefwehtija bihſkapš Jablonskis — weža Komenija meitas dehls — Berlinā graſu Binzendorfu par brahku-draudſes bihſkapu. Wehl taī paſchā gadā bij wiņſch eerahdits par noseedsneeku pret waldibu un kad ta neklauſijahs us wiņa newainibas aprahdijumeem, tad iſgahja wiņſch pats

is Sakkjas. Mahkofchâ pawafarâ isdewa waldiba ari israidi-fchanas pawehli, kura pastahweja spehla defmit gadus.

Nu pametahs grafs Zinzendorfs us weenâs zelofchanaš par semehm un juhrahm, apraudsidams brahlu-draudses eefak-nofchanos un isplatifchanos tuwumâ un tahlumâ.

Misijones darbi tika strahdati ar apbrihnojamu uiszichtibû un pastahwibu un wifur wîsch atrada jau darba-auglus.

Brahlu-draudses pretineeki nespelha ilgi winas kreetnumu no Sakkhu waldibas flehpt, jo 1748. g. tika atfaulks grafa Zinzendorfa israidi-fchanas rakts un dotas brahlu-draudsei pa wisu walsti tahs paschas teesbas, kas bij Lutera-basnizai. To paschu darija ari Anglu waldiba. Bet tikam bij eegrausees kahds tahrps paschas brahlu-draudses firdi. Dauds weetâs, ihsti Hernhagâ eelfch Weterawas, bij fwehthee draudses eestah-dijumi pahrwehrsti par ahkstifchanas un lihgsmibas zeremonijahm: tika isrikoti mihlestibas meelafti ar ugunofchanahm, kur ar weenu bij redsams fposchs Pestitaja tehls ar wifahm peezaahm wahtim, un fewischki, ihsti jauki ispuschkota „sahnualixa“ kura wiß staigaja zauri. Pee weena tahda mihlestibas meelafta tikufchas turetas runas 30 walodâs, kuru starpâ ari latwiski un igauniski. Gastahdijahs no nelaulatahm fahrtahm daschadas faweenibas, kuras pahrwehrta, ar wahrdi fakot, garu par meesu, jeb: kas garigi bij fahkts, to meefigi turpinaja. Par „debefu-bruhtganu“ un „debefu-bruhtehm“ runaja un dseedaja, bet prahtâ tureja semes-bruhtgamus un semes-bruhtes.

Schahda Hernhuteeschu sodomiga dñihwe bij wifam ap-gabalam par peedausifchanu un kad wina turflaht wehl waldibai fahka pretigi rahnitees, tad wina isnihzinaja Hernhagu 1750. g., pawehledama iseet bes mas 1000 eedñihwotajeem treju gadu laikâ. Kaut gan fhis gadijums bij brahlu-draudsei par kaunu un winas pretnekeem par apfmeekla-eemeeflu, tad tomehr tas apfargaja wina no tahlakas famaitafchanahs. Schis siteens nodrebinaja un istruhzinaja wisu brahlu-draudsi un ustureja wina jo projam nomodâ. Tomehr daschas to

netikumu faknes palika ne-isdeldamas us wifeem laikeem. Ja-peemin, ka ap to laiku bij gandrihs pahr wisu brahlu-draudsi isplatijses tik behrnigs gars un tik leela juhsmiba garigas leetäs, ka daschu brihdi ari paschu draudses preefschneeku prahts bij ta apostulbots, ka wiau darbi ne buht nefagahjahs wairs ar weseligu fapraschanu un domahm, ka tas redsams pee scha weena gadijuma: Leonhars Dobers bij daschus gadus lihds 1741. g. bijis par wezako Anglijas draudsehn; bet newaredams wairs scha darba isspeht, luhds, lai wiau atlaishot. Schi leeta nahza pee sinodal-konferenzes, kura tika notureta tai paschä gada, sept. mehnesi Londonē, un pee kuras peedereja — starp ziteem un zitahm — grafs Zinzendorfs ar sawu feewu un wezako meitu Benignu, Fr. Waterwille, Leonhards Dobers, Spangenbergis u. z. Ka neweena neradahs, kusch buhtu schahs weetas zeenigs un kusch nestahwetu jau zita zeeniga weetä, tad eedomaja zelt Dobera weetä Jesu Kristu. Nu waizaja zaur mesloschanu Kristus prahtu un — winsch peehema wezaka darbu un weetu pee Anglijas brahlu-draudsehm. Schi sina fazehla wisa brahlu-draudse leelu preeku un schehlastibas lihgsmibu.

9. maijā 1760, g. nomira grafs Zinzendorfs un tika paglabats 16. maijā ar leelu godu un mihlestibu Hernhutes kapos. Wina wezums bij 60 gadi un 17 deenas. Schi wihrs ir bes schaubischahnahs stahdams rindä, pee ziteem tizibas waroneem, kuri spehj ar wisu, kas wineem ir, nodotees preefsch Deewa-walstibas isplatischanas. Winsch strahdaja sawu darbu no sirds, ko domaja, to runaja un nihdeja iskatru leekuli. Rahda weetä winsch runaja us ta laika „dereteem ganeem“ ta: „Tik scho es luhdsu no jums: — juhs paschi sinat, ka juhsu prahts nestahw wis us dwehfelu atgreeschanu, bet ka juhs esat mahzijuschees tik tadehl (bes nefahdas atwainoschanahs), lai dabutu labu weetu, waretu prezetees un dshwot paaulē bes behdahm, bet laujat jel saweem klausitaeem atgreestees un Deews juhs svehtihs ari par to paschu, ka juhs nestahwat wineem preefschä us atgreeschanahs zela.“

Ja pee brahlu-draudses atrodahs tagad kahda wariseetiba waj
zits garigs netikums, tad ta naw nebuht Zinzendorfa waina.
Kahdā weetā winsch runā tā: „Sirschu weenkahrschibai wajag
arweenu pastahweht, un ja wiltus-noluhki eeveefchahs, tad
tee jadeldē ar wifadeem lihdsekleem, un mehs wehletos, fa
wifas tizibu schkiras beigtos un iszeltos weens pats Deewa-
nams preefsch wifas pafaules, pehz pascha funga wahrdeem:
„Manam namam jatop par luhgschanas namu wifahm tau-
tahm.““ Un schis nams top, pehz wina pascha gudribas,
ustizets drihs weenai, drihs otrai tizibas schkurai, bet tik us
fahdu laiku. Talab nedomasim mehs ari muhsham pastahweht
jo winsch war nolikt — muhsu nemas nepamasinadams —
iszeltees zitai wifahrigakai draudsei, jo kura draudse ir wif-
ahrigaka, ta ir ari pilnigaka. Ja mumis buhtu apaksch kahdas
zitas draudses japaleek, tad tai wajadsetu buht wehl masak
zeremoniju un apstahklibu, bet wairak tautiskas tizibas un de-
reht wehl wairak pafaules malahm par svehtibu, neka tas
pehz tagadejā laika isleelahs par labu.“ Grafs Zinzendorfs
ir eewehrosams ari kā garigs dsejneeks. It kā wifai brahlu-
draudsei un winas daileem koraleem, tā ari Zinzendorfa
dseesmahm ir tas raksturs, kusch zilweku nogremde garigōs
sapnōs un kā zeltin zek us debefim, kuras teek stahstitas un
domatas brahlu-draudsei un winas eerafhahm lihdsigas, bet
deewigakas un jaukakas. Brahlu-draudses mihkakais kaweklis
ir dseedafchana, tapehz ari wina tiz, ka debefis teek muhshigi
un bes miteschanas dseedats; tomehr, tik pat daschās Zinzen-
dorfa dseefmas, kā ari zitas, naw deesgan augstas un spehzigas.
Spreedesi pahmet Zinzenorfam ari to, ka winsch gan rurās-
gan dseefmās falihdsinajis augstus tizibas jehdseenus un juhsmas
ar semahm meesigahm zilweku mihestibas juhsmahm, un ka
ar „jehra wahtim“ it kā mihsinajees un kaitjeees, lai gan
zitadi winam bijuschas bagatas gariga rakstneeka dahwanas.

Julija un augusta mehnesi 1764. g. tika notureta Mari-
enbornā pirmā leelā fatwersmes-sinode, pastahwochha no 90
lozekleem, kuru starpā bij 11 bihskapi un 21 seeweefchu preefsch-

neeze. Turpat Marienbornā bij jau preefsch 28 gadeem notureta kahda masaka sapulze, kuxu ari fauz par sinodi; het leela starpiba bij starp to un tagadejo: toreis spreeda tik gandrihs par to, kā waretu brahku-draudsī isplatiht, het nu bij jaſpreesch par to, kā waretu isplatito brahku-draudsī apkopt un fatureht fahrtibā. Schinī ſinodē tika nodibinati ari daschi Deewaſalpoſchanaſ eestahdijumi, kuxi pastahw pat lihds ſchim laikam.

Brahku-draudses darbi un panahkumi, ihſti miſijones ſixā ir tik leeli un eewe hrojami, ta ka teem teek dota deesgan augsta weeta wiſpaſauligā wehſture. Vina neſa un neſ wehl arweenu preezas-mahzibū par „Jesuſ aſinaino falihdsinaſchanaſ nahwi“ uj Laplandi, Grehnlandi, Gineju, Kaplandi, Seemeļa-un Deenwidus-Ameriku, Bakara- un Rihta-Indiju.

Tagadejahs brahku-draudses weetas un nometnes ir: Šafſijā: Hernhute ar Bertelsdorſu kuxā atrodahs draudses wiſpreefſchneeziba, un Maſwelke, dibinata preefsch Wendeem 1756. g.; Pruhſijā: Nikſija ar leelu un flawenu ſkolu, dib. 1742. g., Gnadenfreija un Gnadenberga, dib. 1743. g., Gnadenfelde ar garigu seminaru, dib. 1780. g., Jaunſalza — 1744. g., Gnadawa ar br.-dr. ſpeefawu un grahmatu-pahrdotawu — 1767. g., Jaunwiſda, Jaundihtendorſa un Ebersdorſa — 1764. g., Kristijansfelda — 1772. g., Koenigsfelda — 1807. g.; Anglijā: Zeiſte — 1748. g., Fulneka, ar leelu ſkolu un garigu seminaru — 1744. g.; Fehrfiſhle — 1784.; Iſrija Grehſhile un Grehſfiſhle — 1763; Kreewijā: Šarepta — 1765. g., (ar miſijones noluhku pee Kalmukeem); Seemeļa-Amerikā: Betleheme, Pensilvanijas draudschu wiſeweeta — 1741. g., Emawa, Nahzarete ar leelu ſkolu un garigu seminaru, Schoeneka, Litiza — 1757. g.; Seemeļa-Karolinā: Saleme — 1766. g., Betabara — 1753. g., Betanija — 1760. g., Frihdberga, Frihdlanda un Hope wehlak dibinatas, tad ir wehl Ŝaweenotās walſiſ tafs ſemju-draudses: Gnadenhita, Sarona un Bersaba, un wehl pahdas masakas; pilſatu draudses ir Filadelfijā, Lankasterā, Jorktuwnā, Nujorkā un Nuportā. Wiſas ſchahs draudschu-

weetas, waj leelakas waj masakas, isskatahs kà pilfati, fur neweens eedfihwotajs naw, tà fakot, par fewi, bet ikkatriß ir kà lozekliß pawifam un wifadi pee draudses faistits. Tahdâs draudschu-weetâs ir arweenu faws leels nams preefsch nelau- lateem brahleem, un faws atkal preefsch nelaulatahm mahfahm. Wihreefschi strahdà pa leelakai dàlai daschadus amatus un feeweefschi atkal roku-darbus. Prezefchanahs pee wineem ne- noteek wis itin beeschi, jo to war dariht tikai ar draudses atlauschanu, ja wixa atsifst, ka tas, kas grib prezetees, spehs ari fawejus godam ustureht, un ja winam gadahs tahda weeta, furâ fainneezes wajaga. Pats prezetajs wis nelad feeweeti ne-usbildina, bet isteiz fawus nodomus tik fahrtas preefschneekam un fchis atkal zek to draudses wezako konferenzei preefschâ, furas lozekli ir: draudses palihgs, jeb pirmais preefschneeks wifas draudses eefschligâs un ahrigâs leetâs, laulatu fahrtas kopejs, draudses mahzitajs un to feewas; tad nelaulatu brahlu fahrtas preefschneeks un kopejs, un nelaulatu mahfu fahrtas preefschneeze un kopeja. Ja nu fchi wezako konferenze atsifst, ka schahdas domas naw Deewa prahtam preti, tad ta nodomata mahfa teek no wixa fahrtas preefschneezes usbildinata. Wina tad war to usbildinajumu waj nu peenemt, waj atstumt. Kad wezako konferenzenz prahs nesaetahs ar prezetaja prahtu, jeb, kà wini faka, ar Deewa prahtu, tad tam teek lauts israudsitees ziti mahfu. Draudses lozekli war dsihwot un pelnites gan us fawu roku, gan pee- dalitees ar fawu darbu fawas fahrtas namam, fur teek pelna kà alga ismakkata. No tahs pelnas, ko schahdi nami eenes, teek atskaititas un atxemitas wifas ismakkas preefsch draudses- un kona-wajadsibahm; ziti kas pelnahs fewischli, makkà meslus. Bes wifa ta teek faaemtas wehl labprahibaß dahwanas preefsch misijones darbeem u. t. t. Bahrbauditi un atsinigi grebzineeki ween teek draudse usnamti un rupji grehfotaji is wixa issrumti. Schinîs draudses weetâs dsihwo tik paschas draudses lozekli, un ziti war tanîs atrast darbu un maiji tik tod, sad darba- dewejs peerahda paschu lauschu truhkumu weenâ waj otrâ

darbā. Masakas brahlu-draudses fabeedribas, kuras turahs pee Lutera basnizas eestahdijumeem, atrodahs Altonā, Amsterdamā, Baselē, Berlinā, Breslawā, Gotenburgā, Koenigsbergā, Kopenhagenā, Londonē, Karlskronā, Maskawā, Peterburgā, Potsdamā, un dauds masakos pilfatōs. Tahdu fabeedribu bij agrak loti dauds pa Latweescheem un Igaunieem, kopā ar gandrihs 40,000 lozeklu. Brahlu-draudses misijones weetas ir: Grehnlandē: Jaunhernhute — 1733. g., Lichtenfelse — 1758. g., Lichtenawa — 1774. g., Frihdenstahle eefahsta wehlakos laikos; Labradorā: Maïna, Hofentahle, Okaka, Hebrona, eetaistas 1735. g.; Augsch-Ranandā: Jaun-Fehrfühlde; Sweenotās walstis: Schprinkplehse — 1734. g.; Wakara-Indijā: us Toma salas, Kroa un Dschonas — 1732. g., us Jamaika salas — 1754. g., us Antiuas — 1756. g., us Sw. Kitas — 1757. g., us Barbadoas — 1765. g., us Tabagoas — 1827. g.; Ginejā (Afrikā) — 1738. g., Kaplandē pee Hotentoteem un Kasereem — 1736. g. Schajās misijones weetas strahdā gandrihs 300 misijoneeschu, gan wiherreeschi, gan feeweeschi, isdaliti us kahdahm 70 stanzijahm un wiau wadishchanā stahw lihds 80,000 kristigai tizibai peewestu dweh-felu. Wifas brahlu-draudses lozeklu ffaits*) fneedsahs lihds 192,000. Brahlu-draudses darbam ir bijuschas wifur labas sekmes, tik ween Nihta-Indijā winaas karstee puhlinai naw warejuschi fwehtibas panahkt. — No fcha pahrskata redsam, fa brahlu-draudses jaukee korali fkan tagad gan tur, fur fneegs muhscham nenokuhst, gan tur, fur fneegs naw muhscham redsets, un fa wiau skandinataji ir gan balti, gan melni, gan farlani, gan eedseltaini. Schos sawus leelos un dahrgos misijones darbus brahlu-draudse wada un ustur tik ar sawahni un daschu sawu draugu mihlestibas dahwaninahm. Neweena zita draudse naw spehjuſi ar til mas rožibas dariht tik leelus darbus, fa wina; brahlu-draudse ir strahdajuſi apustulu garā un par to wiai ir ari apustulu felmes; wina naw aptraipi-

*) Lihds ar diaspera draudsebi.

juſi ſawas apſinas ar nekahdeem aſinu-grehkeem un uj winas neguk noſeegumu lahſti; winai newar pahrmest neds mantaſ-fahribas, neds Deewa-walſtibas peederumu pahrdofchanas. Sawus pretneekus wina ir uſwarejuſi wiſwairak zaur pazee-tibu, peedofchanu, preekschihmigeem un kriſtigeem darbeem.

Bes peemineteem miſijones darbeem ir brahlu-draudſei wehl weens darbs, kuru wina ſauz par „diapora.“ Scha darba uſdewums ir: gahdaht, ka wiſas kriſtigas tautas un ſemēs war faweenotees tahdas dwehfeles, kuras peeder pee wiſpahrigahs, jeb neredsamahs draudſes, bet ir ſchiktas zaur daschadeem baſnizas un tizibas ahrigeem eestahdijumeem. Zinzendorfs rakſta 1758. g.: „Hernhute naw wairs nekahda Morawu draudſe, bet wiſu tautu un tizibu mahjweeta, kur iſkatrs Golgatas zelineeks teek laipni uſremts.“ — Scho diapora darbu kopj brahlu-draudſe ſtarp katoleem, reformirteem un protestanteem jeb Lutera-tizigeem; winas pamata likums ſchāi leetā ir tas, newilinahrt neweenu pee ſawas baſnizas, bet wadiht wiſus uſ leelo neredsamo baſnizu, kurā jaſaweenojahs wiſahm baſnizahm. Diapora darbs ſekmejahs wiſkreetnak, ſtarp Latweefcheem un Igauneem. Muhsu jau paſhſtamais brahlu-draudſes dibinatajs, Kristijans Dawids eerahwa ari uſ Widſemi diapora-darbam zelu. Winsch no-nahza 1729. g. ar kahdeem ziteem brahleem Rigā, kur, no linu-wehrpſchanas uſture damees, leezinaja par Deewa-jehru. Wini palika kahdu laizinu Krimulda pee Grünera mahzitaja, tad noſtaigaja pat lihds Rewalei un pehdigi apmetahs Walmeeras muſchā, kur winus uſrehma generaleene v. Hallart.

Muhsu tehwi mita tolait' wehl dſilā tumſibā, ſā to ap-leezina zaur toreijo baſnizu wiſpreekſchneku. Unguru muſchās leelukungu, generalleitenantu v. Kampenhausenu 10 gadus pehz winu atnahkſchanas, (1739. g.) noturetas wiſ-pahrigas draudſchu-pahrluhloſchanas protokols un atklahts paſinojums, iſ kura nemſim tik fahdus teizeenus leezibas labad. „Tahs behdas (baſnizas leetās) ir leelakas, neſā war

domahf, un es newaru sawu firdsfahpju apflehpt, kad dīrdu runajam par semes (Widsemes) seedofchu labklahfchanos. Ar fhahdahm walodahm grib tik to breefmigo wahti segt, kura pehz famaitahs wisu meefu." Zitā weetā: „Taš ir tahlu no manis, ka es gribetu zelt skolahm slistu sawu, tur preti es gan daschu wixu wahjumu ar mihlestibu apfedsu, bet sche es juhtos speests to dwehfelu dahrguma un sawas tehwijsas labklahfchanahs labad atwilkt wifus aifsegus un bes nekahdeem ziteem noluhkeem par scho leetu atlaht sawu firdi Jumē, zeenigeem fungeem, amata beedreem un brahleem, — par gara kopschanas truhkumu pee muhsu semju laudim" (nahf aprahdijumi). „Kahdus kreetnumus war mantot eespaidigahs behrnu firdis, kad wixu audsinataji paſchi ir palaidnigi un rahda launas preefschihmes?" Atkal zitur: „Kur tad nu wehl paganiba un elka-deewiba, kuxahm semneeki kalpo flespeni, no mahzitajeem bihdamees! par tahn man ir tik dauds tizamu ſku, ka winas ifstahstot wajadsetu aisaemt ne masuma weetas, kā: par swehtahm deenahm, par upurefchanu kalmos un swehtas weetas, par pubſchloſchanu, burschanu u. t. t.

Sawa raksta heigās pеeſihmē tas deewbijigais fungs fchos wahrdus: „Pahtaga, rihkste un zeetums newar isdelleht pagahjibas ar winas eeauguscheem eeradumeem un newar isaudseht ihstu kristigu zilweku, to apleezina wiſi laikmeti, bet firdis war mantot tad, kad tanis ee-audse Deewa atfihchanu. Schis darbs finams pеekriht mahzitajeem. Tomehr tee ir bijufhi jau no ſenlaiksem, bet now neneeka pahrlabojuschi, jo dauds ir tahdu, kuri strahdā sawus nosiktos darbus it kā fahdi amatneeki" u. t. t. Wehl behdigaks iffaks bij fchahm peeminetahm leetahm Igaunija, tapehz ari atnahkushee brahli tika no dasheem mahzitajeem ſanemti ar preeku. Pat toreissejais generalsuperintendents, Fischers, kureſch taī peeminetā draudſchupahrluhkoſchanas reisē apluhkoja ari wixu darba eesahkumu Walmeera, preezajahs ne tik ween par seminaru, ko wixi tur madija, bet ari par to, ka Walmeeras apgabala laudis bij jau zaur wineem pamoduschees. Drihs pehz pimo brahlu atnahk-

ſchanas, atſina daschi ſchejeenes muſchneeki un mahzitaji brahku-draudſes un wiſas ſkolu un ſkolotaju kreetnumu un luhdſa graſu Zinendorfu, lai fuhta wiſeem ſkolotajus, iħſti preefſch mahju ſkolahni un lai zelo patſ us Widſemi, to no brahleem tur eefahkto darbu apraudſiht un tuwak faweenotees ar ſchejeenes garidsneezibu. Wiſch lika ſcho luhgumu wehrā un dewahs us Widſemi 1736. g. Riga pee kahdeem mihleem draugeem iħſu laiku pakawejees, wiſch zeļoja us Walmeeras muſchu pee generaleenes von Hallart, ar kuxu bij eepaſinees jau Wahzijā. Schi feewa bij apdahwinata ar loti zentigu un zilwezigu garu. Wiſa eetaiſija tautaſ-ſkolas, uſtureja behrnus un ſkolotajus no fewis, apdahwinaja pee-auguſchus un behrnus ar grahmatahm, kopa nabagus un fehrdeerus. Zinendorfs dod par wiſu ſcho leezibu: „Wiſas ħiđi dedſin dega pehz Latwijsa ſwehtibas.“ Wiſa bij eetaiſijuſi jau to peemineto seminaru preefſch Latweeſcheem, kuxu Zinendorfs ar faweeem padomeem pabalſtija un ſpehzinaja. Weens ſchahs ſkolas audseknis rakſtija wiſam 1774. g. ſhos wahrdus: „Man stahw weenadi ta deena džihwā atmira, kur tu gahji pa Walmeeras muſhas lauku, man roku dewi un ſmagi no-puhtees par Latwiju.“ — Bes ta ſche wiſch eepaſinahs ari ar Kampenhausena leelukungu, ar majoru v. Abedyllu un ar teem mahzitajeem v. Bruiningku (l. Brihningu) un Sutoru, kuxi wiſi bij firſnigi un kreetni apgaifmibas weizinataji. Rewalē wiſch eepaſinahs ar teem mahzitajeem: Mickwižu (l. Mik-wiſch), Vierorthu (l. Führortu), Gutsleſſu un ziteem Hern-hutes draugeem. Tur wiſch fludinaja Deewa-wahrdus Domas- un Olaja-baſnizā ar apbrihnojamu ſpehku, jo pehz dſirdeja wiſur runajam, fa „ſcha leezineeka wahrdi buhtu at-greſuſchi wiſus grebzineekus.“ Patſ wiſch rakſtija tā: „Rewale ween man atlħdſinaja pilnam wiſas ſcha zela geuh-tibas.“ Igauru muſchneeziba uſaizinaja wiſu palikt ſche pat, bet wiſch atteizabs. Atpakal zełodains wiſch fludinaja Riga, no generalsuperintenda Fischera luhgts, wairak reiſhu Deewa-wahrdus. Bes taħs ſwehtibas, fo ſchis Zinendorfa

zelojums atnefa brahku-draudses darbam un ziteem tizibas-gaismas eestahdijumeem Baltijā, winam ir wehl zits leels nopeins: winsch ussfubinaja salikt naudu preefsch Igaunu bihbeles eespeefchanas, kas ari drihsā laikā notika (Koenigsbergā 1739. g.); tapat ar preeku winsch strahdaja lihds pee toreis nahkofschā Latweefchu bihbeles isdewuma.

Ap 1738. g. fahka jau brahku darbi Walmeerā nest augļus. Generaleene v. Hallart uszehla wineem ihpafchu dīshwokli un luhgschanas namu Walmeerā pee Gaujas krasta un nosauza to par Jehrakalnu. Par fcho mahju atrodahs eelsh wezahm siaahm fchahds peesihmejums: „1753. g. (65?) 14. Merz Jehrā salna mahjā sibins eespere un ta nodege, kad Mahzitajs to apalsch few gribija dabuht. Jaw paschā fchahds faeeschanas eeswehtifchanā bij luhgts, lai schi luhgschanas weeta stahw avalsch ta Runga rohku, zitadi, kad ta preefsch ka zita tiftu bruhketa, labaki buhtu kad sibins to pohstitu.“ 1765. g. nodega ta mahja zaur sibini. 1737. g. atsuhtija grafs Zinzendorfs generaleenes v. Hallart mahjas mahzitajam, diakonam Barlacham par palihgu pee seminaru, cand. Magnu Buntebartu. Tai seminarā bij tobrihd weetas 120 behrneem; winsch uszehla loti drihs nezeretā koplumā, jo mahzekli tapa suhtiti no tuweenas un tableenas; pat pee-auguschee nehma dalibu pee mahzibas. Buntebarta wahrdu peemin wehl tagad daschi wezee Hernhutes draugi ar leelu zeenibu, jo winsch efot tulkojis to brahku-draudses dseesmu grahmatiņu: „Garigas flawas dseesmas.“*) Tobrihd attahza ari Kristijans Dawids otrā lahgā us Widsemi, jo pa to laiku winsch bij strahdajis Grehnlandē. Wini fahka tureht Deewa-wahrdu stundas ik svehtdeenas, us kurahm radahs jo deenas wairak klausitaju. Drihs wini eemantoja ari weenu palihgu is Latweescheem, Schleesterā Pehteri, zaur kuru tika usmudinati atkal ziti; weens no teem gahja fludinadams Deewa-wahrduς pee strahdneekeem laukos un plawas. Klau-

*) Wispahrigi wina ir pasihstama par „Orta grahmatiņu.“

fitaju ſkaitſ pee tahm ta fauktahm „uſtaifſchanaſh ſtundahm“ peerehmahs tik leels, fa wajadjeja fahſt wiſau iſſchikt pehz fahrtahm un aplopt iſ ſatru fahrtu fewiſchki, fa: laulatos, puifchus, meitas, atraitnes u. t. t. Nahkoſchō ſadō ſuhtija Hernhute ari wairak ſtrahdneeku uſ Widſemi un Igauau ſemi; drihs wiſau faradahs lihdſ 50, bet janoschehlo, fa leelafā dala no teem bij maſ mahziti, lai gan jaſaka, fa wiſau ſirdiſ bij labu noluhku pilnas. Gan bij wiſau ſtarpa ari mahziti ſpehki fa: Dr. med. Kruugelsteins (l. Krihgelsteins), stud. Fritſche u. z.; tomehr teek ari ſcheem no wiſau pretneeku puſes ne bes taſnibas pahrmeſts, fa wiſai nebijufchi Deewa-wahrdu mahzitaji. Nu fahla atnahkuſchee Hernhuteefchi iſplatitees drihs ari zitur pa Widſemi un Igauau ſemi. Lika uſzeltas ſaeefchanu mahjas (wif'wairak Kristijana Dawida wadiſchanā) tajās draudſes, kure mahzitaji zeenija brahlu-draudſes darbus. it fa: Straupē apakſch prahwesta Spreckelsena (l. Schprekelsena), Leepu muſchā, Mahrzenā, Autzenā apakſch mahzitaja Quandta (l. Kwanta) un Brinku muſchā, kura bij iſredſeta Igauau dala par wiſweeta. Dr. Harnackſ teiz, fa wiſai eſot folijuschees tanis mahjās eetaiſht ſkolas.

Bet drihs bij jareds ar ſchelbabhm, fa atnahkuſchee brahki nepalika wiſai uſtizigi ſawam diaſpora darba uſdewumam, jo wiſai fabka iſplatiht pilnigi un wiſus ſawus baſnizaſ eestah-dijumus: kristija, laulaja, iſdalija ſwehto wakara-ehdeenu lihdſ ar kahju maſgaſchanu, kur flaht tureja grehku atſihſchanu jeb fuhdjeſchanu, ſwehtija wiſas draudſes peemixaſ- un ſwehtku-deenaſ ar miheſtibaſ meelaſteem, wiſus ſwarigoſ darbus un jautajeenuſ noteiza un atbildeja zaur meſloſchanos u. t. t. Zaur to ari atkrita no wiſeem tiko ne wiſi tee mahzitaji, kure bij pirmak wiſus ſanehmufchi fa palihguſ pee apgaifmibaſ darba ewangelijuma baſnizaſ paſpahrnē. Par wiſeem wairak teek pahrſaukts ta laika Wid- un Igauau ſemeſ br-dr. preſbiters, Bieſers (l. Bihsers) kure ſchzelojis weenadi apkahrt, muſinadams tautu un eeſeldams wiſur ſawas baſnizaſ eestah-dijumus. Ari paſchki brahlu-draudſes un wiſas darbu aifſtah-

wetaji apwaino Bieferi. Herrmanns Blitts faka, fa Bieferam bijis nefsaidrs, turklaht farsts un jentigs raksturs, . . . bet wiensch gahjis lihds ar ta laika brahlu-draudses garu, un zaur to wiensch tapiis netik ween no faweem brahleem zeenits wairak, neka wajadsejis, bet aifrahwis ari daschu Hallé stu-deerejuschu mahzitaju few lihds. (fa Mickwizu Rewale). Dahwids Kranzs, br.-draudses wehsturneeks, teiz, fa Biefers esot darijis pret wifem brahlu-draudses preefschrafsteem. Turklaht jafaka, fa Bieferam truhka preefsch fawa amata peete-zigas mahzibas. Bes fha fliftuma bij wehl ziti leelaki. Ka nekad un nefam naw isdewees atschikt glihschi nesahles no kweefcheem, ta ari brahlu-draudsei tas nebij tad un naw lihds schodeen eespehjams bijis, nedz zaur maspulzineem, nedz zitadi. Tobrihd starp atnahkuscheem brahleem bij dauds tahdu, kuxi pateezi jafauz par Deewa-walstibas nesahlehm. Schrautenbachs fawâ grahmatâ: „Grass Zinzendorfs”, faka par wineem ta: „Kahdus gadus wehlak nogahja turp tahdi zilweki, kuxem ta seme un winas weesmihliba kluwa par „Leiputru.” Wini atmeta fawu aprobeschoto dshwi un padewahs labahm deenahm. Wifas fchahs leelahs nefahrtibas fazehla tur ihsti nepeeklahjigi kildu par tahdu leetu, kuxai wajadseja eet fawu zelu kluwu un godigi, lai waretu buht deriga.” Graeene Zinzendorf, kod wina 1742. g. us Peterburgu zelodama nonahza Walmeerâ, teiza dascheem brahleem, ihsti atkal Bieferam itin noopeetnus wahrdus. Wina raksta fawâ deenu-grahmatâ ta: „Walmeerâ, 25. sept. Tas man nemas nepatika, fa tee brahli isskatijahs tik fahrti un resni; man likahs, fa wineem klahjahs pahraf labi, kas ar gan ir teesa.” Ihfi fakot wiru strarpâ bij tahdi strahdneeki, kuxi Deewa-walstibas wahrdâ falpoja tik fawai meefai, dewa launas preefschihmes un weda tautu us maldu zekeem, bet ne pee kristigeem tikumeem un gaifmas. Tomehr sche lai ne-aismiriam, fa tas naw teizams no wifem. — Tahlek fahka israhditees, fa brahlu garigâ bâriba, ko wini tautai pasneedsa, bij newefeliga un pahrleezigi dauds dota, jo nu fahka redseht wisi parahdijumus, gihsba un

guleja kā mirufchi, un kad atmodahs, tad stahstija, ka efot dabujufchi „schehlastibu”, bijufchi debefis un tur eezelti par praweescheem; ziteem bij juhtekki pahrmahkti tik loti, ka wini it kā frischanas fehrgā, ihsti pa Deewa-wahrdu laiku, drebedami pee semes krita, raudaja, waimanaja un mурgoja, fauzas pee wahrdeem nomirufhus, kuxus wina teizahs redsejufchi waj debefis, waj ellē; ziti atkal teizahs, ka efot no pascha fwehtā Gara zaur mesflofchanu par draudses wezakeem eezelti, efot atgreesti, kā Pahwils u. t. t. Tahdi gara-wahjneeki stahgaja apkahrt, stahstidami fcho un dauds zitus, laudis trazinajoschus dihwainus murgus. Schahs nelaimes falne buhs gan, protams, meklejama pee pascheem brahleem, kuxi laikam ir gribejufchi eedot laudim augstus garigus preekus ar to, ka winus lihdsina un weeno ar semeem un kaisligeem meefaspreekeem, ka tehrpj wifus garigus jehdseenus dihwainas un burwigas drahnas un ka Kristus wahtis un afnis dod par kaitelxineem. Tad wehl brahlu-draudses maspulzini bij preekfch laudim leeli, fwehti noslehpumi, jo wini tizeja, ka tee stahw ar paschu Deewu un wifahm debefim meefigā faweenibā un farunās. Ir sinams,zik loti fchahdas leetas fairina ne-isiglihtotas firdis un ihpaschi pee Latweescheem, kuxus Grögers (l. Kregers) (br.-draudses wehsturneeks), fauz par „fapnaino un firfnigo tautu,” winas buhs bijufchas negantas. Pat fchōs laikos ir wehl redseti tahdi gara-wahjneeki. — Ka ta minetā fajukfchana ir pateefs notikums, to apleezina ari D. Cranzs (l. Kranzs) (br.-dr. wehsturneeks), fazidams, ka „tanī tautas fakusteschanaā eewilku schahs nefahrtibas, kuras nebijufchas pirmā karstumā nowehrschamas.” — Brahl gan tuhlin nonanija, ka wairs labi naw un zehlahs ar wisu spēhku scheem launumeem preti, pirmak lehni un laipni, bet kad tas neko nelihdseja, tad noteiza ar bahrgeem un stingreem wahrdeem, netizeht, un ne-eeraudsiht neweena, kusch tinahs ar fchahdeem wiltus spēhkeem. Bet laudis kluwa arweenu zentigaki, jo kad tos atlaida fwehtwakarōs no darbeem un gaitahm, tad wini steidsahs leelōs barōs us brahlu dshwofli, dseedadami

sawas mihlahs dseesmas, ka: „Nu pestitajs nahk paganeem” (sche wina teiza Latweefcheem ic.). „Juhs grehzineeki nabagi ic.” u. z. Istabas nebij wairs weetas, tadehk bij jadseed pagalmā, fur mahjas trepes nehma par kanzeli. Meschōs un laukōs dsfirdeja waits tik ween dseedam, raudam un „schehlastibas” luhdsam. Netikumu suschana bij stipri nomanama. Tomehr ar scho pulku auga ari to pulks, kuri, bij garigi pahrzehlufchees un redseja „parahdischanaš”, drebeja, krita semē u. t. t., kamehr pehdigi weena tahda meitene nosflihzinajahs dihki. Schis atgadijums paspehja wairak schai leetā, nela wifa pretizihnnischanaš ar wahrdeem, jo nu fahka laudis atrautees no tahdeem mahneem un ustizetees wairak brahleem un wina mahzibahm. Tizibas zenteeni un pastahwiba peenehmahs no firmalwa lihds behrnam, un tahdā spehki, ka pee fristigas tizibas aina leeagineekeem wezds laikōs; dasheem bij ari pat jatop par tizibas mozekleem.

Lihds 1742. g. bij brahku-draudses diašpora darbs isplatijses tahlu pa Widsemi un Igauniju, bet apstiprinats un atsihts wiſch wehl nebij nedjs no laizigas, nedjs no garigas waldbas, un ka tur klaht tahs peeminetahs nefahrtibas fazehla leelu trofni, tad apnehmahs graſeene Zinzendorf zelot us Peterburgu un luhgt Leisareeni, lai nem schejeenes diašpora darbu waldbas patwarā. Junija eefahkumā 1742. g. dewahs wina zelā, papreefchu us Dahniju, fur luhdsaisstahwibas preefch teem gruhteem misijones darbeem. Dahnijs karaleene fanehma wina laipni un lihdszeetigi, apfolida ma nest winas luhgumu karalam preefchā. No Kopenhagenas zeloja wina zaur Widsemi, gribedama pehz eespehshanas islihdsinah tahn nefahrtibas, kas tur bij zehlufchahs no brahku pufes. Walmeerā wina tureja mihlestibas meelastu ar teem is tautas eezelteem draudschu wezakeem, „kuri ar sawu ahriki ne-isiglihtotu weidu bij wina tomehr zeenijami.” No tejeenes wina, kad apsinajahs sawu peenahkumu un eespehjumu darijuši, zeloja tahlač us Brinku muischu pee v. Gaveela fundses un tad zaur Rewali us Peterburgu. Tur wina nonahza lihds

ar faweeem pawadoneem 8. febr. 1743. g. Gan atwehrahs wineem dashas deewbijigas firdis no wifadahm dsihwes fahrtahm, tomehr wiffs leelums wehrfahs nost. Sarunates ar keisareeni Elisabeti grafeene nedabuja, un us grafa Minicha padomu ne-eesneedsa ari suhguma. Wixa rafsta 8. martā: „ . . . Af tu firschu Tehrs! man ir bail dsihwot Kedara buhdās, — mana firds raud aſnainas aſaras par to faunu, fo tew un tawam darham dara. Es liktu labprahf fewi famiht par pihschleem un dubleem, ja ween waretu tewi zaur to godaht.” 21. martā, Peterburgu atstahdama, wixa rafstija fchos wahrdus: „Es pahrdewu wehl fawas pehrles — fawu pehdejo pafaules fmagumu. Mana firds bij kluſi nolozita, fauniga un behrnischli paſahwiga, un wifu gahdaschanu es atlahu tam Tehram.” Kad grafeene bij 100 juhdsu nobrauſu un atradahs jau ahruſ Kreewijas, tad wixa panahza keisereenes wehſtneſis un griebeja pahrrunaht, lai greeſchahs atpakał, jo keisereene gribot wixa redſeht, bet mesloſchana nelika atpakał greestees.

Pa to laiku atneſa ari ſchejeenes diaspora darba nefahrtibas fawus ruhktos augļus. Sahka peenest arween wairak fuhdſibu, gan garigahm, gan laizigahm waldbahm par brahlu darbeem, ta ka pehdigi bij jaſahk wixa nemt wehrā. Generalsuperintendents Fischers eefneedsa 29. jun. 1742. g. wirſkonſistorijai rafstu, kuzā peeprāſija eezelt pahr brahlu-draudses diaspora darbu likumigu iſmekleſchanas komiſiju. Wirſkonſistorija dewa tihlix wifeem latwiſkahs un igau-niſkahs Widſemes prahweteem pawehli, lai usdod iſkatrſ fawa aprinča mahžitajeem, eefneegt drihſumā wirſkonſistorijai pateefas ſinas pehz fawa amata ſwehrastibas, tikpat par paſchu brahlu, ka ari par wixu peekriteju darbeem, iſtureſchanos, mahžibu u. t. t., fo ween kuzā peedſiħwojis, waj eewehrojis, gan ſawā, gan kaimixu draudsēs. Kahdās trihs nedekās pehz ſchahs pawehles iſlaifchanas faradahs ari pēe wirſkonſistorijas gan ihſakas, gan garakas, gan labas, gan wainojoſchas ſinas pawifam no 83 mahžitajeem. Toreiſejais generalgubernators

feldmarschals Peters grāfs v. Lāsch (l. Lass), kuram pēhdigi tika fchi leeta eesneegta, eezechla diwas, no garigas un laizigas waldibas lozekleem pastahwoſchas ismeklefchanas komisijas, weenu Wendawā preefch Igauu daka, otru Walmeerā preefch Latweefchu daka, ar to usdewumu, ka winahm faws darbs ja-usaem 1743. gada eefahkumā un jaturahs pēhz ihpaschi doteem noteikumeem. Tahs komisijas pastahweja no fcheem lozekleem: Igauu daka: v. Wolfs — preefchneeks, barons v. Unger-Sternbergs, prahwests Raufcherts no Sagnizes un mahzitajs Gericke (l. Jerike) no Salazes — peefehdetaji, adwokats Stegemanns — rakstuwedējs. Latweefchu daka: barons v. Igelstroems — preefchneeks, v. Knorrings un tee mahzitaji Andreä (l. Andreh) no Leelwahrdes un Diezs (l. Dihzs) no Trifates — peefehdetaji, notarius Mehders — rakstuwedējs.

Kamehr wehl abas fchahs komisijas strahdaja, tilam atnahza no Peterburgas tihri negaidita, 16. apr. 1743. g. rakstīta fchahda Keiseriska pawehle: „Keiserisskai majestetei ir tizis pēnest, ka Widsemē efot iszehlupees jauna tizibas fchira, kura fauzotees par Hernhuteescheem un kuras zehleja efot kahda grafeene Zinendorf; ta tizibas fchira efot tā isplatijupees, ka teekot zeltas leelas ehkas, ihsti ap Tehrpatu, kur winas peekriteji turot flepen fawas fapulzes; to starpā atrodotees ari Widsemes muishneeki, mahzitaji, u. z., bet wišwairak semneeki. Zaur fho nu teek pawehlets teem Widsemnekeem, lai wiži buhtu kas buhdami, kuxi tik peekriht tai Hernhuteescheu mahzibai, to pawifam aisleegt, tahs preefch fapulzeschanahm uiszeltahs ehkas aissleegt un ne-atlaut wairs fapulzetees nedītanis, nedī zitur u. t. t.“

Schis spehreens bij abahm puſehm negaidits. Gan teek domats un isleekahs, ka winch nahzis zaur grafeenes Zinendorfa luhgumu pee Keisereenes, bet, kā no winas paschas peesihmejumeem kabatas-grahmatā redjams, tad tas luhgums ir paliziš ne-eesneegts. Generalgubernators ari, kā no ta minetai pawehlei lihdssuhtita raksta redjams, nebij no fawas puſes Keisereenei par wifu to neka ſirojis. Tai rakstā teek

generalgubernatoram usdots, eesuhtiht plaschas finas par Hernhuteescheem un par cezeltahm komisjahn, par kurahm graeene Zinzendorf Peterburgâ buhdama neneela nesinaja. Warbuht, ka fahdi brahlu-draudses pretineeki atrada fho laiku par derigu preefch suhdsefchanas. — 7. un 11. maijâ usdewa generalgubernators laizigahm un garigahm waldibahm, peepildiht to Keiserisko pawehli. Tuhlik tika wiſi luhgschanas nami aifflehgti un aissegeleti un wiſas fapulzes, pawifam wehl tahs flepenahs, zeeti noleegtas.

Wafaras mehneschôs pabeidſa ari abas komisjas fawus fehdejumus. Ka wiſu ſpreedumi newareja nahft br.-draudsei par labu, tas jau ir noprotaſs. Wiſas aprahdija fawas gaxâs ismeklefchanas aftâs gan ar leezibahm, gan ar paſchu brahlu wahrdeem, ka wiſi gan atſihſtahs par Augſburgas tizibaſ-apleezinajuma peekritejeem, bet tomehr ſwarigakâs pamata mahzibâs ſchlärahſ no Lutera basnizaſ un tur par augſtakahm un wajadſigakahm grahmatahm fawas dſeeſmu- un zitaſ grahmataſ; ka wiſeem ir pa wiſam zita basnizaſ riſziba un fahrtiba, jo wiſi netur wiſus par weenadeem, bet ſchlär trijâs dalâs, kuras ir: „draudſe“, jeb isredſetee, kas fapulzejahs flepen, „gaiditaji“, kuxus pehz ilgas pahrbaudiſchanas uſuem „draudſe“ ar ihpaſchahm zeremonijahm, un „vulki“, kurei wehl nule eefahk „ſchelaſtibas“ mekleht; ka wiſi ſchlärahſ ar wiſeem basnizaſ eestahdijumeem un faſramenteem no Lutera basnizaſ un paleek uſ ſawu roku, ka uſſkata par Deewa-behrneem tik toſ, kuxi wiſeem peekriht un zitus wiſus par grebzineekeem, kureem aisleeds pat fw. faſramentus; ka, ja iſkatram ahrſemes amatneekam atlaujot eetaiſht draudſes, tad basnizaſ fahrtiba newarot paſtahweht, ka tas jau eſot peedſihwots, u. t. t. u. t. t. tapehz tad wajagot:

1. Wiſus atnahkuſchos Hernhuteeſchus aſraidiht.
2. Wiſu draugeem zeeti aſleegt ar teem ſaſināturetees.
3. Wiſus wiſu eestahdijumus un grahmataſ isdeldeht.

4. Wifus kopigus naudas krahjumus un zitas kopumantas atdot nabageem.

5. Wifus wiwu darba weizinatajus — ihsti tos, kas mahzitaji — faukt pee atbildefchanas.

Schahm komisijahm bij dota ari ta feesiba, aizinaht fawâ preefchâ un isklauschinaht tikpat paschus brahlus, fâ ari wiwu peefritejus. Kristijans Dawids stahweja weenas komisijas preefchâ 6 stundas, un otras preefchâ 9 stundas un atbildeja us wairak par 200 jautajumeem. Mihli ir lasiht, fâ wiensch pats raksta par, scho leetu ar fawu fmago namdara roku un bes nefahdas ortografiskas pareisibas fawam draugam Grasmanam. Sawas gaxabs wehstules beigâs wiensch teiz: „Pestitajs ne-atstahs muhs par bahriaem, jo wiwa ne-aistur nedî aissegelets aymens, nedî kaps un wiensch eet zaar aisslehgtahm durwim pee fawajeem.“ „Wiensch pats ir bihffaps schini semê un naw fawas walstibas atslehgas wehl neweenam ustizejis, bet dewis tik fawai salponei, waldibai, spehku, fargaht, un wiwa ari fargahs muhs.“

Luhgschanas nami, fâ jau peeminets, bij gan wifî aissegeleti, bet paschi Hernhuteefchi un wiwu aissstahwetaji ne-atrahwahs wis no usnaemta darba. Tikpat daschi mahzitaji, fâ ari muischneeki atlahwa fawus dñhwoklus, kur tika turetas „ustaisifchanahs stundas“, tapat fâ senak tajos luhgschanas namds. Schahdas leetas dewa waldibai eemeflu, raudsiht zeefchak us keiserisksahs pawehles peepildischana. General-gubernators aisleedsa zaar rakstu no 11. now. 1743. g. teem mahzitajeem: Bruiningkam, Sutoram Quandtam, Sielemanam, Barlacham un Spreckelsenam, kuri wiwan bij rakstijuschi pret tahm minetahm komisijahm, — wifî farakstifchanos un peedalifchanos pee schahs brahlu-draudses leetas. Virskonfistorija aisleedsa teem pascheem mahzitajeem netik ween nepeodalitees, bet nepakaut ne kahdu zitu mahzibu zilaht, fâ ween

tahs, kas noteiktais Lutera basnizas likumos. Tomehr schee mahzitaji, kuri, ka teiz, paschi peedereja pee brahlu-draudses, gan kopā, gan pa weenam, nemitejahs suhtiht fawus schehlofchanahs un luhgofchanas rafstus tikpat laizigahm, ka ari garigahm waldibahm, un kad tas neka nelihdseja, tad apeleereja pehdigi now. mehnesi 1743. g. pee augstakahs walstibas teefas, pee walstibas teefu kolegijas Peterburgā — bet ari weltigi, jo Leiseriffa pawehle palika spehkfā un jaunu ismekleschanas teefu eezelt — tureja par newajadfigu.

Ari brahlu-draudses waldiba ahrsemē nestahweja meerā, bet darija wifu, ko ween spehja, lai ne-isnahktu par winas diaspora darbu un wina strahdneekeem Widsemē un Igaunijā bahrgs spreedums. Grajene Zinzendorf, kura, ka jau minets, aiszeloja pati us Peterburgu, jo grafs bij tobrihd Amerikā — bet wisi winas puhlini, kaut ko panahkt, bij weltigi, tapehz wina dewahs atpakał, ar fahpju pilnu ſirdi, un nefawejahs wairs Widsemē, bet steidsahs fawam, is Amerikas pahrnahkuſham laulatam draugam preti, kurech tuhlin, lihds ar draudses preeksfhneezibu, darija, ko spehja. Wif'pirms aprilī 1743. g. tika pеefuhtits Widsemes wirskonsistorijai rafste, is Marienbornas, parakstis no apakſchbihfsapa Layriza, kurā suhdsā gahdaht par to, lai tahs eezeltahs komisijas nedotu agrak fawu spreedomu, samehr ne-efot peernehmuſhas ifskaidrojuma no paschas brahlu-draudses, waj ar' no teem, kureem wina dewusi ſche fawu pilnwaru u. t. t. Bet Widsemes wirskonsistorija neatbildeja us to neka, gan tadehk, ka bij no walstibas pufes aisleegts, ar brahlu-draudsi farakstitees, gan ari tadehk ka brahlu-draudse bij eefahkuſi fawu darbu bes winas finas. Wehlak fuhtija grafs Zinzendorfs wairak rafstus pee dasheem walstibas wibreem, it ka pee generalgubernatora grafa Lasch, wizegubernatora Teropkina un walstis wizekanzelera Bestuschewa, pee daschahm teefahm u. t. t., bet gluschi par welti. Tad wehl fuhtija Mag. Gardinu, kurech bij 1739. g. bijis ari pee Konstantinopeles patriarcha, us Peterburgu pee pareisitizibas finodes ar ihpaschu eefneegumu, bet kad ari ſchis fuhtijums

palika neatbildets un pats fuhtnis bij apzeetinats lihds ar trim ziteem brahleem, Hirscheli, Kundtu un Langu, kuri bij fuhtiti par misijoneescheem pee Kalmukeem, un kad par gra- seeni Zinzendorfu un par wisu brahlu-draudsi bij ispaudu- schahs nepateefas sias pee Kreewijas waldbas, tad zeloa pats grafs Zinzeudorfs nowembera mehnefi 1743. g. us Rigu. Croegers teiz, ka wina zelojuma wirsnoluhks bijis, stahtees preti teem daschu mahzitaju un brahlu darbeem, kuri pret wina gribu un pawehli raudsi ja eewest Lutera draudsē fawu rihibu, tapat ari atswabinaht scheeenes brahlus no nepateefeeem apwainojumeem. Rigā winsch nonahza lihds ar fawu dehlu un kahdeem pawadoneem 23. dez. un tifa ar wifem teem no generalgubernatora, kad bij pee wina peeteizees un luhdsis pasi us Peterburgu, it peeklahjigi usaizinats, peemahjot zitadelē, kur tad winsch pats to apmekleshot, lihds atnahfschot keiseriſſti nosazijumi par wina tahlač zeloschanu, jo swarigās leetās zeloscham wiham winsch newarot dot patstahwigi atlakhwuma, eet us Peterburgu. Tā tad bij winam jausturahs zitadelē apzeetinatam, bet ar wisu godu un peeklahjibu koptam, lihds 9. janw. 1744. g., kur tad atnahza keiseriska atbilde us wina, turpat is zitadeles adrefeeretu luhgumu, eezelt par wizu ismek- leshanas komisiju. Schi atbilde tika winam paſludinata no Riga ū zitadeles wirskomandanta, knasa Mescherskoja un skanejata: „Keiseriska majestete ne-atrod nekahdas wajadsibas, lift Juhfu labad faut ko ismekleht, bet dodatees Juhs, jo drihsak, jo labak, is Kreewijas ahrā.” — Winsch isluhdsahs wehl brih-wibu, fagaidiht nahkoschā pasta is Peterburgas, un kad tur neka wairak par to leetu nebij, tad atstahja Rigu 12. janw.

Bet jo troksnaixa bij brahlu-draudses leeta Igaunija, Sahmu salā un ari Widsemes igauniskā daļā. Rewales wirsmahzitajs Mickwijs, kurek, kā jau senak minets, bij pirmā galā wifirsnigakais brahlu-draudses zenteenu weizinatajs un kuru sauza pats Zinzendorfs par leelu wihru amatā, par engeli, kurek efot tur islausijis ewangelijumam zelu, tas nu tagad negribeja wairs ne dsirdeht par wisu to. Winsch bij,

ka is wiñā wehstulehm redsams, waj nu tihſhi, waj netihſhi, waj ar' zaur kahdeem ne-ispratumeem fahpigī eewainots un apfaitinats un ar' pateesi ſcho un to bes wainas zeetis un zaur to kluwiſ par brahlu-draudſes pretineeku. Gan wiñā wehl usaizinaja Zinzendorfi — pats grafs un grafeene — wiſu aismirſt un iſlihdsinatees, bet wiñſh fajutahs, neſis tik leelas pahrestibas, ka bij apnehmees wairſ nekahdi nekopotees ar brahlu-draudſi, fo ari peepildija. Pee wiſeem brahlu-draudſes darbeem wiñſh ne-atrada wairſ neka laba, ka ween tik launu; tomehr wiñſh ir zihniſees aismirſt un peedot,zik ſpehdams, un eekſch Deewa weenotees ar paſcheem pretineekeem. Ka ſinams, tad toreifejōs brahlu-draudſes strahdneekōs bij ari deesgan nemahžitu, patumſchu un pat mahau-tizigu strahdneeku, tapehž tad ari naw brihnumſ, ka Mickwižs newareja buht ar wiñā darboſchanahm wiſur weenis prahis, fo wiñi uſſkatija tuhliꝝ par eenaidu. 30. oft. 1741. g. wiñi luhdſa kahdā uſtaifſchanahs ſtundā Deewu, lai peefuhtot Mickwižam tuhlin nahwi, un tad gahja diwi no wiñeem raudſiht, fo Deewa darifshot. Schis ir pehz Mickwiža un zitu apleezinajumeem pateeſigs notikums. Kaut gan Mickwižs bij eenaidā ari ar paſchu brahlu-draudſes waldbu ahrſemē, tad tomehr par leelako ſchelſchanas zehloni ir bijis Biefers, pret fuſu ihpaſchi iſzehlahs Newale 5. julijs 1742. g. lauſchu nemeers, kaſ bij geuhti apkluſinajams un wiñſh pats tiko paglahbjams no-fafkaituſchahs lauſchu druhſmas. No gubernas un konsistorijas waldbahm tika noturets par Bieferi iſmeklejums, kürſch beidsahs ar to, ka wiñā iſraidija iſ ſemes. Ja Mickwižs, ka iſmekleſchanas komiſjas lozeklis nebuhtu par wiñā luhdſis, tad gan buhtu iſnahzis bahrgaſ ſpreedums. Pats wiñſh rakſta kahdam draugam: „Tu ſini, fo es eſmu iſzeetis ſtarp brahleem un pee waldbas. Wiſs pilſats dewahs kopā; ar waru nozehla diwi mahzitajus, iſkatriu ſawas wainas dehl; tad greeſahs us Domas-baſnizu un apfuhdſeja muhs abus“ (laikam lihds ar Bierorthu, wiñā apafſchmahzitaju, kürſch pehz bij ahrſemē par brahlu-draudſes bihſkapu) u. t. t. Tad rakſta kahdam

waldibas lozeklim: „Es luhdsu Kristus dehl, nenoseedstatees pret winau (Bieferi), bet pawehlat tik, lai wiaſch aiseet. meerigi ſawu zeku, u. t. t.” Biefers uſturejahs wehl kahdu laiku Brinku muſchā un Walmeera, fur wiaſch pat pa iſ- meleſchanas laiku ſtundas tureja, lihds pehdigi draudſes waldiba pahrzehla winau uſ Penſilwaniju, Seemela - Amerikā.

Pawifam firdi fahpinajofchi notikumi ir tee par Sahmu- falas ſuperintendentu Gutsleffu, Tammas mahzitaju Hoel- terhofu, Sahmu falas landiahta v. Noelkena nama-ſkolotaju ſtud. Fritſche un ahrstu Dr. Kruegelſteinu, kurſch tobrihd bij Brinku muſchā. Pehderee abi bij brahlu-draudſes lozekli un pirmajeer — winas peekriteji.

Waldiba bij brahlu-draudſes dehl deesgan nemeera zeetuſi, tapehz nu winai wajadſeja raudſiht zeeti uſ to, lai nezeltoſ jauni jukumi un nemeeri. Peeminetee wihi bij wehl arweenu ſtrahdajufchi brahlu-draudſes garā un tika par to apſuhdſeti pee Sahmu-falas pahrwaldneeka, Tunzelmana, kurſch to wineemi zeeti noleedſa. Kad ſuperintendents Gutsleffs tomehr wina pawehles zeeti nepeepildiſa, un eefneedſa wehl Leisereenei luhgumu, tad wiaſch lika to lihds ar Hoelterhofu, Fritſchu un Kruegelſteinu nemt zeeti un noſuhtiht uſ Peterburgu; abuſ pehdereos gan tik tadehl, ka wini bij turejuſchees ar pirmajeem wehſtuligā ſaſinā. Tas notika 1747. g., kad wehl tee tschetri agrak minetee brahli, kuxi bij jau tschetri gadi apzeetinati bijuſchi, turpat atradahs. Fritſche eemahzijahs drihs Kreewu walodu un ſludinaja ziteem apzeetinateem Deewa - wahrdas, uſturedamees pa dalai no adiſchanas. Wiaſch iſdſihwojahs gan ar kriſtieem, gan ar muhamedaneeſcheem un paganeem — no wiſas walſibas malahm. Wiaſch flawē Kreewu tautas weefmihligo un palihdſigo tikumu, kurſch dala pat pehdigo maiſes kumofiru ar ſawu tuwaku, zaur ko winam nebijis ja-eet bojā. Gutsleffam un Hoelterhofam tika ſuhtita no Sahmu - falas kahda masa palihdſiba naudā, lihds 1849. g. Gutsleffs ſwehtigi ſchlihrahs no ſchahs dſihwibas. Wina meefas, kuxas jau dſihwojot, bij pa puſei

fatrühdejusčas, paglabaja fahds brahku draugs glihti un godigi ahrsemneeku Deewa-laukā. Teem ziteem tika 1751. g. eerahdita mahjweeta kasematu welwēs, kur wixu feewas, furas bij turp aiszelojuſčas, wareja tos apmekleht. Kruegelsteins, buhdams kreetns ahrsts, palihdseja dauds wahjneefkeem, un kad wixam isweizahs fahdam wixu pahrwaldneeka peederigam nestundā buht par glahbeju, tad tika wixem wifeem dots wairak brihwibas. Ta 12 gadus daschadi Peterburgā pavidusčhi, wixi dabuja atkahwumu, pahrzeltees us Kasarau un tur dīhwot fawā wałā. Dauds zela-gruhtibu iszeetusčhi, wixi nonabza tur aprīla mehnefi 1759. g. Hoelterhofs un Fritsche eestahjahs par fkolotajeem pee Kasanas gimnasijas un Kruegelsteins strahdaja ar fekmi fawu ahrsta darbu. Abi pehdejee nomira jau 1760. gada beigās un tika paglabati ar ihstu mihlestibu sweschneeku kapōs weens pee otrā. Hoelterhofs lika us wixu kapeem akmini ar gaxu usrakstu, fursch nobeidsahs ar scheem wahrdeem: „Tawō gals, mihlo skatitaj, lai buhtu tahds, kā fcho wihrū gals!“ Hoelterhofs palika jo projam fawā weetā, lihds 1762. g.. kur tad wiaſch mantoja atkal pilnigu brihwibu, peedīhwōja wehl to schehlastibas manifētu, par kuru tuhlin runafim un Sareptas^{*)} uszelschanu 1765. g. Dīhwōja tad fahdu laiku wehl Peterburgā, kopdamš tureenes brahku vulzixu un pehdigi fahdus 25 gadus Sarepta, kur ari wiaſch 23. dez. 1805. g. nogahja pee meera, gandrihs 95 gadus wezumā.

Dufat faldi juhs, Kristus mahżekli! dufat sweschumā tahlu, tahlu no dsimtenes, lihds tai deenai, kur tiks faweenotas wiſas tautas weenā draudse apakſch weena mahzitaja un fur sweschums un sweschneeziba buhs pawifam issudusčhi un aif-

^{*)} Sarepta (Zarpata) brahku=draudsēs nometne pee Wolgas, ta weeniga fahda pa wiſu Kreeviju fahdas 3—400 werstes lejaſpuē Saratowas, pee Zarizin pilſatina (Lazi „Zela beedri“ 1866., № 1, 2, 3.).

mirsti — tai muhschigā meera-walstibā, kura par shimi buhs
peezas aśinainas wahtis un us kuru pehz ihfas dufas aizinahs
basunes jaunā rihtā juhs,

„Kas iszeetufchi esat,
„Ar Kristu mirufchi.“

Kā jau sinams, tad brahku-draudses darbs bij aissleegts, zaur wif'augstako pawehli no 16. apr. 1743. g. un usdots ari pafcheem atnahfuscheem brahleem Kreewijā ne-usturetees, bet fchahs pawehles wiś wini gluschi nepeepildija. Luhgfschanas nami gan bij, kā sinams, waj nu aisslehgti waj ar' isleetati preefsch zitahm wajadfbahm; bij issaukta ari wifa winau fatterfme, nozelti winau preefschneeki un wezakee, aissawetas wifas atklahtas leelakas un masakas fapulzes, tomehr pafchi brahki dſihwoja kluſu wehl tepat, zaur ko gan, sinams, apgruhtinaja fawu un fawas draudses apſiau un naw fchāi leetā nebuht aibildinajami; tif ween to waram teikt, ka bes fchahdeem noseegumeem naw nefur, neweena basniza eefaknojuſees. Ja laudis kur fapulzejahs kahdōs fchkuhnās, waj meschōs, tad to darija wina us fawu roku un pafchi brahki palihdseja wineem tif ar padomeem. Scho kluſo darbu wadija pa preefschu Leonhards Dovers un pehz wina Peters Hesse, dſihwodams pee Unguramuſchās.

Pa tahm starpahm nahza 1762. us Kreewijas trona Katrina II., kura zaur manifestu no 22. jul. 1763. atlahwa ahrsemneekem ar ihpafchahm privilegijahm nomestees fawā walsti. Tai pafchā gadā tika pahrfatitas sinamahs schejeenes brahku-draudses ismeklefchanas aktas no 1743. g. un atzelts tas spreedums, kufsch isslehdsa brahkus is Kreewijas. Tuhlik tapa dota par to ſiaa us Hernhuti zaur hofrahtu Koeleri un brahku-draudses waldiba usaizinata, atkal Kreewijā arbotees. Kad drihs ari us Hernhuteefchu luhgumu bij wehl mineta 1743. gada ismeklefchanas leeta pahrluhkota un wina gluschi

atwainoti, tad nonahža hoſr. Koelers Hernhutē, falihgumus sagatawot. Wehlak ſuhtija brahlu-draudſe archidiaconu Paulu Lahrizu (l. Lairizu) un aſeforu Johannu Lorenzi uſ Peterburgu ar ſinahm un iſſkaidrojumeem par ſawu mahžibu un ſatwerfmi. Kad wixi bij jau bijuschi teisereenes preefchā, tad tika noraidiii pee Nowgorodas metropolita Demetrija un grafa Orlowa, deh̄l winu baſnizas ſtatutu zauri ſkatifchanas. Tee wihi un ſw. Sinods atrada un apleezinaja, fa brahlu-draudſe neſchikrahſ nezik no ewangelijuma un reformeeretahs baſnizas, un fa wina zenschahs buht lihdsiga pirmai, jeb apuſtulu baſnizai. Uſ to tad iſnahza 11. febr. 1764. g. ihpaſchſ ukas, zaur kuru tika atlauts brahlu-draudſei Kreewijā dabanteeſ un iſplatititees wiſ'augſtaſ waldbas patwarā lihds ar zitahm kristigahm baſnizahm un ar tahm privilegiyahm, kas noteiftas 1763. gada manifestā.

Brahlu-draudſe ari nekawejahs ſchahs ſawas teſibas tuhliņ leetā likt. Wina uſnehma ſche ſawu darbu no jauna un ar wairak ſpehka. Zif leels bij tobrihd winas darba-lauks, to iſrahda mums pahrſkats, ko dewa pehz tam presbiters, Peters Hefſe Binzendorfam. Winsch teiz, fa pee brahlu-draudſes peederot Igaunōs — wairak par 100 tureeneſ Wahzeeschu, no kuxem pohri par 50 muſchneeku, 2 prahwesti, 8 mahžitaji un kahdi 10,000 no tautas; Latweeschōs — 2600 no tautas, wairak par 50 Wahzeeschu, kurōs lihds 25 muſchneeki, 1 prahwesti un 3 mahžitaji. Schis wihrs, P. Hefſe, kopa ſche-jeenes diaſpora darbu 38 gadus, [† 1785.*]) rihtodams kahdus 40 diafonus. Wina laikā, pirms par wiſpahrigu palīgu (1782—85), tad ari par patstahwigu diaſpora darba preefch-neeku bij Georgs Loskiels, kuxch gan zaur ſawahm diwigrahmatinahm („Garigas džeeſmas“ un „Liturgijas“) paliks, netik ween ſa-eefchanu zeenitajeem, bet iſſkatrami atſi-

*.) Apglabats Ungurmuischhas dſimtſteelsungu baronu v. Kampenhausenu familijas kapōs.

nigam un firfnigam Latweetim mihlā peemirā pat wehl tad,
kad tahs ehkas, kurās ir wina dseefmas tik dauds skandinatas,
fahks sagruht weena pehz otrs — us neatjaunofchanos.

Lai eepasihstamees ar fha wihra ihfahm dsihwesgahjuma
fiaham, kā winsch pats ir tahs fawās pehdejās wahjibas
deenās preefschā fauldamē lizis usrakstiht. Winas ūkan tā:

„Es efmu dsimis 7. now. 1840. g. Rindē, Kursemē, fur
mans mihlots tehws bij par mahzitaju — uſtizigs Jesus
leezineeks, fahds winsch ari palika lihds fawai pahreeschanai,
12. aug. 1780. g.

Manā mahte bij is Widsemees, dsimusi Hoffmann. Schos
manus mihlus wezakus es wehl muhschibā ūlaweschu par to,
ka wina ir man gahdajuschi to labakol un ruhpigako us-
audsinaſchanu.

Tomehr es negribu tos, kas lafa waj dsird manu dsihwes-
gahjumu, kaweht ar fiaham par to, kas man gadijees jaunibas
gadōs; tee bij gandrihs tahdi paſchi, kā ziteem zilweku behrneem.
Wispahri fakt, taſ nebij man nefahds preeku laiks, tik ween
ta neflaitot, ko Pestitajs ir klusumā darijs pee manis, par
ko ari manas ūlawās dseefmas winam wehl muhschibā atſka-
nehs. 1748. g. nahja brahlis Johannes Hueffels is brahku-
draudses par ūkolotaju mana tehwa mahjā un palika tur lihds
1759. g., fur tad es, kad biju iſluhdsees atlāhwumu, eet us
brahku-draudſi, nogahju lihds ar wina ta paſcha gada 5. jul.
zaur Sweedriju us Barbiju. 26. dez. es tiku usnemts draudſe
un 30. sept. 1760 bij man pirmo reis dala pee draudses fw. wakara-
ehdeena. Tik ihfōs wahrdōs lai ir peeminets, ka es ūchinī
wifā laikā, no 1748—1760 g. tapu dauds no netizibas mozits,
tapat ari, ka es ahrigi ūeedsihwōju daschus gadijumus, fur
ſkaidri redseju, ka Deewā manu dsihwibū glahbj, it kā, kad
es fahdreis eekritu wahroschā ūatlā, zitā reisē, fur afs naſis,
ko fahds zits otram ūweeda, manī eemehjahs un man tiko
dsihwibas ne-issaehma un pehdigi, kad es ūawā trihspazmitā gadā

tiku no sirga wasats un brihnischki is nahwes rihkles israuts. Mana firds palika pa wisu to laiku pee tuhktosch pahrmainischchanahm ka apfpeesta, lai gan es zaur preezaas-mahzitaju rakstu-lafishchanu, ihsti Jesus zeefchanas stahstos, kluwu ween-teefigi domigs. Kahdreib es us tahs grahmataas eemigu un redseju fapni Pestitaja zeefchanas, it ka dsihwâ. Zaur to zehlahs manâ dwehselê gan labklahschchanahs, bet tik us ihfu brihdi, jo wehlak es jutu fewi tik pat netizigu, un ne-atgreetu, ka papreekschu, lihds manai atgreeschanas deenai, kur Pestitajs man parahdijahs ka falihdsinatajs, un dahwinaja man firdi to, kas mani dara fwehtigu, un usturehs fwehtigu lihds pahreeschchanai wina rokâs un klehpî.

1765. g. sept. mehnefî, kad es biju Barbijâ ismahziyes Deewa-wahrdu mahzibâ, tiku aizinats wifpirms us Nissijas leelo skolu par skolotaju; tad 1766. g. us Neiwihdu un 1768. g. us Marienbornu, Weterawâ, par mahzitaju un nelaulatu brahlu fahrtas kopeju. Us sfo pafchu usdewumu tiku es sinodâ 1769. g. aizinats us Amsterdamu, Hollandê. 27. junijâ 1771. g. eedewos es ar Mariju Magdalenu Barlachu laulibâ, kuru mehs wadijahm truhkumôs un gruhtumôs, bet tomehr laimigi un preezigi. Wehlak mehs nogahjahm us Zeistu, kur es pee brahla v. Brüningka 9 mehnefchus biju par palihga mahzitaju. No schejeenes mehs tikam aizinati us Maswelki, kur es falpoju par palihgu draudse, par mahzitaju un laulatu fahrtas kopeju no 1775. g. lihds 1781. g., un kad es no tureenes zaur Karlsbadi — kur man bij isdewiba fludinaht starp katoolem ta Kunga nahwi — gahju us Barbiju, kur biju klahrt pee 1782. gada sinodes, kurâ man tika usdots, eet us Widsemi par wifpahrigu palihgu pee tureenes diaspora darba, kur pehz tam wehl gadijahs, ka man bij ja-usnem Peterburgâ brahlu-draudses waldbas weetnecziba un Deewa-wahrdu fludinafchana tureenas brahlu Deewa-namâ. Widsemes plafcho diaspora darbu apkopjot bij man dauds jabrauskâ apkahrt. 1789. gada sinodâ es tiku eezelts par draudses palihgu un kahrtu kopeju Gnadenfreijâ. Sche es

peedsīhwoju to sinamo leelo uguns-grehku 1792. g., kā arī tāhs nodeguščahs weetas uszelsčhanu no jauna. 1794. g. es tiku aizinats us Nikšiju par draudses palihgu un laulato kahrtas kopeju, kamehr 1798. g. mani aissauza par draudses palihgu us Hernhuti. Tur es paliku līhds 1802. g., jo 1801. gada sinodē man tika usdots eet us Seemela-Ameriku, lai tur kalpoju wifam ta funga darbam, un fewiščki arī Betlehemes draudse par draudses kopeju un Deewa-wahrdū fludinataju. Tai pašchā gadā 23. jūlijā nonahzu es pehz laimiga zelojuma ar feewu un behrneem Betlehemē, kur wehl tagad ešmu un gaidu, waj mans mihičais Kungs mani pawifam atraſiħs, waj arī paturehs wehl un dos ſpehku uſ tāhaku kalpoščhanu.

Par wifem teem peedsīhwojumeem un notikuimeem, kās man gadijusčees manas kalpoščanas laikā tajās dasčhadās džīhwes - weetās, es negribu peemineht neka, bet faxemu kopā tik wifas wajadsibas un peeluhdsu manu ſchehlastibas Kungu pihsčlōs ar pateizibu par to ſchehlsčidibū, wixa nenogurstoſcho peedoſčhanu un par wixa wairak, neka jauko mihičibū, ar kahdu ir wiſč mani, fawu nabago jehriku, fawā ūrdī nefsīs."

Tik dauds ir ližis wiſč pats usrafstiht. Wixa laulata draudse ne dod ſče ſlaht aprakstu par wixa pehdejahm deenahm. No ta apraksta iſnemam ſchos wahrdus:

23. febr. 1814 g., kad wixa wahjums bij atkal dasčhas deenas peenehmees, wareja jau agri no paſčha rihta nomaniht, ka wixa ilgoſčhanahs tapš drihs apkluſinata. Pehz pušdeenaš, ap p. 5, kad jau ſkaidri iſrahdiyahs, ka naw wairš tāhku tas brihdīs, kuxam bij wixa atpeſtiht no wiſahm gruhtibahm, ſanehma wiſč ta Kunga un draudses ſwehtibū, juſdams fawu Peſtitaju tuwu efam un drihs pehz tam wiſč eemiga un wixa dahrgi atpirktā dwehfele nogahja iſ meefas-grauſtina fawa Peſtitaja zaururbtās rokās."

Kā rakſneeks ir Loskiels paſiħstams pee brahlu-draudses Wahzu walodā ihsti zaur to grahmatu: „Kaut kās preekſč

ſīrds uſ muhſchibas zela." Aſri daschas wina dſeeſmas ir uſneimtaſ wahzifka brahku-draudſes dſeeſmu-grahmatā, it kā: "Pee few", Jēſus, es paleeku." Ibiſti Latweeſchus wiſchtureja tuwu pee ſīrds, jo abas minetahs wina fa-eefchanu dſeeſmu-grahmatas pabeidſa un iſdewa wehl tad, kād wairſ pee wiſeem nebij: — „Garigas dſeeſmas“ Peterburgā*) un „Liturgijas“ Niſkijā.

Zik ſirſnigs, jaukſ un mihiſch ſchiſ vihrs bij, to war noſfahrſt pa datai pee ſha notikuma: Rahdreiſ wiſch ſawā fa-eefchanu kopſchanas darbā, pa Widſemi braukdams, eeraudſija diwi wihrus kildajamees. Wiſch aptureja tuhlin ſawu ſir-ſirku, iſlehzā iſ rateem, ſtabjhahs naidneekem widū un jautaja: „Ko domajat juhs, mihi, ja juhſu Kungs ſcho brihdi, kā fogis atnahktu?“ Tee no ſcheem wahrdeem it kā fatruhkahs, un, pee fewiſ kaunedamees apklufa, bet Voſkiels brauza tuhlin ſawu zelu taħlač. Teiz, ka ſchiſ brihdiſ pamudinajis wiſu, fajereht to dſeeſmu, kura ar teem mineteem wahrdeem eefahkahs („Gar. ds.“ № 396).

Toreiſ pati brahku-draudſe, taħdu kreetnu wihrū wadiſchanā kā Spangenbergis, Gregors u. z. atradahs gandrihs paſchōs ſalokfnigakōs ſpehkōs un ſchejeenes diaspora darbs bij wiſai ihſts lepnumis un godſ, tapehz wiſa nehma to loti wehrā un dahwinaja tam kreetnus strahdneekus. Brahku-draudſes noluhks gan nebij nebuht, atſwefchinahit ſchejeenes tautas no wiſu baſnizahm, bet gan uſtureht pee taħm, jo Spangenbergis rakſta: „Turklaht wiſi (brahki) luħlo paſargaht dweħ-ſeles no remdenibas un netizibas, bet rauga turpreti dariht wiſeem Deewa-wahrdus un fakramenṭus ſawās baſniżās loti zeenijamus un dahrgus; lai wiſi buhtu no ſīrds deewbijigi laudis u. t. t.,“ bet kadeh kād tas, Deewam ſchelot, glušhi ta nenotika, un kās pee ta wairak wainiġs to taifni iſſpreest warbuht neweens neſpeħs, tapehz ari lai labak par to nerunajam.

*) Tadeht wiſas ari fauz var „Peterburgas grahmatinu.“

Tomehr fhaī nahkofchā laikmetā fatika basniza un fa-eefchanaś labak sawā starvā, ihsti generalsuperintendent Dawida Venza laikā (1779—98), kurech bij pehdejais no Halle studeerejuscheem mahzitajeem un pirmak, pee Zefwaines draudsēs buhdamis, strahdaja pret brahlu-draudsi, bet fhaī augstā amatā stahwedamis fneedsa winai roku, zaur fo brahlu-draudses darbs labi weizahs. Bij ari wehl gan daschi ziti, kaut ne wifai jauki spehki, kurei dewa winam sekmi. Pa to laiku nahza dsimtbuhfchanaś nozelchana, un pehz tahs tika eezeltas pagasta teefas un zitas patstahwibas tautai. Bet fchōs amatōs nahza kā jau pa laikam, tik ween paſchi tautas pirmakee, un tee bij wifur fa=eefchanu gahjeji, kur ween tahs atradahs, un zaur to bij teem ziteem allasch ar ruhktumu jareds,zik leelu star-pibu līka fchee amatu wihri starp „brahleem“ un wineem un zaur to wini tapa gandrihs speesti, greestees pee teem. Ir peedſihwots un peeredsets, wehl pat pehdejōs gadu definitōs, ja pat fcho balt'deen, ka fchejeenes hernhutiba eeskata wifzaurzaurim par nezilwekeem un welna behrneem, wifus, kas fa=eefchanas ne=eet; wini tur fewi par taifnoteem zaur ee-fchanu tanis un atfihstahs par tahdeem, kuri war Deewa wahrdā mehtaht ar akmineem ifkatru grehzineeku un fodicht wifu pafauli. Rodahs pat tagad wihri, kuri, ja ween spehku, dedsinatu us fahrta, wifus, kas staigā zitadus, jeb wineem fweschtus zekus; wini, Deewa wahrdā lahdedami, nomehtatu ar akmineem ifkatru ahrlaulibas behrnu lihds ar mahti. Efam peedſihwojuschi ari wehl tagad to, ka pagastu amatōs eezelti fa=eefchanu wihri ir netaifni pret ziteem. Scho ewehrojot newaram netizeht agraka laika finahm, kad wineem bij zits spehks un zita wara. Scho mehs teizam, finams, wifpahri par brahlu paſchtaifnibas garu, par lepno pasemibu un warisejibu, no kuras ir uspuhstas daudskahrt winu darboschanaħs; bet wifus paſchus pa weenam usluhkojot, atrodam dauds wifweneetfigalo un wif'aukakā selta dwiehfelu.

Tà eelfchligi un ahrigi weizinats diaspora darbs sekmejahs loti. 1817. g. isnahja no Leisera Allefadera I. wehl

gluschi negaidsits schehlastibas ukaš, zaur kuxu tika dotas
br.-draudsei it ihpaschas teesibas (lihds ar Sareptu), strahdaht
luterisks draudsēs un wixa atsibta fawas preefschismigos
dsihwes un tiklibas ustureschanas dehł, it kā par ihstenu bas-
nizu walstibā. 1818. g. dewa schejeenes diaspora darba
presbiters, Ewalds, pahrflatu par wina sekmehm un teiza, fa
brahlu-draudses darbs efot isplatijees jau no juhemalas ar 144
luhgfschanas nameem 31,000 Latweescheem un Igaunieem lihds
Pleskawas gubernai, un no Narwas gandrihs lihds Daugawai.
Lutera basniza fajuta stipri, fa zaur tahdahm brahlu-drau-
dses teesibahm bij winas teesibas aissahrtas, un pahrleezina-
jahs, fa winas abas un schahdā fahrtā newarot pastahweht,
tapehz atleefot tik diwi zeli: waj nu padotees, waj
brahlu-draudsi pawisam pahrspēht. Sinams, fa wina isweh-
lejahs pehdejo zelu. Schō zihniā wina usfahka tikai 1832.
g., kad isnahza jaunee basnizas likumi, kuxōs wiñ leelaki
Deewa-kalpojumi un sakramenti tika nodoti konfistorijas sinā,
aisleegts no galwas runaht wīseem, kuxi naw par garidsnekeem
eefwehtiti un atkauts mahzitajeem fapulzetees ilgadus sinodes.
Schahs punktes bij winai ihstee pabalsti schai zihniā. Kad
no weenofschananahs — kaut gan mehginaja — nebij nefahdas
zeribas, tad eefneedsa konfistorija suhdsibu par brahlu-draudsi,
us kuxu isnahza 14. apr. 1834. g. Keiserisks nospreedums, kuxā
bij brahlu - draudsei pawehlets, padotees jaunee basnizas
liikumeem. No galwas runaht atlahwa tik ween pascheem
diafoneem, jeb tehtineem, 12 luhgfschanas namōs, un ziti, kuxi
negribeja padotees, ifkatrs fawas draudsēs mahzitaja waldi-
fchanai, bij ja-aisslehd. Drihs isdabuja atkal brahlu-draudses
waldiba, zaur augsteem wihreem isskaidrojumu no ministerijas,
fa tas noteikums par runafchanu (sinams teem draudsēs kope-
jeem, kas eezelti is paschas tautas) sihmejotees tik us tāh
12 minetahm fa-eefchanahm, bet par zitahm ne-esot teiks ne-
kas no jauna. Un tā gahja dashus gadus no weetas.
Suhdsibu waj no weenas, waj no otras puses netruhka mi-
nisterijā nefkad un skaidra, norobeschota gala - spreedula ari

nepanahza. Nu fahka domaht mahzitaji uj falihgfschanu ar labu, un tapehz kahdâ masakâ sinodê, Walkâ, 1840. g. fa-stahdijs brahlu-draudsei 5 preekfchlikumus, kureus sche usfhmejam, ihsumâ fawilkus:

1. Atmest mesfloschanu.
2. Atmest zeremonijas, pee usnemfchanas draudse.
3. Nozelt wifas stingri atschirkahs, jeb noslehgtahs fapulzes.
4. Nozelt, waj ar' jel pamasaht fahrtu schirkistichanu.
5. Laut mahzitajeem wairaf pahrsinahf par to faweenibu lozekleem, par usnemameem un eezelameem palihgeem (fazitajeem).

Bet brahlu-draudses waldiba atsuma fho usaizinajumu zeeti un, ka israhdiyahs, tad wina waretu drihsaf atstaht fho fawu darba lauku nefa atkahptees no faweeem eestahdijumeem. Tomehr wifa schi falihgt mehginafchana wilkahs weenadi lihds 1852. g., gan amata fahrtâ no konsistorijas, gan draudsigâ sinâ no dasheem mahzitajeem. Jbsti dauds strahdaja us to Ahraischu mahzitajis Kybers. Pehdigi 1849. g. pahrleezinajahs mahzitaju sinode, toreisejà generalsuperintendenta Dr. Waltera wadischana, ka jameet wifas falihgfschanas domas pee malas, bet jaxem pahrspehfschanas lihdselli. Wina nospreeda, skubinaht tautu, lai zel fa-eefchanu-namus un nodod tos mahzitaju wadischana. Schis padoms pirmâ gala gan felmejahs, jo tika ari eetaisiti schur un tur tahdi fa-eefchanu nami, no kureem daschi pastahw wehl tagad, bet ir gandrihs tiko ne pawifam pamesti. No pirmâ gala gan winahm gahjeju netruhka, bet drihs tee atkrita, jo fa-eefchanu waldiba kodinaja faweeem fa-eefchanu kopejeem, no winahm fargatees. Kad schee konkurenzes eerotschi bij atzirtufches, tad sinode nospreeda, leetaht wifus fawus garidsneezibas lihdsellus, spehkus un gadijumus, lai atgreestu tautu no fa-eefchanahm. Schis nolikums nu tika gan wifur pildits, bet loti daschadôs

zelds, kà to redsesim pa dałai tanis siksas, kur buhs aprakstitas ikkatas draudses fa-eefchanas fewischki. Daschi mahzitaji strahdaja scho darbu ar lehnibu un apdomu, pamasam ar mihestibu pmahzidami un pahrleezinadami, zaur ko ar laiku wina panahza sawu nosuhku, ne wis ta, fa fa-eefchanas tiftu pagalam isdeldetas, bet tik no teem zekeem atgrestas, kuri israhdiyahs par aplameem. Turpreti atkal ziti zehlahs un mehginaja ar pawehlefchanu us reises un pawifam fa-eefchanas isdeldeht, bet zaur to panahza tik eenaidu, ne-ustizibu un to, fa fa-eefchanas ar wifeem wina freefnumeem un wahjumeem tika jo dedsigak koptas. Tad flaneja eekch dauds draudsehm Deewa-namā, Deewgalda-mahzibā, skolās u. t. t. fa-eefchanu fliftumi un nederiba. Daschās weetās bij jauneem Deewgaldneekeem uslifts gandrihs fa apsolifchanahs punkts, atrautees no fa-eefchanahm. Zitur tika atkal fa-eefchanu darbi gluschi bessirfnigi isjokoti. Mumis, tautas widū dñihwodameem, bij jareds tabdi, ta faktot is laivas isgruhsti, jaunekli un jaunekles, kuri, no Deewgalda-mahzibas atnahkufchi, nesinaja, kam tizeht, ko dariht. Tas swehtums, ko wezaki bij teem tik ruhpigi no masatnes firdi eekopufchi, tas bij nu pulgots un pat apmehdits un ar ziteem swehtumeemi wina fadraudsetees nespehja. Nu teek brehfts par netizibu un bes-deewibu, bet kas winahm lika dihglus? Muhfu tehwi un mahtes rahja un mahzija muhs, isturetees godigi un kluši, kamehr Schihdiash fiknu tinadams un skuhpstdams, skaitija pahtarus, jo wiaſch luhdjot Deewu pehz sawas tizibas; bet tur mumis bij jadsird, fa tahs weetas tika neewatas, kuras muhsu wezaki dñihwoja un mira.

Pehdigi, tad 1858. g. bij daschās fa-eefchanas atkal stahwejuschas aisslehgtaś, brahlu-draudses waldiba, wifus meerus apnikuši, valahwahs basnizai 1860. g. un peernehmatos 1840. g. atstumtos preekschlikumus. Tad suhtija brahlu-draudses waldiba fawem diasporas brahleem un mahfahm Widsemē un Igaunijā scho wehstuli, kura laikam no schejeenes diafoneem pahrzelta muhsu walodā ta ffan:

„Muhsu diasporas brahleem un mahfahm Widsemēvur.
un Igauzu semē.

,Mihli brahli un mahfas!

„Mehs Juhš fweizinajam ar to fweizinaſchanu tahs
„mihlestibas un gara fadraudſefchanas.

„No ta laika, kad mehs 1858. g. weenu grahmatu Jums
„stelleht par wajadſigu leetu domajuschi efam, mehs nemiteja-
„mees Juhſu muhsu peeluhgschanas preefsch ta Kunga pee-
„mineht, jo tas geuktumis un bahrgums, apakſch kura Juhſu
„draudſiba bij, muhs weenmehr us to dſina. Schi ir tapati
„lecta, kapehz mehs tagad atkal dſihti juhtamees, fchos rakſti-
„tus wahrdus Jums fuhticht ar to ſirfnigu wehlefchanu un
„luhgſchanu, lai tee us to palihds, ka Juhſu ta Kunga wadi-
„ſchanu ar Jums un Juhſu draudſibu, ar ihſtu ſaprafchanu
„atſihſtat, un ka Juhſu, pehz ta Kunga prahta, tahm pahr-
„baudifchanahm padodatees, ka Winſch par muhsu draudſibu
„noliziſ ir.

„Papreefschu wehl Jums ſinamu daram, ka muhsu leeta
„ſtahw. — Jums neſinams nebuhs, ka Juhſu mihleem kope-
„jeem jau no dauds gadeem waldfchanai weena rakſita ap-
„folifchanee amata uſremſchanas jadod bij par to, ka pee
„Juhſu fa-eefchanu wadiſchanas un kopſchanas neko nedarihs,
„kas Lutera baſnizas-eeradumeem fwefcha leeta buhtu. —
„Schö apfolifchanu Juhſu kopeji bij dewufchi labā tizibā, ka
„ne ſchahdas, ne tahdas leetas muhsu darba gahjumā lihds
„ſchim brihſham nenotikahs. — Bet kad wineem aifweenam
„no jauna pahrmeta, ka to apfolifchunu neturot, ko waldi-
„ſchanai bij dewufchi, winei fawā ſinamā ſirdi apgruhtinati
„jutahs. Un ka ſchahm apſuhdſefchanahm un tahm ſuhdi-
„ſchanahm, kas no tahm zehlahs, ka neſinadami, ko aplam
„daritum, gals buhtu, mums nekas zits ne-atlika, ka mums
„no tahs Lutera baſnizas generalkonſistoriuma St. Peterburgā
„weenu protamu iſſkaidrofchanu par to iſluhgtees, waj aridsan

„wehl tagad kahda leeta pehz winu domahm teem Lutera
„basnizas eeradumeem preti efot, kad muhfu sinode muhfu
„darba wezu gahjumu pahrtaifisjusi bij, par fo Jums agraki
„nau dewahm un waj eeksfch tahs wihses, ka tagad fcho fawu
„darbu daram, wehl kas basnizas eeradumeem preti efot?
„Tani atbildefchana, fo pehz tam dabujahm, par pretigahm
„leetahm teek fauktas ta usnaemfchana un ta ustaifschana to
„fawadu pulzian (tahs fchirkfchana), kuras abas leetas nedz
„basnizas eeradumi nedz Juhfu kopeju rakstita apfolischana
„nepanesfot.

„Mehs gan labi efam atfinufchi, no zik leelas wehrtibas
„tahda ihstena usnaemfchana un ta eetaifschana to fawadu
„pulzian, kas pee usnaemfchanas peeder flaht, preeksch muhfu
„darba starp Jums iraid pehz padarifchana tahs dwefhelu
„kopfchana Tahsu starpa; mehs tadehk wehl atkal pee ta
„generalkonsistoriuma tapehz efam preekschā nahkuschi ar fawu
„luhgfschanu, tam lihds us to rahdidami, ka ari zitās semēs,
„tahdas usnaemfchanas eeksfch muhfu diaspora draudsibas no-
„teekahs, bes ta, ka basniza pee tahs peedaufschanan nemot.
„Bet zaur to tas generalkonsistorijums naw lizees lozitees, ka
„no fawa nospreeduma eetu nost, tad nu mums nefas neat-
„lifa, ka ween diwi zeli, proti, jeb preeksch augstas keisera
„waldifchana ffaidri isteikt, ka mehs nepasppehjam apaksch
„tahdeem gruhtumeem un truhkumeem to no mums prafitu
„apfolischana dot, ar to luhgfschanu lihds, lai mums us preekschu
„fchahs apfolischana doschanu atlaisch, jeb tas otris zelsch,
„ka mehs tos gruhtumus us fewi nemam un us preekschu no
„iffatras usnaemfchanas un ar to lihds, no tahs eetaifschanas
„muhfu fawadu pulzian — atstahjam. — Pa to pirmu zelu
„mehs domajam tikai tad drihsteht eet, ja mehs buhtum
„pahrlezzinati bijuschi, ka bes tahdas usnaemfchanas ta pastah-
„weschana Juhsu draudsibas un muhfu darba starp Jums
„newarot wairs buht. — Bet tahda pahrlezzinachana mums
„naw wijs un to jums ffaidri issfazicht, us to mums ihsti
„firds nefahs, lai aridsan Juhfs par to pastahweschana Juhsu

„draudſibas ne-iſmifejatees un lai Juhs nedomajeet, fa ta
„newarot valift, kad nekahda tahda ahriga faite Juhs nefatur
„kopā un kad naw us tahdu wiſti, fa lihds ſchim teek ifteikts,
„kureſch pee Jums peeder klaht un kureſch ne. — Kad pateefiga
„kahrofchana pehz fadraudſefchanas un dwehſelu kopſchanas
„ſawā ſtarpa un pehz tizibas ſtiprinachanis Juhsu ſarpa
„dſihwa iraid, tad ari Juhsu draudſiba paſtahwehs, bes ta,
„fa zaur uſnemſchanu Jums jaunus lozeklus peeffaita; Juhs
„ſinafeet, kureſch ar Jums pehz ſirds fadraudſejahs, ja ari
„nekahda uſnemſchanu nenoteek; tad tee, kas pateefiga un ne-
„apniknſchi us fa-eefchanahm ſtaigā, ari labprah brahlu pa-
„mahzifchanai un pahrmahzifchanai padofees; Juhs, jeb Juhsu
„darbineeki wineem warehs fazicht, fa wineem buhs ewangeli-
„umam lihdsfigi ſtaigah, ja grib uſflatitees par tahdeeni, kas
„ar Jums us to Kungu ſaweenoti ir, tad Juhs us tahdeem
„warefat fazicht, pee kureem tas naw, fa Jums buhs wehleht
„fewis un wineu paſchu dehl, lai neleekahs ta fa ar Jums
„us to Kungu ſaweenoti eſot; ta pamahzifchanu zaur uſnem-
„ſchanas mitefchanu neko no ſawa ſpehka nepaſaudehs; Jums
„weenumehr buhs lauts tahdeem fazicht, kas fawas auſſis
„Juhsu pamahzifchanahm aibahsch, fa Juhs wineus par tah-
„deeni newareet uſflaticht, kas ar Jums eekſch tizibas un ſirds
„fadraudſefchanas ſtahw. —

„Na wiſſ tas gan notift war, ari bes ahrigas uſnem-
„ſchanas, par to, mihi brahli un mahſas, mums ir ſkaidra
„parahdiſchana, pee daschahn no muhsu draudſibahn, kas
„paſtahw ari bes tahdas ahrigas faites. Bet pee ta, mihi
„brahli un mahſas, ta pirma leeta pawifam ie ſch!, ar kurahm
„azim Juhs ar ſcho pahrbaudiſchanu no Kunga puſes, ſkatait,
„un fa Juhs to ſaneemeet; waj Juhs paſemigā paklauſiſchanā
„lozatees apakſch Deewa warenahs rokas, un tanī tizibā, fa
„winſch, lai buhtu wiſas ahrigas ſpaidiſchanas, tomehr Juhsu
„deribu liks paſtahweht un par ſwehtibu Jums paſcheem un
„ziteem padarihs, jeb waj Juhs iſmifeſchanu, fuhibu un
„ruhktumu pee Jums likfeet plehſtees un ween ar eekſchligu

„pretibu un slepenu nepaklausifchanu klausait. — Wehl wairak,
„mums wehl ffaidraſ ar Jums jarunā. — Daudsreij mums
„stahsta, fa tas gars tahs rahſchanas un peeklahjigas buh-
„ſchanas no Juhſu draudſibas efot atstahjees, un fa Juhſ
„neds darot, neds darifchot to, fo Juhſu kopeji, kuruſ mehſ
„pee Jums fuhtijahm un mehſ zaur wineem mahzam un pa-
„wehlejam, ja tas nebuhtu pehž Juhſu domahm un wehle-
„ſchanahm. — To mehſ nemas newaram tizeht, bet mehſ no
„Jums fo labaku zerejam. Kam taſniba ir, to tagad redſehſ.
— Mehſ tahdus, faſ ta dariu, wairſ newaretu pee teem
„muſfejeem fkaſtiht, bet no tahdeem mums buhtu ſchirtees.
— Bet mehſ ne zeram ween, fa Juhſ muhſu paſehleſcha-
„nahm, un tahm, fo Juhſu kopeji Jums dod ar ſirds lab-
„prahſibu paklausifeet, eekſch ſchahſ labas uſtizibas uſ mums;
„fa mums Juhſu un Juhſu leetas labſlahſchana pee ſirds
„guł, bet mehſ Juhſ ari ſirſnigi par to luhdſam ta Kunga
„un tahs ſwehtibas dehſ, fo wiſch uſ Juhſu beedribu, preeſch
„Jums un ziteem ir lizis, un wehl liks. — Jo ſinams, ja
„ſchis gars tahs rahſchanas, un tahs brahlu vakuſiſchanas
„no Jums buhtu atstahjees, tad muhſu darboſchanas pee Jums
„buhtu pagalam, un tad tai nekahds gala-mehrkiſ wairſ ne-
„buhtu; tas pamats, uſ fo muhſu darboſchanahſ paſtahw,
„buhtu tai nonemts. — Tad teefcham tas darbs bojā eetu,
„bet ne zaur pretineku waru un zaur ahrigas eetaiſiſchanas
„iſpoſiſchanu, bet dehſ ta, fa tas gars no ta buhtu atstahjees,
„zaur kuru ween tas darbs taſ ir, faſ pateſtigi ir, proti
„weena ſadraudſeſchanas beedribu, tiziſ dwehſelu eekſch Pe-
„ſtitaja, un mums tad paſrſehlojams nebuhtu un brihnuma
„leeta nebuhtu, ja Kungam patiktu ari to tuſchu eetaiſiſchanu
„ſalaufſ.

„Tapehž luhdſat to Kungu weeni paſchi un kopā buhdami,
„lai Wiſch Jums to garu tahs rahſchanas un paklausiſchanas
„ſchinī peemekleſchanā uſtur, lai Wiſch Jums ar mums lihds
„dod, fa Juhſ labprahſigi, lai ari ar ſahpehm tahm ſpaidi-
„ſchanahm padodeeſees, faſ no Kunga rokaſ (jo bes Wiſch

„pakaufchanae tas naw notizis) tam darbam starp Jums „uslitas ir, lai Juhs pareisi pasemojatees apaksh Deewa „warenahs rokas, ka Winsch Juhs paaugstina sawa laikd. „(Peht. 5, 6). Lai Winsch schahs flahtbuhdamas leetas if- „katram no Jums fwehti ar to, ka pats gruntigi prafahs, waj „teefcham pateefigi par to Kungu un par tahn fadraudse- „fchanas fwehtibahm tam ruhpejahs, fad pee draudfibas de- „wahs un ka Juhs preeksh Pestitaja no sirds pasemojeetees „par tahn nefkaidribahm, ko Juhs pee tahdas paschpahrbau- „dischanas atrodeet, un lai fchi peemeklefchana Juhfu drau- „dsibai, ne par fkahdi, bet par fwehtigu schlihstschanan der- — Tas, fas Juhs aizina, ir peetizigs, tas to aridsan darihs „Juhfu ar Jums eefsch Pestitaja faweenoti brahki tahs „Unitetes Wezaku Kamparenzes.

„Bertelsdorf,

Johann Martin Mitschman,

„tai 21ma Merz 1860.

Preekshfehdetajs.“

Kad us scho rakstu bij no daschahm fa-eefchanahm brahku- draudses waldiba luhgta, gahdaht par to, lai wiss paleek pa wezam, tad wina dewa fcho atbildi:

„Teem Latweefchu brahleem (..)

„Mihki brahli!

„Juhfu, tai Unitetes Wezaku Kamparenzei Bertelsdorse- raksttu grahmatu no 24. Dezember 1860. juhfu kopejs „mums ir atstellejis un mehs to paschu efam „lasijuschi un par to apdomajuschi, Jums nu te sawu sirfnigu „fweizinaschanu fuhtidami, turklaht to apleezinaschanu, dodam,

„fa Juhſu labklahſchana mums aifween pee ſirds guł, un fa „Juhſ un tahſ ar mums eefſch ta Kunga faweenotas dweh- „feles preeſch wiſa waiga, it fewiſchli ſawās luhgſchanās „peeminam. Jaw ſawās pirmās grahmatās to efam aplee- „zinajufchi, fa tas brahlu darhs Widſemē muhs weenmehr „ſkubina, to paſchu tam Kungam un Pestitajam ſawās luhg- „ſchanās pee ſirds liſt un ſcho aridsan tagad Jumis waram „raſſtiht.

„Kad nu weenā puſe ſcha darba uguns un ſwehtiba, „kura kopschanu tas Kungs mums ir uſwehlejis, muhſu ſirdis „ar preeku peepilda, un muhs ſpeesch tam pateift, no ka „weenigi-ween tahda ſwehtifchana naſk, — tad otrā puſe „mums gan jabehdajahs, kad redsam, fa daschadas ſcha darba „daſas, jeb zaur ahriſahm ſpaidifchanahm, jeb eekſchigahm „wainahm un kahrdinafchanahm apdraude, un tas eenaidneeks „uſ ſcho wiſi darbojahs ta Kunga darbu aifkaweh un ſkahdi „un famaitafchanu padariht. Bet par wiſahm fahpehm un „behdahm par to mehs fawu uſtizibu uſ to Kungu nedrihſtam „nomest, bet mums buhs tam Pestitajam uſtizeht un uſ Wiau „palautees, ſipri zeredami, fa wiſch fawu darbu glahbs un „uſturehſ.

„Ari uſ tahm ar mums faweenotahm un tai brahlu „kopschanai uſwehletahm draudſibahm un teem pulzineem „Widſemē, ka ari par Juhſu draudſibu daschadas „kahrdinafchanas uſnahkuſchaz, fewiſchli ſchinis pehdejōs ga- „dōs, draudedams ſchihſ ſadraudſefchanas pawifam iſnihzinaht. „Jebſchu tas nu gan tikpat muhs, fa ari Juhſ apbehdina- „un mums fahpes padara, tomehr aridsan pee ta jatiz, fa „wiſi tahdi notikumi n e b e ſ ta mihiſta Kunga ſcheliligas „noſehleſchanas uſ mums naſk, mums jatiz, fa wiſch zaur „wiſu to mums negrib launa dariht, bet fa ar ſchahm beh- „dahm un kahrdinafchanahm, wiſam tikai mihiſtibas un „meera domas pahr mums, fa Wiſch Juhſ zaur tam grib „tihriht un ſchlihſtiht, Juhſu tiziſbu ſiprinahſt un Juhſ diſkaſ

„eelsch Sewis dibinaht un zaur tahdahm zeefchanahm un
„behdahm meerigus auglus tahs taifnibas eelsch mums pa-
„dariht. — Mums peenahkahs wifas leetae par weenu pahr-
„mahzifchanu no ta Kunga sanemt, mumis par labu, un pee
„ta no wifas firds fw. gara gaifchumâ pahrbauditees un is-
„mekletees, waj scho pahrmahzifchanu paschi ne-esam pelniju-
„schees, un tadehl tai janahk us mums. Tad mehs nu Juh^s
„irfnigi luhdsam, lai Juh^s ari pahrbauditees prafidamees,
„waj Juh^s draudsibas pehz pateeibas tahdas efot, proti
„weens dwehfeli pulzinfch, kas weengi ween pehz ta dsenahs,
„ka eelsch Jesus teek atrasis un us to mehrki zits zitam pa-
„lihdseht; jeb waj daschi Juh^s starpâ neatrodahs, kas aismirst
„pehz ta dsihtees. — Jums ja-apdoma, waj wifis tahs fweh-
„tishanas, fo tas Pestitajs schahm draudsibahm tik pilnigi ir
„parahdijis, ir atsinufchi, un peetizigi un pareisi walkojufchi,
„jeb wai warbuht daschi scho draudsibas fwehtibu, scho bau-
„dischanu is Deewa wahrdeem ir nizinajufchi, kapehz tam
„Kungam wajaga tahs ahriegas eetaisfchanas, kas preefsch-
„laikâ Jums bijufhas, nonemt. Sirfnigi mehs luhdsam lai
„Juh^s paschi ismeklejetees, waj Juh^s tahs fawadas eetais-
„fchanas, kas Jums par paligu us fwehtibu bij dotas, ari-
„dsan ta efat walkojufchi, jeb waj ne ziti tahs par gruhtibu
„un nastu ir turejufchi un pahrkahpuschi, un ziti atkal tahs
„ahriegas eetaisfchanas par Deewa bijufchanas grunti turejufchi,
„bet to firdsatgreeschanu no grehkeem, aismirsufchi, beidsot:
„waj Juh^s wifas leetas ka Deewa kalpi un Jesus mahzeiki
„parahdijufchees un fawu gaifchumu likufchi spihdeht, teem
„laudim, ka tee, kas Juh^s apruna ka laundaritajus,
„Juh^s labus darbus eerauga un goda Juh^s tehnu, kas
„debefis ir, jeb waj laikam tee runa taifnibu, kas Jums
„daschadas neskaidras leetas preefschâ tur un ka pee Jums
„ari wainas, kad tas Kristus wahrd^s teek saimots un to brahku
„strahdachana par wainigu tureta?
„Teefham m. brahli, kad Juh^s eelsch Deewa gara gai-
„fchuma par to pahrbauditees, tad Jums gan daschadas ne-

„skaidribas un wainas radifees eeksch Juhſu draudſibahm,
 „fas Jums skaidri rahda, kapehz tas Kungs tahdu peemefle-
 „ſchanu un mums nöpelniu pahrmahtifchanu mums un muhſu
 „darbeem ir fuhtis, ne tadehl, ka wiſch to paſchu iſpoſitu,
 „bet fa tam to wainu dſeedinatu. Wiſch pats, tas peetizigs
 „un pateefigſ leezienees mums peefauz un mums uſſauz, no
 „wiſas ſirds atgreestees un toſ pirmus darbus dariht. Mehs
 „Juhſ firſnigi luhdsam, lai lihds ar mums, ſcheem, ta Kunga
 „wahrdeem paſlaufidami, meflejet ar pateefigu ſirds noscheh-
 „loſchanu un atgrefchanu wiſa ſchelastibu un peedofchanu
 „par wiſahm muhſu wainahm un pahrfahtifchanahm luhgdamı,
 „lai Wiſch pahr mums apſchelojahs muhſu deenäs atjau-
 „nodams, fa wezōs laikōs un muhſ atpafal welk pee ſewis.
 „Mehs Juhſ ar to apuſtuli luhdsam, paſemojeetees apafch
 „Deewa warenahs rokas, fa Wiſch Juhſ pa-augſtina ſawā
 „laikā. Apdomadami Juhſu wehlefchanahs un luhgſchanas,
 „tad mums ſchodeen atkal jaſaka, fa jau efam rakſtijufchi, fa
 „muhſu mihla ſinode 1857ta gada pebz labas apdomaſchanas
 „bija pawehlejuſi, lai wairak neturam „Maſſamparenzi, Maſ-
 „pulzini ſchirſchanu un to Lofi;“ un tadehl, fa tas general-
 „konſistorijums ſtipri pee ta palika, fa ta uſnemſchanu ir pret
 „to apfoliſchanu, ko Juhſu kopejeem tai walſtibai bij jadod,
 „mehs efam pawehlejuſi, lai tee wairs uſnemſchanu netur.
 „— Bet mehs neween mahzitaju dehlt to efam pawehlejuſi,
 „bet ari tadehl, fa ta ſinode bij pahrleezinata, fa mums ta
 „bij' jadar, jo mehs efam redſejufchi, fa dauds dmeheſeles
 „ſchahs tagadir aſſleegtas eetaiſſchanas ſew par ſkahdi ir
 „walkojuſchas, turedamas to uſnemſchanu par weenu ſehgeli
 „un pamatu tahs Deewa behrnibas, fas ta pati teefham naw
 „un ari nebuhs buht. Un tapehz ta ſinode muhs ir uſwehle-
 „juſi, ſhos Wiſas noſpreedumus peepildiht, — mehs nu
 „aridsan no Jums ſagaidam, fa Juhſ apafch ſcheem no-
 „ſpreedumeem ar paſlaufigahm ſirdim padodatees, jo ta wajaga,
 „ja Juhſu wehlefchanu ir, lai Juhſu draudſibas joprojam
 „paleek apafch muhſu brahku ſopſchanas. Ko Juhſ wehl

par to peeminefchanu un luhgchanu eekch muhfu stundahm,
rafstait, tad mum's japeemin, fa augsta Keisera waldischana
to ir aisleegusi un tai waldischana'i mum's buhs pehz Deewa
skaidreem wahrdeem, paklausigeem buht, un ar pasemigahm
s'rdim padotees. Tadehk ari tas nemas nestahw muhfu
spehka, ko Juhs sawa grahamata, apakch № 1. efet rafsti-
juschi peepildiht, jo tahs pret waldischanas likumeem ir, bet
jo wairak mehs luhdsam un peeminam, fa Juhs ari schin's
leetas ka kristiti laudis tureetees un fa Juhs paklausigi esat
tai waldischana'i, kas pahr Jums walda, apdomadami, fa
kas tai preti turahs, tas Deewa likumeem preti turahs. Bet
kad Juhs nu — ja mehs Juhsu pirmo luhgchanu nespahu
peepildiht — otr'a kahrt'a luhdseet, lai mehs Juhs pawifam
usnemam brahku basniz'a, tad mum's atkal ja-atbild, fa fcho
luhgchanu nemas newaram peepildiht un fa tas muhfu rok'as
nestahw to dariht. Jo ja mehs to daritum, tad wifas brih-
wibos, ko Augsta's Keisers mum's dewis, breefmigi pahr-
kahptu un tahda wijs'e pa'schi sawu darbu Widsem'e us reisi
ispostitum.

„Jebchu nu mum's jarafsta, fa fcho luhgchanu nespeh-
jam peepildiht, tad mum's tak heidsot Jums ja-apleezina, fa
mehs sawas s'rdis efam pahrleezinati, fa lai ir pee wifahm
spa'idischana'h'm no ahrpu's pret fcho darbu Widsem'e un pee
wifahm aiskaweschana'h'm, kas tai brahku darboschanai preti
zelahs; schis darbs tomehr boj'a ne-ees, samehr wehl eekch
tahm draudsibahm un wiu lozekleem dsihwa kahrofchana
pehz weena Pestitaja atrodahs un samehr Pestitaja gars
tahs dwehfeles walda un pee tahm war strahdaht un kad
kas weenreis notiktu un tam Kungam pehz sawas schehlastibas
patiktu, jaunu isleefchanu sawa fw. gara pahr wifeem pul-
zineem un wiu lozekleem fewischki isleet tad lai ir Juhsu
un muhfu s'rsniga luhgchanu preekch Ta, kas ir apsolijis
„Sawu swehtu garu dot teem, kas wiu peefauz. Lai gan
ir, fa daschad'as leetas tahs ahrigas sihmes falauftas un
zaur to daudseem scheeet, fa kad ta ahriga faite truhktu, kas

„tad to beedribu waretu fatureht kopā, bet efat tadehk jo
„tschaklaki to saweenofchanas faiti gax a tureht. — Dsen-
„tees pehz to, fa pee Jums ir paskubinaschana eeksh Kristus,
„mihlestibas eepreezinachanu, gara draudsibu, firds schehlastibu
„un apschehloschanu, fa Juhs weenā prahtā efat, weenadu
„mihlestibu turedami weenlihdīgi un weenprahrtigi, tad tas
„Deewēs ta meera ari ar Jums buhs un Juhs draudsibu
„swehtibs. Bet Wirsch pats, tas Deewēs wifas schehlastibas,
„kas Juhs ir aizinajis us sawu muhschigu godu eeksh Kristus
„Jesus, tas lai Juhs fataifa, stiprina, pastahwigus dara,
„dibina.

„Eeksh muhsu Kunga Jesus Kristus mihlestibas sadrau-
„dseschanas, sveizina Juhs wifus tee brahku-Unitetes Wezakee
„un wiwu wahrdā

Johann Martin Nitschman,

„Preefschfehdetajs tahs Wezaku-Unitetes Kamparenzes.

„Bertelsdorfe, tāi 10. September 1861.“

No ta laika neteek wairs usnemti jauni lozekki draudsē
un maspulzinoš, tik ween tee, kas usnemti jau preefsch 1860.
g. sapulzejahs wehl reis pa mehnesi tur, fur wiwu wehl wairak
ir. Zitadi ir wifas fanahkchanas atwehrtas kaut kuram. Tomehr
fahrtas pastahw wehl tapat, fā: atraitnehm, (neem) laulateem,
puischeem, meitahm un behrneem. Schahm fahrtahm teef
tureti Deewa-wahrdi, allasch no rihta, preefsch basnizas laika,
pa 1—2 mehneschi ik katrai fahrtai 1 reisi, tik ween behrnu

fahrtai beeschaf, jo schai pa preekschu fanahl kahda zita fahrta ap p. 5—6 r. un sad ta ap p. 7—8 atlaista, tad „dseed behrnu fahrtai“, kxai teek usdots us ikkatru reisi eemahzitees kahdus pantinus atdseedaht, puifeneem sawu un meitenehm sawu, un daschu brihdi wehl weenu kopā. Teek fwineti ari ikkatral fahrtai, pa gadu reis wafaras laika fwehtki, us kureem jau fa-eet festdeenas wakarā un teek, no weza gada schkirotees, dseedatis, runats un laxits lihds dimi stundas, un rihtā atkal no p. 6—8. Bet behrnufwehtki teek tureti no p. 7—11. Us teem fa-eet dauds weetās leels pulks jaunu lauschu, bet newis Deewa-wahrdū dehl, — tik isskatitees, israhditees un isleelitees. — tee ir pa leelakai dalkai fmehjeji, saimotaji un laudis bes nefahda fwehtuma. Moschelohjama pa-audse, kura wairs tahlač neteek. — Ikkdeenischkās reisēs teek tureti trihs brihtixa, ikkatris lihds 20 min.: papreeksch dseed, tad runā, waj lasa un atkal nodseed. Widus waj pehdejā brihtixa tur peeluhgumu zelōs. Swehtku reises ir otrteek garas. Pehz basnizas laika tur Deewa-wahrdus ik fwehtdeenas wiseem kopā.

Tagad lai aplubkojam fa-eefchanas un winu gahjumu ikkatrā draudse sewishki, zil un fā mums ix bijis eefpehjam s par winahm sinu sadabuht.

Ahraischu draudse ir 4 fa-eefchanas:

1) Smihdēs pee Amat upes, Pilsmuischās walstī. Gesahkums 1763, g. Tagad*) wairs mas teek apmekleta, bet to mehr dseed wehl ik fwehtdeenas.

*) Pee ta wahrda: „Tagad.“ ir nabloschōs aprakstōs ja-faprot wiſur tas laiks no 1875—1877., tad schi grahmata tika faraksta.

2) *Weefitës*, Kahrta muischas pagastā, kahdu wersti no muischas us wakareem. Gefahkums 1796. g. Dseed wehl if swéhtdeenas.

3) *Dsehrwës*, Ruzkas pagastā, no basnizas wairak par wersti us rishtem. Gefahkums 1798. g. Dseed gan wehl if swéhtdeenas, bet teek wairs mas apmekleta.

4) *Kehföös*, Preekuu pagastā, pee ta leelzela, kas eet no Ahraischeem gar Rahmuu muischu. Gefahkums 1801. gadā. Gandrihs no 1874. g. naw wairs tur Deewa-wahrdi tureti.

Teek domats, fa buhfhot warbuht pafchöös preefchfazitajöös meklejamas daschas kluhdas schaï lauschu atkrifchanas finā, tikpat pee schahs, fa ari pee zitahm fa-eefchanahm, tomehr leekahs, fa ari schaï draudsē stahw fa-eefchanas apafch tahs pafchäss wißpahrigahs laika-waras, t. i.: fur leetischkiba un laizigee zenteeni pee-aug, tur sirsiba un garigee zenteeni suhd; otrfahrt — jafaka, fa faut gan fa-eefchanu gars fa-eetahs ar Latweeschu tautas firdi, tad tomehr winch ir pa-ejoschs un newar buht pastahwigs us laiku laikeem ari tapehz, fa schi tizibas schira strahda pee mums tik fa sweschä wahru laftaja, t. i., fa pat winas karstakee peekriteji pafchi peeder zaur sakramentigahm saitehm pee kahdas zitas tizibas. Trefchfahrt — war gan ari teikt, fa fa-eefchanu dahwanas, un wehl preefch scheem laikeem, ir dauds wahjakas, neka senak, un pehdigi jafaka, fa pee mihestibas un labfirdibas darbeem peekuhst beidsot ari pat daschöös „firdöschelgais Samariteris.“

Tahs ehkas usluhkojot ir jadoma, fa buhs papreefchu turejuschi Deewa-wahrdus dsihwojamäss mahjäss, tik Smihdës tä ne. Kä no gadu-skitkeem redsams, tad Ahraischeu draudses fa-eefchanas peeder, lai gan ne pee pafchahm pirmahm, tad tomehr pee labi wezahm; tapehz winas buhs ari ißsihwoju-phas gan meera, gan nemeera laikus. Tomehr, fa wezi zil-weli leezina, pehdejöös laiköös winas naw nekad bijuschas aisdaritas, ari ap 1834. g. ne.

Aluknes draudsē bij 6 saeefchanas:

- 1) Schilderds, Aluknes walsti, zelta pagahjuſchā gadu-ſimteena preefschejā puſē. Agrak bij te gahjeju deesgan, bet pehz wiſi pamasam iſſuda un tagad jau ir ehka ari ſakrituſi, jo no 1850. g. tanī wairš Deewa-wahrdi neteek tureti, nedſ ari wira pati kopta.
- 2) Bluhmjōs, Aluknes walsti, zelta drihs pehz Hernhuteefchu atnahfchanas uſ Widsemi. Pirmak tika ſchi mahja ſtipri zeenita, bet wehlak atmesta un ſakrituſi, jo no 1855. g. neteek wairš tanī dſeedats.
- 3) Brenzōs, Mahlupes walsti, eefahkta, ap 1800. g. Schis naminfch pastahw gan wehl tagad un atrodahs Plef-kowas leelzela malā; bet tifpat agrak, kā ari lihds 1876. g. wiſch tika mas apmeklets.
- 4) Trisenōs, Wez-Anneneefchu walsti — ap 1840. g. no Wez-Ates muſchās Kuschku zeema ſchurp pahrzelta. Genakōs laikōs bij ſchim namam daudſ preefriteju, bet ap 1876. g. wairš wiſai mas, kaut gan tika wehl arweenu Deewa-wahrdi wira tureti.
- 5) Lauseeneekōs, Kolbergu walsti — no jauna uſzelta 1860. g., bet kād ihſti uſfahkta, tas naw ſinams; laikam gan ne preefch 1800. g.
- 6) Akmeneeffchōs, Kalnapededses walsti, zelta ap 1800. g., bet ilgi nepastahweja, jo tika drihs no baſnizas waldibas aifflehgta.

Wiſas ſchahs ehkas ir zeltas zaur labprahribu no paſchu brahku puſes, bet koka materialu dahwinaja laipni Aluknes leelskungs, geheimrahts barons v. Vietinghoff (l. Wihtingoſs). Sa-eefchanu gahjums Aluknes draudsē naw bijis weegls, jo toſ laikus peeminot un par teem runajot norit pat dascha afarina pahr kahdu grumbu waidſiau; turpreti ziti

runā atkal it kā ar garigu piktumu, tapehz taifnibu iščekirt ir
geuhti. — Agrakōs laikōs gahja daudskahrt Alukfneefchu
fa-eefchanu kopeji pat uš Wež-Peebalgas fa-eefchanahm, kad
winas fahka zeltees; tur winu peemina pee wezahs pa-audses
wehl tagad dīhwo.

Alojes draudsē ir i fa-eefchana:

Schleppastās, Ungurpils pagastā, zelta starp 1846
— 1848. g.

Kad fčinī draudsē ihsti fa-eefchanu darbs eefahzees, tas
naw fčai pa-audsei wairs ihsti atminams, tik ween tas ir
finams, ka, eekam wehl fči fa-eefchanas ehka nebij uszelta,
tureja Deewa-wahrdus Wež-Garandschu mahjā; bet kad ta
weeta wehlak newareja wairs wifus klauštajus usnaemt, tad uš-
zehla to peemineto tagadejo fa-eefchanu no paſchu gahjeju
mihlestibas dahwanahm.

Pirmā galā gan fčim eestahdijumam bij dauds peekriteju,
bet tagad wifai mas. Ibstas fwehtibas — kā teek ſiaots —
gan fčis darbs naw nefs, jo dauds fa-eefchanas lozekli nebij
wif Deewa bijibā par preefchfihmi, bet gan par apgrehzibu,
fazidami, ka wini warot padariht Deewā ſin fahdu grehku,
bet ja tik ejot fwehtdeen fa-eefchanā, tad wifs teekot peedots.
Ibsti wehl pat fahds finams fa-eefchanas kopejs ir to teijs.

Dauds fčkelschanas fazehla ihsti ta fčirkhana, kur peh
wiſpahrigeem Deewa-wahrdeem tika tureti wehl otri tik preefch
isredseteem jeb „fwehtā pulzīa.“ Kahdreib tiziš pat draudsēs
mahzitajs luhgtš, lai ifejot lihds ar ziteem.

Wehlak tika fči fčirkhana no basnizas puſes noleegta,
jo pee nama zelschanas bij dota no paſcheem zehlajeem mah-
zitajam lihdſſinaschanas un pahrwaldifchanas teeſba.

Burtneeku draudse ir 2 fa-eefchanas:

1) Garflawōs, Burtneeku Pilsmuischās puismuischā, zelta ap 1778. g.

2) Kantfchōs, Ruhtes walstī, zelta ap 1810. g.

Garklawā fa-eefchanas-weeta atrodahs us grunts weetas, kas no dsimtleelkunga Fr. v. Schroedera fchai draudsei ir dahwinata. Schi ir ihsten kofcha, ehrda un ar osoleem apstahdita weetina. Ta fa-eefchanas ehka pati ir ustaifita pee wezas rijas, kuras wezumu laudis dehwē us kahdeem tschetri simti gadeem. Zaur draudses wairumu israhdiyahs tas fa-eefchanas kambaris par masu, ta ka wirsch bij jahapahrtaifa leelaks. Tas ari notika 1856. g., kur no rijas tika $1\frac{1}{2}$ afis flahrt peenemtas, un durwis, logi un zits no jauna taisits. Darba spehkus un zitas isdofchanas draudse pati dewa labprahrtigi. — Schahs fa-eefchanas dibinataji un walditaji ir allasch bijufchi Garklawā mahjas fenakee faimneeki. Tas pirmais, ko wezi laudis atminahs dsirdejuschi, wahrdā Libis ir to mahju, zehlis. Wirsch wehl efot Sweedru-laikōs dsihwojis. Wina dehls Indrikis, un scha dehls Peteris ir bijufchi stipri, bagati un zeeniti wihi un tee leelakee preeskchneeki Garklawā fa-eefchanas-mahjā. (Tas zetortā augumā dsihwodams Tomā sahka ar dsimtfungu teesatees, lihds wirnam bij no tureenes ja-aiseet.) Lihds Petera laikeem kahdus desmit gadus atpakal bij fa-eefchana loti stipri apmekleta un wisi tanī namā Deewu peeluhdsu un preeskch wina semojahs.

Sawā laikā Garklawōs brahku-draudse bij pilnigi kahrtas eedalita un nodibinata. Swehtkōs un ari zitōs brihschōs bij „pulka stundinaā“ ne reti tik dauds kopā faradufshees, ka wifeem nepeetika kambari weetas.

Kad nu pirmā stundina bij beigta, tad tuhlin tika fazits: „Ar Deewu pulki! tee aisees, draudse paliks.“ „Draudse“ tika fchinī apgabalā trihs reises par gadu wairota: weenreis Garklawōs, otrreis Jaun-Sehmeles, trescho reisi Zelmos (abas pehdejahs atrodahs Matihfchu dr.)

Ta wairoschana schinī apgabalā un laikam ari zitur, notika tā, kā to sche ihfumā peeminešim. Kas jau wairak us fa-eefchanahm staigaja un bij par isredsetu atschlams, tad to usnemfhanas reisē ihpaschi usaizinaja us „otru stundinu“ palikt, jo tad wiensch nu tihschot „apseegelets“ par draudses lozekli. Pehz wiſpahrigeem Deewa - wahrdeem usnemfhanas notika ar scho dseefmixu:

„Ta Kunga Jesus wahrdinā,

„Usnem juhs sawā draudšibā,

„Draudsite, kuras lozekli,

„Juhtahs wahji un wahrigi.“

„Juhs tagadin ar mums schepat

„No wiſas ſirds faderejahn,

„Tam mihłodami pakal eet,

„Kas krusta nahwi pahr juus zeit.“

„Par seegeli tahs deribas

„Un juhſu ſirds peetizibas

„Lai wiensch pee fawu zeefchanu

„Juus ſkuhpſtidams dod dalibu.“

Nu wiſa draudsite, pehz fahrtas jauno lozekli „mutedama“, to usſkatija kā pee ſewiſ peederoſchu. Daschu ihpaschi ſchis, ſirdi pakufinajofchus usnemfhanas-brihdis peewilka pee draudses tā, kā wiensch ne par ko no tahs ne-atſtahjahs. Weenreis bij no waldibas praſchana, zif efot to gahjeju pee draudses? Garklawa fa-eefchanas-weetas preefschneeki toreis atbildeja, kā efot kahdi trihs ſinti,

Pehz „draudses stundinas“, if pahrnedelas waj retak fazija: „Draudsei ar Deewu, maspulks paliks!“ Pee „mas-pulks“ peedereja „Balihga kamparenze“, t. i. wiſi preefschādseedataji un daschi isredsetee is draudses. Wehl retak fanahza — kas notika ihpaschi Jaun-Weltös ween, pee tehtina —

masskamparenze", kuxâ eezechla zeturto dalu no „maspulka“, aschi preefschneeki, klusam fawâ starpâ aprunadamees, kuefsch ar dereht. Tad rafsiija tehtinam, ka tas un tas ir isredsets; his tad heidsot, mesfodams, wianus waj nu peenehma, waj ehl us fahdu laiku astuma. Schi pagodin afschana tika tam redsetam it nejauschhi finama darita.

Kad fahds netifli isturejahs, tad to no draudsibas issstuma. Jinxu lika tad fahdu pufgadu „fkolâ“, t. i. weenigi starp paasles behrneem" dñihwot; pehz to atkal nehma atpakał. Draudses lozekki ari wiś nedrihfsteja preeklôs un dñihrës eet, edz zitur, fur „trumetes“ un „spehles“ skaneja. Kas pee draudses peedereja, tee wiś nedrihfsteja ari tuhlin pee pagasta-aj draudses-teefas eet, kad bij fahdi fawâ starpâ fanikhufchi, žuhdsibu wajadseja papreefschu „palihga kamparenzei“ reekschâ nest, kas tad luhkoja wianus fameerinaht. Ja tas e-isde wahs, tad tik wehl wareja tahłak mekleht. — Par rozeses laiku tahds tad nedrihfsteja draudses stundiau apmek-ht. — Paulatu fwehtkôs it ihpaschi tika tureta „zaurruna“, ar preefschneeki faktôs fawruhp nofehdahs, un tad bij draudsei i-issaka klusam faws gahjums. „Mihlestibas meelasti“ ka fewischki Jaun-Welka fa-eefchanâ pee tehtina un ari pee žarklawia tureti, us fo par gadu weenu- waj diwi reises, palihga brahkus“ un „mahfas“ fafauza. Wianas tikai iaiſi un faut fo dseramu pasneedsa. Maisite bij zepta no ihdeleteem milteem ar roſinehm un ziteem gahrdumeem. latrës un katra dabuja labu fukuliti. Klaht dsehra arweenu leelas kruhses, fo ar führupa uhdeni pilditu apkahrt laida, ik gribaja. Preefsch fchahm isdoschanahm bij ifkatram par „purziju“ jamakfa peezaš mahrkas. To „Deewa-maisiti“ vareja ari nemt us mahju libds, un pat preefsch klaht ne-efo- cheem lozekleem dabuja pret aismakfu fawu dalu us mahju. —

Schirkhana un wiſi pulki ir sche tapat jau beiguschees, à wiſur Widseine. No draudses mahzitajeem fa-eefchanas preefschneeki pa daki aijweenu attahlu turejuschees un mah-

zitaji ari wis naw br.-draudsei weenumehr ihsti draudsga
prahta rahdijuschi.

Rahrtas teek ar wehl tagad turetas par mehnesi reis,
ihpaschi puifchu- un meitu fahrta. Schahs ir pehdejós desmit
gadós pareti apmekletas tikuschas. Wehl ne-apnikuschi fwin
ikkatra fahrta sawus gadskahrtigus fwehtkus: meitu-fwehtki
maijs mehnesi ir tee pirmee; atraitau fw. septembera mehnesi
— pehdejee. Wifós fwehtkós pawafarā un wafarā (pa dala
wehl tagad) wifas fahrtas gahja us „zirkuli“ (t. i.: us sahlaino
klajumišau), pehdigo brihdi nodseedah. —

Kantfchós pastahw fa-eeschana gan tapat ka Gar-
flawós bet ir zaur zaurim wahjaka par scho. Leelakà dala
no Burtneku draudses lozekleem, ka is augschá mineta pahr-
fkata redsams, tur us abahm fa-eeschanas-weetahm labu prahtu,
tikai ta jaunà pa-audse winas gandrihs it ka neezina.

Diktu draudse bij 1 fa-eeschana:

Kuhlmatafchós. Neikena mahzitaja laikà isdsifa
fchahs fa-eeschanas dsihwiba un tagad wina stahw pawifam
applihfußt.

Dsehrbenes draudse ir 3 fa-eeschanas:

1) Jauneetés, Dsehrbenes walstí, kahdas 2 werstes
no basnizas us seemekeem — eeswehtita 1820. g.

2) Dolés, Dsehrbenes walstí, kahdas 9 werstes no
basnizas us seemekeem — eeswehtita 1830. g.

3) G u l b j o s , Nehkina walstî un Nehkina muishas uwumâ — zelta ap 1847. g.

Jau gandrihs wifâs apkahrtejâs draudsës bij fa-eefchanas eltas, tif ween Dsehrbenei to wehl truhka. Jauneklis Freivalds wahrdâ, brihwzilweks, laikam ahrsemneeks, nogahja is Dsehrbenes us Zehfim amata mahzitees. Tur buhdams wiensch liberta fa-eefchanâ eepasinahs un eedraudsejahs ar fa-eefchanu jaru un tapa wezam Libertam, ta faktot, par mihiu audseknî. No Zehfim Dsehrbenê atpakał pahrnahzis, wiensch eefahka muishâ yehz fa-eefchanu eeraduma Deewa-wahrdus tureht. Radahs iri wixam klausitaji un wairojahs schahda gahjuma zeenitaji. Bet Freivalds nebij wis no tehtina par fazitaju eezelts, tadeht resklatija wixu kaimixu draudschu fazitaji par tahdu ganu, kas nebij eegahjis pa ihstenahm durwim, un zaur ta laika tehtixu Rothi (Rodi?) aisleedsa wixam pawisam Deewa-wahrdus tureht. Freivalds, kopâ ar Kurmu Anschu Aumani nu brauza, beeschi ween atkal us Liberteem. Aumani drihs ween eezechla par fazitaju, un dseedahrt wiensch eefahka wif'pirms Jaun-Peebalgas Ilenu fa-eefchanâ. Freivalds aisgahja wehlak us Lodes muishu dsihwot, no kureenes wiensch beeschi ween nostaigaja us Wez-Peebalgas Zeplu mahjahm un eefahka tur apkahrtejos Wez-Peeboldseefchus wadiht un radinahrt pee brahku-draudsës gahjuma, ta ka drihs ween tika turpat Zeplös zelts ihpaschs fa-eefchanas-nams. Pa tahn starpahm bij Freivalds jau nomiris. Nu gan wixa pretineeki, ihsti Dsehrbeneefchi, atsina, ka teem bij peetruhzis. Nu wehl lehrahs Aumanis pats sawâ draudsë pee darba. Kamehr ihpascha nama nebij, tikam dseedaja Kahmenu mahjas dsihwojamâ istabâ. Aumanis isluhdsa no Wefelaufkas barona v. Kampenhausena wajadfigos kokus is Auku mescha, un ta tika drihs ween uszelts ihpaschs fa-eefchanas-nams Dsehrbenes Jauneetes mahjâs. Schi fa-eefchana stahw reti jaukâ lapu-koku kalmâ, un pee wiwas uszelschanas ir Smilteneefchi nehmuschi stipri dalibu, falmus peewesdamî un zitadi palihdsedami. Scho

fa-eefchanas telti eeswehtija (eedseedaja) 1820. g. Gedseeda-fchanas deeninā gahja ta laika mahzitajs Nagels ar Loschas tehwu, no Trikates, is dīhwojamahs istabas leelam lauschu pulkam papreefchhu, dseedadami: „Es pee Jesus turefchos ic.“, ko Loschas tehwā, kurefch bij spehzigis un firfnigs runatajs, fazija preefchā. Scho dseefmu dseedadami eegahja jaunajā namā. Aumanis nu bij ſche tas pirmais un ari dedſigakais strahdneeks. Wehl wiſch dabuja ari weenu otru strahdneeku klah. — Otru fa-eefchanu uszehla 1830. g. Dſehrbenes Dolēs. Ari ſchi stahw jaukā lapotā birſē. Pee ſchahs mahjas eeswehtifchanas dseedaja wiſ'pirms Raunas wezais ſkolmeisters, Gaicke tehwā, to pantinu: „Kungs Jesus, kas tew' usdomā ic.“ Ari ſchis pats „wezais Gaikis“ teek wehl ſchodeen daudſinats par ſlawenu runataju. Trefchā un pehdigā ſchahs draudſes fa-eefchana tika uszelta ap 1847. g. pee Nehkina Gulbja mahjahm, Nehkina muſchās tuwumā, leelā kuplā birſē. Schis fa-eefchanas nams ir apakſch draudſes mahzitaja, un stahw tagad weentulis, jo pats Gulbju ſeemats, kurefch bij uſ muſchās ſemes, ir tagad nopeſtits un ſeme peeſchirta pee muſchās. Gulbja fa-eefchanu stahw mahzitaja pahrraudſifchanā; tahs diwas pirmahs atkal apakſch tehtima. Wiſas ſchahs ehkas ir miheſtiba zehluſi, uſturejuſi un kopuſi lihds ſchai deenai.

Sa-eefchanu behdu-laikōs (1834. g.) nepalika ari Dſehrbenes fa-eefchanas gluschi meerā. Tahdōs brihſchōs stahjahs arweenu Aumanis preefchā un aifstahweja fa-eefchanu darbu wihrifchki, ar leelfirdibu wahrdōs un darbōs. Daudſkahrt wiſch uſſauza fa-eefchanu pretineekeem: „Laujeetees jel! ja ta leeta nebuhs no Deewa, tad wiſa iſnihks pati no ſewis.“ Kad bij aifleegits no galwas runaht, tad netik ween wiſch pats to pawehli peepildija, bet peekodinaja ari ziteem to paſchu dariht. Ta fa-eefchanu gahjums nihkuļoja un gahjeju ſkaitlis ar ifkatru deenu masinajahs. Tad teizis Ahraijchu mahzitajs Rybers, kā fa-eefchanu draugs uſ dascheem, „kam ſpehks wiſ ſawahm luhpahm,“ ja ari ziteem ne-atlaujot runaht no

galwas, tad lai neleedsot jel Aumanam to. Pirmā fwehtdeena
pehz tam turejis Aumanis tik dedfigu runau un luhgumu, ka,
ta faktot, paschi Jauneetes kambara pamata afmeni tikufchi
kustinati. Nu gahjis atkal wiss wezā spehkā un Dsehrbenes
draudses fa-eefchanahm no ta laika naw bijis wairs ihsti par
jaunahm nastahm ko gaustees. Tomehr rahdahs, ka ari schinī
draudsē fa-eefchanu deeninas drihs jo drihs buhs isskaititas.
Kahrtu fwehtkōs un fwehtku deenās gan wehl pildahs kam-
bari parastā koplumā, bet weenkahrfschās fwehtdeenaas tee stahw
gandrihs patufchi. Kriht wezee fazitaji, friht wezifchi un
wezites — — un — — lihds ar wineem laikam kritihs un
gaifihs ari kambari, jo jaunee negrib buht nedj par flausitajeem,
nedj par fazitajeem. Kahrtas un kahrtu fwehtkus gan wehl
tur, bet ihsta schkirschana wairs nenoteek. Kad falihdsinahm
pagahjibu ar tagadibu, tad ir ja-uskata fa-eefchanu buhfschana
jau tikpat kā par isnifikuschi.

Par Dsehrbenes fa-eefchanu runadami, lai teizam it fe-
wischki wehl kahdu wahrdu par to, tureenes ewehrojamo
fa-eefchanu wihru, kura wahrdu esam nupat wairak reises
peeminejuschi un kurefch ir netik ween pascheeni Dsehrbenee-
scheem, bet ari zitureeneescheem ne-aismirstams, mihsch un
zeenijams.

Anfhs Aumanis ir dsimis 24. martā 1783. g. Dsehrbenes
Kurmōs. Winisch bij pilnā wihra augumā ar kupleem mateem
un godajamu, ja pat bijajamu isskatu, allasch drofchs, wih-
rifchiks un pateefigs wahrdōs un darbōs, ta ka pat ne wina
eenaidneeki naw warejuschi wina nezeenih. No sirds winisch
bij laipnis, palihdsigs un padoma dewigs ikkatrām laizigās
un garigās leetās, zaur ko ir sehdejis reis pat Zehfīs zeetumā.
Brihscham bij winisch ihsti ween jozigs, gan wahrdōs gan
darbōs; no Rigaš pahrbrauzot allasch zela-beedreem schkirotees
peekodinaja: „Mahjās tikufchi ne-aismirstat Deewam paldees
fazih!“ Leels bischu draugs buhdams, wasaru dahrsa buh-
dinā ween wairak usturejahs, ar apdomu bibelē lafidams.
Dahrshasch, buhda un bischu-koki, redsami wehl schodeen, kaut

gan tukfchi un us krischanu. Dsikhwojamā ehka, kambaritis, kur wiñsch mita un gulta, kur miris ir wehl tagad apskatami. Darba-deenās wiñsch staigaja ar' stipri ween pa meschu, aís jostas zirwiti aibahsees, ar kuru attihrija wiñus fruhmus, kas bij kahju-waj brauzamos zelus aisschogojuñchi. Ikkatru zelu un zelinu, duhktinu wiñsch sinaja un bij beeschi ween meschineekeem par tizamako un freetnako zela-isstahstitaju, kur kad un kà, tukfchâ, waj atkal ar wesumu brauzams. Behrnu wiñam pascham nebij, bet tehwa firdi wiñsch rahdija faweeem gahjejem.

Anschs Aumanis ir peeminams ari kà garigs dseefmeneeks zaur to brahlu-draudse zeenito dseefmu grahmatiku „Teizi to Kungu mana dwehfele ic.“ Gan ir teesa, ka wiñia dseefmas ir pahrejo faldas, ko ari paschi wiñia ihstee mihletaji neleeds, tomehr sche ja-eewehro tas, ka wiñas ir fazeretas no wihra, kas neweenas deenas naw skolâ bijis un rafstijis ar hiroglifiskeem burteem. Us eespeefchanu efot scho grahmatiku fastahdijs Dsehrbenes mahzitajs A. Keuslers. — Kad par wiñu runa, kà par fa-eeschanu-wihru, tad jasaka, ka gan laikam geuhti, waj pawifam naw eespehjams starp fa-eeschanu kopejeem atrast wiñam lihdsigu, — wiñsch paleek arween, wahrdôs un darbôs, nepahrspelts no neweena. Starp ta laika fa-eeschanahm Latweeschôs naw gan laikam neweenas, kuras Aumanis nebuhtu apmeklejis. Tai sinâ wiñsch pats fewi lihdsinajis daudsfahrt fehnötajam. Tad, kad fahdreis (laikam 1834.) bij fa-eeschanas aisleegts dseedah, wiñsch teizis: „Lai flehds mahjas, bet Deewa lauka mums neweens ne-aisslehḡs un mehs flawesim wiñu schai wiñia pascha leelâ ehkâ jo projam.“ Kahdreis teizis fahdam fapihkusham fawu garigu leetu pretineekain: „Nebahrimees, eesim labak dahrâ, juhgim Deewu.“ Atkal zitam, kusch gaudees, ka Deewa-wahrdi ismahzifchanahs makfajot dauds naudas: „Ja, Jums pascheem tee Deewa-wahrdi dauds makfa, tapehz juhs ari newarat dot wiñu par welti, bet mehs efam wiñus par welti eemanto-juschi un tapehz ari dodam tos par welti pilnahm saujahm.“

Jauna-gada deenā 1852. g. wiñsch tureja wehl Jauneetēs Deewa-wahrdus, fur usdewa wiñahm fahrtahm dseefmu pantus jeb persħas eemahzitees liħds treju fungu deenai, bet — nedabuja wair s pats wiñu atprash, jo ta pati reise bij no-lemta no Wiñaugstakà par pehdejo, fur wiñsch par fħo miħlo fleegħni fahju zehla. Gan nonahza wehl reis fħa ħaż-żejt meera pajumtā, bet jau fawā muħscha-mahjira du sedams, no fagraustu, u stizigu draugu rofahm nesti un no ne-apre-dsamia wiñu zeenitaju pulka pawadits, jo jau diwi deenas peħż taħs minetahs jauna-gada deenas wiñsch bij dabujis siñu no augħżeenes, fħo iſnihzibu pamest un pahrzeltees ne-iſnihzibā.

Zelotaj! ja tewim gadahs eet no Dsehrbenes us Dru-steem, tad pee taħs, ta fauzamahs jaunahs kapfeħtas no kluw is — eegreeħeess tuħdal pirmajja kapfeħtas fuhrri. Te tu atradiji otrā kapu rindā no feħtas muhra otro kapu, apfegħtu ar ieelu glixtu gułakmini, us kura wari lafħt fħos wahrdus:

„Sche duß Kurme Anſch Alumann, Dsehrbenes
un Drustu braħlu draudses kalps, d'sim. 24. Merz
1783., mir. 3. Janw. 1852.“

„Tawi draugi wehlé fħa aktina ustaifischanu,
un fħeħlojahs, ka tu viħsħlos guli
D. ds. 102, 15.“

Drustu draudse ir 3 fa-eesħanas:

- 1) Wiħlu m-oħra, Għat-tas walst, żelta ap 1823. g., pirmi galu newis par luu ġħanu namu, bet par walsts f-kolu, preeħx kuraas użżelfħanas dha winajis Għat-tas leelskung A. v. Hagemasters balkes, bet ziex wifx peegahdats no walsts. Par f-kolu falpoju fu fhi ehxa fahdi 4 gadi, fur tad tika ustaifita muixxha walsts mahja, ta ka us tureeni wareja ari

ſkola tikt pahrzelta. Toreisejais mahjas faimneeks, Jahnis Godinſch, wareja gan ſcho namu pahrwehrſt few par dſihwoſli, kura tam patlaban wajadſea, bet karſts fa-eefchanu mihleſtajs buhdams, dſihwoja pats rijā un gahdaja par to, lai pahrtaſitu to paſchu ehku par fa-eefchanu. Pee ſcha darba zehlahs daſchi ifdewumi, preefſch kureem tika falafitas mihleſtibas dahwanas. Lihds tam laikam, kamehr paſtahweja fahrtu ſchirſchanas, tika ſchis nams ſtipri apmeklets, bet pehdejā laikā gan itin mas.

Par Wihlumu fa-eefchanu runaſot ir japeemin fa wina atrodahs pee fahdas paganu-laiku fwehtas weetas, jo tik fahduſ ſokus no ſcha nama ir redſams wehl weza oſola zelms, apakſch kura kupleem fareem ſtahwejuſchi 13 no afmineem taisiti elki. Tam augſtakam ſtarp wineem, fauktam Afghalwim, upurejis tahs mahjas faimneeks — dehwets Wihlumu Jahnis — ik reiſes no fawa ehdeena, eekam pats baudijis. Bet 1739. gada eefahkumā, kad atkal tahdu upurefchanu taisidams, uſkuhris uguni ſem oſola, kuxſch zaur to aifdedſees un gahſdamees noſtiſ paſchu upuretaju ar wina abeem dehleem.

2) Jeſchkaſ, Gatartas walſti puſtrefchaf werſtes no muifchaf, zelmalā us Jaun-Peebalgu. Pats nams ir puſwerſtes no leelzelu atſtatū. Kahds kaimiru mahjas faimneeks, leels fa-eefchanu draugſ, kuxam bij gruhti ſtaigaht, ſefchaf werſtes gaxo mescha-zelu us Wihlumeem, ihſti naftiſ, — tas fahka domahſt us to, waj newaretu uſzelt fawā tuwumā fa-eefchanas-namu? Winſch dabuja no ta laika Dſehrbeneſ-Druſtu fa-eefchanu preefſchneeka, Anſcha Alumana atlähwumu us to, iſluhdſa no Gatartas leela funga A. v. Hagemeiſter a weetu un gahdaja par wižahm tahlaſahm wajadſibahm. Kokus preefſch ſcha nama zelſchanas dahwinaja Wez-Druſtu leelſkungs H. v. Hagemeiſters un ſijas — Gatartas leelſkungs. Wiſſ materijals tika no kaimineem labrahtigi peewerſt; ihſti pee afmineem, kuxu peewefchana bij ſeemu nowilzinata, wini rahdiſa leelu labrahtibu, gan drihs paſchi ween wiruſ paſafaras

rihtōs pa fehrfneem ar zilweku fpehku fawilfdami, jo s̄irgem gahja zauri. Tahdu pafchu prahfu rahdiya wixi ari pee naudas-dahwanu pafneegfhanas, ar fo mafsaht namdareem un eepirk tāhs zitas fihkakahs wajadsibas. Ari kaimiru fo-eefchanas tika falasitas dahwanas preefsch fcha nama zelschanas, ta fa wifas ismalkas, 134 rbl. 70 kap., wareja ar fadahwinatu naudu nolihdsinaht. Pawaſarā 1847. g. bij materijals jau tik tahku fagahdats, ka wareja ta pafcha gada 13. martā lift pamata akmini. Us to deenu minetais Gartatas leelškungs fazerejis dseefmiru, kura eefahkahs ar fchopantiau:

„Nahz, augstais, mihiakis schehligs Deewā,

„Af, muhſu darbu fwehti!

„Kad katis pee ta zihtifees,

„Tad pabeigſim to lehti.“

Taunam namam uszeltam efoscham ari tuhlin israhdiyahs, ta tas puhlinsch pee wixa nam welti isschlehrdets, jo ilreises, kad ween tika dseedats, wirsch nefpehja wifu klausitaju us-nemt, un ta tas pastahweja gandrihs arweenu, eekam fahrtu schlehrschana nebij nozelta. Behdigā laikā fchis namis reds tikai retus luhdsejus un pat behrnu-fwehtki, us kureem allafch wifas fa-eefchanas wehl dauds lauschu fatek, nepanahk agraku laiku fwehiku. Uumana fehrais paredsejums, ka ar fa-eefchanu gahje-jeem klahschotees tapat, ka ar lihduma dedsinafchanu, kur pirma leefma drihs pahrfrejot un pehz tik fahdas pagalites kweh-lojot — ir tikpat pee fchahs, ka ari pee zitahm fa-eefchanahm behdigi peepildijees.

3) Skolā, Wez-Drustu walstī, starp muishu un draudsēs skolu, leelzela malā, loti jaufā behrsu birses kalmiaā. Par „skolu“ ir fchi fa-eefchana nosaukta weenkahrt tadehl, ka, eekam wehl winas nebij, tika turetas brahku draudsēs stundas draudsēs-skolā, un otrkahrt tadehl, ka tur naw ne-weena zeemata tuwumā, ka zitahm fa-eefchanahm, kuras tad ir nosauktas allafch wian wahrdōs. Weetu un wifu mate-

rijalu dahwinajis W.-Drustu leelskungs H. v. Hagemeisters un aismakkajis ari logu un durwu nokrahfoschanu. Diwi wihi, Peters Brigadeers un Tahnis Perlbachs, kuri jau agrak gahjufchi par preefschfazitajeem Jaun-Peebalgas un Gartatas fa-eefchanas, fahkuschi wif'irms gahdaht par fha nama uszefchanu. Materijala peewefhana, mihlestibas dahwanu doschanu, peekalposchanas un wifs zits notizis tapat, kà pee Jefchku fa-eefchanas zefchanas. Ruden 1849. g. tika fchi mahja eeswehtita. Naudâ bij par wisu isdoti 148 rbl. 30^{1/2} kap. Schi fa-eefhana stahw draudses mahzitaja pahrsina-fchanâ. Darbs pee fha nama ir zaur zaurim glihts, etaifes brangakas, neka dauds zitôs kambarôs; apkopschana ir teizama, jo ne sen ir wehl apfists no ahras ar dehleem, kas wiau dara jo mahjotnigu; bet par wina gahjejeem ir jafaka tas pats, fo fazijahm taî sînâ par Jefchku fa-eefchanu. Mumis pafcheem gadijahs kahdres jaukâ rudens fwehtdeenâ tur buht un atraft tik kahdas „fwehlojofchas pagalites,” kuras ari if-katru azumirkli war isdsist un tapt par pelneem, waj ari nobirt, kà tahs pehdejahs bahlahs lapinas, kuras ahrpusê slaiku koku galotnës trihzedamas pee faweeem sarineem turejahs.

Ghrglu draudse bij 1 fa-eefhana:

We hja wâ, netahku no wehjawas muischas us Westeenas puñi, zelta 1847. g.

Us kahdas wezas „sprediku grahmataš” preefschlapas atrodahs schee wahrdi, kuri isskaidro tahs fa-eefchanas zefchanos:

„Kad jau ilgi muhfu mihla Draudse to deewbijigo weh-lefchanu bij kahrojuſees, weenu luhgßchanas naminxu preefsch „fewim ustaisht, nahze ari tas Kungs ar fawu schehlastibu „palihgâ un fawenoja eeksch mihlestibas tahs firdis tahs „draudses us weenprahtibu kopâ, schahdu darbu ussahft un

„ari pabeigt. Ar mihi palihdsibū muhsu Dsimt- un Kara-
„Leelfunga Rittmeister Herrmann von Brümmer wareja ta
„Draudse fcho luhgfhanas mahjiru jau pagahjufchā rudenī
„(pabeigt?) un tape tapehz tai 11. Oktoberī 1847. gadā zaur
„to Chrgku basnizas mahzitaju un Prahwestu Weyrich un
„to mihejsamo Wež-Peebalgas mahzitaju Ferdinand Schilling
„eefwehtita. Kad nu ta Draudse to firfnigo pateikfchanu tam
„Dsimtleelfungam par to mihestibas palihgu isteikuši bija,
„tape wehl par atsfhchanu schahda palihga muhsu mihi
„Sprediķu-Grahmata no muhsu mihi Dsimt- un Kara Leel-
„funga par muhſchigu peeminefchanu ar farstu ſirds mihe-
„fchanu dahwinata, lai tas kungs nahktu ari us preekfchu
„palihgā fcho maso draudsiti waitot un ſwehtiht pee ſawas
„mihlaš tizibas pastahwefhanas. Un lai neweens ne-aismirestu,
„ſik dauds reischu wiſch tam kungam folijis pee ſawas
„mihlaš tizibinas pastahwigī palikt.

„Par teem pirmeeem ſopejeem tape uſluhgti un wehleti
„ſchejenes draudses lozekli Jacob Sommer un Jahn Kallning.“

Schiš namē tika gan zelts wiſwairak tadehk, ka Weh-
jaweeſcheem ir basniza (Chrgku) atstatu un tapehz wiſch pa-
lika mahzitaja ſiaā. No Peebalgas, us ihpaſchu luhgfchanu,
nahza pa eefahkumam mainidamees daschi fazitaji, kurei gri-
beja, lai to luhgfhanas namu nodod pilnigi brahku draudses
wadiſchanā, bet mahzitajs to nekahwa. Wehlač ſhee nahzeji
apkuſa un ari wiſu pahrleeziga raudafchana dascheem nepa-
tika. Wehdigi ſhi fa-eefchana apstahjahs pawifam, lihds 1867.
gadā wiſu eetaiſija par walſt-ſkolu.

Gulbenes draudſē ir 3 ſa-eefchanas:

- 1) Skujeneekōs, Litenes walſti (ap 1840).
- 2) Elstēs, Jaun-Gulbenes walſti, pee ta leelzela,

kas eet no Jaun-Gulbenes us Wez-Gulbeni, 8 werstes no pehdejahs. Schi ir ta wezaka fa-eeschana tanî draudse.

3) Spalwâs, Wez-Gulbenes walstî, pee ta leelzeķa, kas eet no Auguleenas us Belawu. Scho fa-eeschana war pеeffaitiht gandrihs pee Lejas-draudses, jo tas walsts gals jeb pagasts, kureā wina atrodahs ir basnizas darischanâs tur peedalits. Wina ir jaunaka par zitahm, zelta ap 1863. g. — branga, labi apkopta ehka, lihdsenâ, behrseem puſch, kota weetâ.

Wifî ſhee nami ir uſzelti gandrihs tapat, kâ wifur zitur: no labprahribas un mihlestibas dahanahm. Ari wina gah-jums — peekriteju ſinâ — ir loti lihdsigâs wiſpahrigam fa-eeschana gahjumam, fur behrni nemeklè un warbuht ari ne-atrod wairs meera tehwu duſas-weetâs. Schahs draudses fa-eeschanas naw nekad tikufħas no basnizas puſes nedz ap-ſpaiditas, nedz ari weizinatas un ihpaſchu notikumu winahm naw gadijees peedſiħwot, bet auglus ir ari wiaas nefuſħas ſawâ laikâ tiklibas un Deewa-bijibas ſinâ un nef tos wehl joprojam wiſâ kluſibâ.

Katrinas draudse ir 1 fa-eeschana:

Jefperôs, Wilkenes walstî, zelta ap 1845. g. zaur daschu Dsehrbeneeschu uſſkubinashanu, kuri te atnahkuſhi kahdâs mahjâs us dſiħwi.

Schai fa-eeschana ari wezais „Kurmis“ (Aumanis) bijis daschu briħdi behdâs par preezinataju, wahjibâs par stiprina-taju un neſpeħkâ par atſpaиду.

Leepupes draudse ir 2 fa-eeschanas:

1) Kangôs, Duntes walstî, zelta ap 1850. g.

2) Sta h r a s t o s, Steenes walstî, zesta preefsch 1845. g. Tagad fhis nams stahw aifflehgts, jo tas faimneeks, kas to zeematu pirzis, us kura semes winafch atrodahs, nepalauj wairs tanî Deewa-wahrdus tureht, pastahwedams us to, lai tahs ehkas nem is wina teefas laukâ.

Agrak bij schinî draudse ari treschà fa-eefchana. Tuhjâs, bet ta ir jau isnihku.

Lehdurgas draudse ir 2 fa-eefchanas:

1) Budës, Widrischu- (Murkashu) walstî, eefahsta 1815. g. Ap 1813. g. bij jau Widrischu un Murkashu kaimiaôs, Skulteeschôs, brahku-draudse it brangi ussehlusti un us tureenes fa-eefchanahni staigaja labprahrt daschi scho walstu lozekli. Drihs bij wina pulziastik tik tahku pee-audsis, ka wareja sahkt paſchi domaht us fa-eefchanu eetaifſchanu. Tas bija rudenî 1815. g., fur wairs newareja usfahkt jaunu ehku zelt, tapehž to seemu dseedaja Budes mahjas rijâ, netahlu no Limbašhu leelzeča. Nahkoſchâ pawafarâ uszehla pee tahs paſchas rijas weenâ jumtâ ihpaſchu fa-eefchanas kambari, preefsch kura dahwinaja materijalu Widrischu leelskungs, barons v. Budbergs, kas ari pats daschu reiſi nogahja jaunâ kambari us Deewa-wahrdeem, un dahwinaja winaai wehl kreetnu feenas pulkstenu. Bet fchi ehka nepastahweja ilgi: pehz 10 g. wina nodega zaur riju, kuxâ bij uguns iszehluſees. Pa seemu nu tureja Deewa-wahrdus atkal kaimiaôs, Uhkſhas mahjas rijâ. Nahkoſchâ pawafarâ stahjahs atkal pee darba un zehla ihpaſchu fa-eefchanas ehku turpat pee Budehm pakalnê, birses malâ. Materijalu dahwinaja atkal Widrischu leelskungs un pa dalai ari Lehdurgas rentes-kungs Heerwagens. Tas pats nams pastahw

wehl ir schodeen. Schai fa-eeschanaï bij no pirmà gala labi kopeji, tapehz wixa mantoja daudj peekriteju. Pretineeku jeb wajataju fa-eeschanas darbam naw ne kad schinî draudse bijis. Mahzitajs ar brahku-draudsas kopejeem isrunajahs arweenu mihligi un nerahdija wixu zenteeneem pretibu ne wahrdos, ne darbos, bet pameta fa-eeschanas gandrihs ne-eewehrotas. Lihds 1850. g. pastahweja Budes fa-eeschana kuplumâ, bet tad ari tikpat drihs faktita un isgaifa, kà bij zehlupees. Schinî leetâ teek stipri apwainoti pehdejo laiku kopeji, kuru wahrdi ne-atfpihdeja darbos, jo daschs pahrkahpis septito baufli, un kad tizis apwainots, tad issauzees: „Ak wai tam zilwekam, kas muhs, isredsetos, wajà!“ zits atkal saduhrees ar to baufli, kusch stahw preeskch septita, un wehl kahds zits ir mihlejis fewi wairak, neka tuwaku, neeedodams kaimineem, ja kahds wixu kustons nesinajis eshas starp wina un fawa funga semi u. t. t. Zaur to tad tagad, aiss flausitaju truhkuma, daschu svehtdeenu neteek Deewa-wahrdi tureti, bet zitâs atkal eelafahs pa peezi, feschi lihds defmit.

2) Jokas, Nabas walsti, eefahkums preeksch 1775. g. Zif no pagahjuscheem laikeem par Nabas walsti ir sinams, tad minetâ gadâ teeni jau weena fa-eeschana ir bijusi: Nabeefchu Pelau mahjâ; bet schi ehka israhdiyupees drihs par masu, tapehz 1800. g. turpat Pelau mahjâ uszehla jaunu fa-eeschana, kura tika druhfmigi apmekleta. Ap to laiku par fa-eeschanas kopejeem bij Spargas Kundrahts, Pussmuishas Andrejs un Straupeefchu Klahmanu Mahrtinsch. Wehlak bij ja-atsjist ari schi fa-eeschana par nederigu; wixa nebij deesgan walsts widû, tadehk gahjeji isluhguschi no ta laika Nabas dsimtlunga, v. Maukina to kalmiku pee tagadejahs Jokas mahjas, fur tad 1825. g., kad paschi bijuschi sapirkuschi materijalu, ustaisjuschi to wehl tagad tur pastahwofcho fa-eeschana, kura ir wißos laikos, ne tik ween svehtdeenâs, bet ari festdeenu wakaros, kad ween Deewa-wahrdi tureti, bijusi no klausitajeem, ta fakot, pahrpildita. Oseedafchanai allasch ar sleitahm un klarinetahm puhta lihds. 1858. g. lisa diwi

wrhri no fewis pahrtaiſht ſchahs fa-eefchanaſ pamasoſ un patumſhos logus leelakus un gaischakuſ. 1865. g. tika zaur draudſes mahzitaju nozelta ſchirkchana, otrā ſtunda jeb iſredeto fahrta, het tomehr ſtahw Jokas fa-eefchana wehl arweenu brahku-draudſes kopſchanā, un gahjeji turahs wehl deesgan uſtizigi pee ſawas mihlahs Deewa teſts, jo tanī eet eelfchā ari tee, kaſ ſitāſ puſēſ no fa-eefchanahm atraujahs un tur par launu, wiſas buht. Janoschehlo tik taſ, ka ſchai fa-eefchanai ir atlizeeſ wairſ tik weens kopejs jeb dſeedatajs. Kad ari ſchis uſzihtigaiſ wihrs reiſ pehz Deewa prahia ſcho iſnihzibu atſahs, kaſ tad pehz wiſa uſnemſ ſcho apuſtuļa darbu, taſ naſ mumſ zilwekeem wehl ſinams.

Madlinas draudſe ir 1 fa-eefchana:

„Ka p u - k a l n ā”, uſzelta 1842. g. ſcho, no zitahm fa-eefchanahm tik weentuligi un atſatu ſtahwoſcho namu, kļajā uſkalnīnā pee Madlinas kapfehtaſ, uſluhkojot ir jadomā un jaſautā, kā gan wiſch ir weens pats ſche eemeteeſ? Uſto teek dots mumſ ſchahds iſſkaidrojums.

Ap 1825. g. un agrak brauza daschi Zehfneeki uſ Madlinas puſi ruſu pirkſ; tee tad ſtahſtija par ſawahm fa-eefchanahm un wiſu jaufumeem, kamehr pehdigi dascheem wihereem eemihlejahs turp nobraukt un ar to ſwefcho Deewa-kalpoſchanu eepaſihteeſ, kura wiſeem ari tā patika, ka mahjāſ pahrnahkuſhi fahla tuhlin gahdaht par fa-eefchanas uſzefchanu, ko ari panahza 1828. g., ar leelahs muſchas dſimtfunga v. Hahnenfeldta atlaufchanu un fahdu peepalihdsibu, Krefſtinu mahjā pee rijaſ ihpaſchu ſambari uſtaiſidami. Wehlak zehluſchahs muſchai zauz to fa-eefchanu un wiſas gahjejeem daschaſ

nepatikschanas tāhs mahjas buhſchanā, un tapehz bijis tam faim-neekam, Baloscham, usdots no muischās waldibas, gahdaht, lai war to fa-eefchanu nokratiht, kas ari isdeweess, jo winas kopeji un preefschneeki tad apnehmuschees zelt ſcho tagadejo Kapufalna kambari. Par Krelftian fa-eefchanu usturahs wehl lauschu mutē ſchahda breefmiga teika: Wezam Krelftianam, tapehz, ka tas arweenu wehl fa-eefchanu paturejis un pats pee winas palizis, bijis ja-iseet is mahjas, fur tad eenahkufchi jauni dſihwotaji no Lw. Tee taī paſchā waſarā, kahſas tu-redami, iſnefufchi is fa-eefchanas kambara berkuſ un fahkuſchi wine danzot, bet kluwuſchi wiſi afli. Wehlak gan fahkuſchi drufku redſeht, bet dſihwē wineem nebijis ne kahdas laimes: neds auguſt labiba, neds eedewuſchees lopi, ta ka pa 3 gadi wineem hijis ja-iſnihkſt. Tahlaſtahſta ari, ka wine ne-efot neweens pats gultā miruſchi. Pehz teem eenahzis kahds patu kſch̄s falpa wihrs, kufch bijis fa-eefchanu mihletajis un eedſihwojees pa 3 gadi.

Taunai fa-eefchanai negribeja Leelahs muischās ihpaſch-neeks dot wairſ ne par fo weetaſ us ſawas ſemes, bet pehz ilgas teefachanahs iſnahza tomehr fpreadums, ka jadod, fo tad wiſch ari peepildija. Wezam kambaram, ka ſinamis, bij tik trihs feenaſ un turklaht wiſch bij zitadi wiſadi mass, tapehz bij jagahdā ſoki un preefsch koſeem — nauda. Fa-eefchanu mihletaji, no wezā Krelftianu Baloscha*) uſaizinati, jo tas bij atkal turpat kaiminās dabujis zitas dſihwes, ſameta tuhlin 60 rbl. Bet apfahrtejās muischās netika wineem baſkes pahrdotas, un ja kur kahdā weetā farunaja, tad tur pehz netika wairſ dotaſ, lihds wiſu pehdigi Behrsu muischā, kahdas 16 werſtes tahlu, nopirka, wiſā drihſumā iſzirta un ſaweda. Wiſa ſchi fa-eefhana ir zelta tik zaur wine ſeenitaju mihleſtibu un labprahrtibu. Schahs fa-eefchanas kopſchana un

*) Winam un wine peederigeem ir uſzeltis Madlinas kavfebtā uſ koyiga kapa mahkſligi ſtrahdatſ monuments, uſ kura ſtarv ziteem uſrakſteem atrodahs latinxu walodā ari ſchiſ: „Dſihwiba bij ibſa un ſemiga, bet veedſihwojuſmōs bauſija naidu.”

wadischanā bij teizama un kreetna, zaur fo tai ari ir bijis loti dauds gahjeju, faut gan no basnizas pufes tika preti strahdats. Kahdu dalu no gahjejem buhs peewilzis Madlinas basnizas eedaudsinatais fwehtums, jo pat tagad wehl daschi fwehtzelotaji no J. P. dr. nahk us tureeni fā us Meku. Pehdejōs laikōs ir fchi jaukā zenschanahs stipri masumā gahjuſi, jo, lai gan wehl fwehtku deenās nahk klausitaji brihscham pa 30 werstu tahku, tad tomehr pastahwigu gahjeju ir wairš wifai mas atlizees.

Mahlpils draudse bij 1 fa-eefchana:

Rum p a mahjā, ap 1815. g., un pastahweja tik daschus gadus. Waj tur ir bijuſi ari ihpafcha mahja, par to mumus skaidru ſtau truhfst. Ap augſchā mineto gadu un wehl daschus gadus wehlak tika fuhtiti fwehtdeenās dseedataji no Ahraisheem un Zehfu-draudses fa-eefchanahm us tureeni.

Matihſchu draudse bij 3 fa-eefchanas:

- 1) Jaun-Sehmelēs, Jaunahs muischahs walſti.
- 2) Zelmos, Bauau walſti.
- 3) Ennes, Wilsenes walſti, zelta ap 1825. g.

To diwu pirmo ehku uſzefchanas gadu-ſkaitli naw ſinama, bet jadomā, fa wiñas ari nebuhs zehlufchahs ihſti pirmos laikōs, kur fa-eefchanu gars wareja ſawadi eefaknotees un tik agri ne-isnihkt, fā tas fche ir notizis, un draudses lozeklu ari fche nebij nefahds daudsums, faut gan tee vafchi turejahs zeeti kopā, it fā buhtu peederejufchi pawifam pee ſawas tigibas.

Preefsch Ennu fa-eefchanas dewa d'sintleelskungs, grafs Sievers balkes un tahs pafchas mahjas faimneeks pahr wi-seem ziteem nodarbojahs ar winas uszefchanu un wadifchanu. Us ziteem „zeemeem“ eedams bij winfch to patifchanu eemantojis. Noliftos laikos, ihsti kahdös fahrtu fwehtkös nahza ari schurp beeschi ween „zeemini“ jeb zitu apgabalu fa-eefchanu kopeji, kuri tika no schejeeneescheem itin labi us-nemti.*). Ihpafch's gods tika rahdits tehtixam, kad tas nahza, jo tad fwehpina ja eepreefsch kambari ar pa-egleem un zukuru, faldus duhmuß isplatiht gribedami u. t. t. Ne-apnikufchi un dedfigi gahja ari schejeeneeschi us zitahm fa-eefchanahm, at-stahdami darba laikä festdeenä eeplautus rudsus, eemestu faudsi u. t. t., un dewahs jau no pufdeenas zelä, lai waretu us fwehta-wakara stundixu nonahkt tahkä zeemä. Schis bij ari pa däkai tas isnihfchanas zehlonis, jo tahdas eefchanas un braufchanas nehma daudsi laika, zaur fo kawejahs darbi, un mahju-buhfchanai bij ja-eet postä, tapehz dascheem jau tadeht ween bij ja-atraujahs.

Kad schaï draudse fahka pagastu skolas zeltees, tad weena no pirmahm tika eetaifita Ennu mahjä. Is tureenes tad iszehlahs kahda nepeeklahjiba, kura stahweja ar fa-eefchanas preefschneezibu tuwâ fakarâ; pee tahs nehma daudsi apgrehzibu un fahka no fa-eefchanas atstahtees, ta ka wina palika deen' no deenas tukfchaka, lihds ap 1860. g. pawifam apstahjahs.

Wehlak tika schaï ehkä zaur grafa leelakunga gahdachanu, kurfch aismakkaja uszehlajam par winu 17 rbl., eetaifita skola, kur ta pastahweja lihds 1872. g., kad tas pats leelskungs dahwinaja walstei jaunu, koschu skolas-namu. Ta tad fa-eefhana stahweja atkal tukfcha un tika 1875. g. noahrdita.

Zelmu fa-eefhana pamasm faktita un tika beidsot nokopta; bet Jaun-Sehmelu fa-eefhana stahweja wehl 1876. g.

*) Tas pats tika darits ari zitur.

Nihtaures mahzitaja muishâ ap 1855. un 56. g. tika ari kabdâ neleelâ istabâ tureti Deewa-wahrdi pehz brahku-draudses preefschfihmes. Tas notizis ar paſcha talaika draudses mahzitaja Treu'a gahdachanu, zaur fo wiſch grivejis peepalihdseht ſaweeem draudses behrneem tift pee garigas atſifchhanas un Deewa-wahrdu mihlefchanas. Mahzitaja muishas rentneeks Herrmans un Sehrbau muishas rentneeks Skraſtinsch fahkufchi tahs stundas tureht un klauſitaju ari ne-esot truhzis, fa to apleezina wihrs, kas pats tur fahdas reises bijis eekſchâ un redſejis arweenu to istabu klauſitaju pilnu. Wehlak luhdſa mahzitajs br.-draudses mahzitaju Turkeli, lai fuhta if ſwehtdeenas no Zehſu puſes weenu fazitaju par palihgu. Tas tizis ari isdarits un daschi nahkuſchi, bet ziti atkal atrahwuschees no tahs isrihkotahs fahrtas. Ar to paſchu tad ari tas darbs eemidſis, tiko eefahkts; tas notizis pa dałai ari laikam tadehł, fa basnizas waldiba neturejuſi par to uſ mahzitaja laba prahta, zaur fo tad ari, warbuht, ir wiñam bijis no tahlaſas gahdachanas ja-atraujahs.

Opekalna draudſe ir 12 ſa-eefchanas:

- 1) Rumpa nôs, Jaun-Laizeenâ walſti, netahlu no walſtſmahjas, zelta ap 1816. g.
- 2) Kambarôs, Jaun-Laizeenâ walſti, netahlu no Korwas-Jaun-Laizeenâ leelzela. Zelta ap 1816. g.
- 3) Stibinôs, Jaun-Laizeenâ walſti, netahlu no Riga-Pleskawas ſchoſejas. Zelta ap 1816. g.
- 4) Melnkaulôs, Jaun-Laizeenus walſti, starp Mahriakalnu un Laizeenu, Dehliakalna apkahritnê. Zelta preefsch 1790. g.

- 5) *W i s t i n â s*, *Krona-Laizeenâs walstî*, starp *Luhz-nekeem* un *Korneta muischahm*. Zelta ap 1826. g.
- 6) *A u s i n â s*, *Wez-Laizeenâs walstî*, pee *ſchöfejas*. Zelta ap 1796. g.
- 7) *A h d i n â s*, *Seemera walstî* (*Alluknes dr.?*), tuwu pee *Opekalna mahzitaja muischas*. Zelta ap 1790. g.
- 8) *I a h n k a l n â*, *Mahrinkalna walstî*, pee *Alswiku*. *Mahrinkalna leelzela*. Zelta preefch 1800. g.
- 9) *K lib j ô s*, *Korwas walstî*. Zelta ap 1818. g.
- 10) *S k r i p j ô s*, *Taun-Roses walstî*, starp *Opes* un *Taun-Roses muischahm*. Zelta ap 1770. g. *Simtu-gadu* fwehtki jau nofwineti.
- 11) *D s e n ô s*, *Opes muischas walstî*, zelta ap 1805. g.
- 12) *W e ſ ch k ô s*, *Taun-Roses walstî*, *Mas-Laizeenâs walsts* tuwumâ. *Schi fa-eefhana* bij mahzitaja kopfchanâ, bet tagad ir nodota brahku-draudsei. *Wina* ir jaunaka par zitahm.

Kà no ſcha fa-eefchanu ſkaitla redsams, tad *Opekalna draudse* ir ſchaî ſinâ bagataka par wifahm. Protams, ka tur ſhis darbs nebuhs no ahrpufes netik ween kawets, bet buhs wehl ſtipri weizinats, ka tas ari pateeſt ir bijis, jo gandrihs leelakâ dala fa-eefchanu ir zelta mahzitaja *Gigerfonâ* laikâ, kurſch aiffgahja wehlak us Rewali un ir pasihstams par ibstu fa-eefchanu draugu. Tad ir eewehrojams ari tas, kas ſchinî draudsê *Lintenes* meitu ſkolâ, kura ar wifu ſawu weetu peeder brahku-draudsei un ir ta kreetnakâ un leelakâ meitu-ſkola *Widsemê* us laukeem, kur wada audseknes lihds ſkolotaju ekfameneem, dſihwo jau no ſenlaikeem par preefchnekeem brahku-draudses mahzitaji, zaur ko ari buhs ſhe brahku-draudses gars tik loti isplatijees, ka tas ir redsams ari zitôs apgabalôs, kur brahku-draudses mahzitaji peemicht, un ſhis ween ir wif'leelakais fa-eefchanu isnihkhanas zehlonis, ka winahm nahf deen' no deenas tik ween wahjaki ſopeji; bet ja ifkatrai fa-eefchanai

buhtu weens mahzitajs — lai tad tee ziti kopeji pastahwetu ari tapat — tad wixas nenihktu nebuht. Teek flawets pawifam preefchajis Lintenes diafons, wezais Freitags. Newar teift, ka ari wehlakos gados buhtu Opekalna fa-eefchanas dauds nospaiditas, kaut gan gluschi bes troefchra naw bijis, jo laikam Ahdixu fa-eefchana ir tikuji reis Deewa-wahrdu laikâ trauzeta, bet tas ir wiss atkal ar laiku apklusis. Kuegler'a mahzitajs rahdiya fa-eefchanahm ihstu mihlestibu, jo wirsch gahdaja, ka tiku tanis us seemas fwehtkeem isdalitas behrneem kahdas dawhanas. Tagad ari, gandrihs tapat ka wifur zitur, miht sche fa-eefchanas pilna meerâ. Deewa-wahrdi teek wixas tureti laikam wifas if fwehtdeenas, ihsti Kambaru un Klibju fa-eefchanas, bet sinams, ka ari jau te ir seedu-laiks sen pahrgahjis, bet tomehr rodahs wehl laba dala rudens-pukischu, kuras seed un seedehs laikam, lihds fneegs wixas apklahs.

Balfas draudse bij 1 fa-eefchana:

Kempôs, zelta ta ap 1849. g. no Jaun-Peebalgas brahleem un ari apkopta no wixa fa-eefchanu kopejeem; bet wehlak tika tas wineem no basnijas pufes aisleegts, zaur ko tad brahlu-draudses gars nedabuja gandrihs neneeka schinî draudse eekoptees, un minetahs fa-eefchanas muhschs nobeidsahs pafchâ jaunibâ. Ilgu laiku netika wina wairs Deewa-wahrdi fludinati, un pati wina stahweja applofta, ne-apkopta un ar isdausiteem logeem, it ka fazicht gribedama: „Schahda, pulgota un nizinata, stahschos es leelam fogam preefchâ, kad wirsch turehs teefu pahr pafauli.“ Pee ustaischanas wina skaidra naudâ ween ismafsaja 363 rb. 98 sp., us ko bij doti no Jaun-Peebalgos zaur J. Bischeri 217 rb., zaur M. Dulbi 30 rb. un no Augstkalneefchu fa-eefchanas 10 rb., kopâ 287

rb., bet wasarā 1876. g. wina tika pahrdota pehdigi par
80 rb. Schahs fa-eefchanas ihstee dibinataji ir Jekabs
Bischers, un Andreews Kruhminsch no Jaun-Peebal-
gas Kahrlis Welzers un Jekabs Kampfchs no Palfas.

Jaun-Peebalgas draudse ir 5 fa-eefchanas:

- 1) Ilseenōs, Jaun-Peebalgas walsti, Gaujas malā, netahlu no Gatoras-Jaun-Peebalgas leelzela. Zelta 1813. g.
- 2) Langōs, Jaun-Peebalgas walsti, us Grotuschu walsts puši, zelta 1818. g.

3) Rānepōs, Jaun-Peebalgas walsti, kahdas werstes no basnizas us deenwidus-rihtem aiz mescha. Zelta 1820. g., bet tagad no jauna ustaifita un 1867. g. eefwehtita — Branga ehka, kahdus 2000 rb. wehrtibā.

4) Augstarōs, Jaun-Peebalgas walsti us Drustu puši, netahlu no Gaujas un Loti jaukā weetā. Zelta 1822. gadā.

5) Augstkalneefchōs, Ramkas walsti, pee Rīgas-Plekkawas leelzela, kahdas 3 werstes no muishas us wakareem, itin augstā un jaukā weetā, zelta zaur Jaun-Peebalgas brahleem, bet tagad preefsch kahdeem gadeem pehž ilgas teefschhanahs atnemta un eetaifita par walsteskolu.

Reti gan warehs atraft zitu draudsi, kur buhtu fa-eefchanahm tik mas labprahtibas rāhdits, kā Jaun-Peebalgas, bet ar wiusto ir fa-eefchanu gars fchāi draudse nehmīs tik dīķas un plāfhas faknes, kā atkal reti zitur. Wina gahjums ir fchahds:

1811. g., wasaras fwehfkōs, nogahja trihs wihri: Sarnu Peters un Andreewis Dulbis no Jaun-Peebalgas un kahds treschais is Wez-Peebalgas Windezejhm us Rāunas

Bormau fa-eefchanu, fur teem brihnum jauki patika, lai gan lihds schim wehl fa-eefchanu nemas nepasina, bet tik bij dsirdejuschi par winahm. Wehlak weens no teem aisweda lihds ari sawu dehlu, Matisu Dulbi, kusch ari atrada fa-eefchanu zelus par loti jaukeem. Winsch stahruja to sawam draugam Skrahgu frogä Sprizam Kruhminam, kusch ari apfolijahs eet nahkofchä reisë lihds, kad tur puischu-fahrtai tifshot dseedats. Abi norunaja fatiktees nosikta festdeenä ap launaga-laiku pee Ilzenu mahjas behrsu uskalnä, tur fur tagad stahw fa-eefchanu. Bet tam pehdigi peeminetam wezaki negrubeja atlaut eet, un zaur to winsch aisskawejahs, ta ka tik pret wakaru, gandrihs no strahdneekeem kaunedamees un flapstidamees, jo wezakee teiza, ka tee efot wiltus zeli, nonahza sinamä weetä, fur wira beedris jau ilgi bij gaidijis un tagad piktajahs, ka nemas nedrihksstot eefahkt eet pret wakaru, jo zelsch efot nefinams; bet tomehr gahja un nockluwa laimigi galä, fur pahrleezinajahs, ka tas nebuht nebij taifniba, ko wezaki par fa-eefchanu mahziba.

Scheem peezeem staigatajeem radahs arweenu jauni klah, ta ka otrå gadä ap wasaras swehtkeem bij winu jau lihds peezdesmit. Tanî pafchä wasarä gahja ik swehtdeenas leeli un ar weenu leelaki lauschu pulki us Bormau fa-eefchanu un septinaä dwehfeles tika jau usnamitas draudse. Bet septembera mehnesi fahka tureht Deewa-wahrdus jau turpat Ilzenu peedarbä, ko gan mahzitajs leedsa, bet superintendents atlahwa. Kad peedarbä fahka truhkt weetas, tad fa-eefchanu sopeji farunajahs, zelt ihpafchu namu, tapehz gahja Ilzenu meschä, nozirta pirmahs balkes un, kahdu dseefmu dseedajuschi, eegrosija to tagadejo fa-eefchanas namu, 12 ašu garu, un 7 ažis platu. Smiltenes un Raunas brahli, krei pa eefahfumam wirus sche apkopa brihnidamees preezajahs par tahdu zentibu un teiza to ta laika tehtinam Rothem. Winsch nogahja tahlin pee Raunas leelakunga Zuckerbecker un isluhdsa balkes; Gataras leelsungs v. Hagemeisters dahwinaja fijas

un wifū materijala peewefchanu, jumta uslīkšanu u. t. t. isdarija gandrihs tik Smilteneeschi un Rauneneeschi ween itin ihſā laikā. Wifs tas darbs tika padarits ar apbrihnojamu steigſhanu un ſpehku, jo tſhetru nedelu laikā bij ſchis namis ustaifits un tika tuhlin eefwehtits. Kad wina materijalu, ustaifſhanu u. t. t. apſkaitija naudā, tad fanahža lihds 800 rbl. Smilteneeschi un Rauneneeschi fa-eefſhanu kopeji nahža, mainidamees, iſ ſwehtdeenas Deewa-wahrdus tureht: — eetaifija un iſfludinaja no weenās reiſes lihds otrai fahrtas un fahrtu reiſes. 1816. g. tika jau eezelti pirmee kopeji no paſchu draudſes: Sprizis Kruhminſch un Matihjs Dulbis. Wehlak peebeedrojahs ſche ari Trifates fa-eefſhanu preefſchneeki un palihdſeja ſcho draudſibū lopt zeetā mihleſtibas faitē, lihds ar Smilteneescheem un Rauneneescheem. Pehz 20 gadeem iſrahdiyahs ſchi ehka par maſu, tapehz 1832. g. falafija naudu, nōpirka Smiltenē balķes un peeduhra galā wehl 3 aſis klaht.

Jau gandrihs no paſcha pirmā gala bij eewilzees ſtarb baſnizu un fa-eefſhanahm nemeers, kure ſch nu augdams auga, ta ka pehz tika fuhtita fahda augstaka komiſija, kura lai faweeno draudſi ar mahzitaju. Tas gan tika padarits, bet tifai ween ahrigi, jo pehz tam fahka atkal kwehlot wežā uguns no jauna, un naw pat ſchodeen wehl apdiſiſu. 1841. g. tika zaur fahdu augstaku pawehli fa-eefſhanas nodotas apakſch mahzitaja, un diafonam, jeb tehtinam bij aisleegts winas apmekleht; bet pehz 1845. g. nahža winas atkal fawā agralā wadiſchanā un atſehla no jauna, jo pa teem gadeem bij labi panihkuſhas. Wehlak mahzitajs eetaifija preefſch jauneem laudim apakſch draudſes ſkolmeistra dehla ſwehtdeenas ſkolu, kur mahzija pehz Punſchela meldimus, bibeles-stahſtus u. z.; bet fa-eefſhanu gahjeji ſargaja no tureenes ſawus behrnus, un kad tur eeweefahs ari dasħas nekahrtibas, tad wifs tas tika atkal atzelts. No jauna gada 1854. g. fahkot fahdi diwi gadi no weetas luhdsa mahzitajs baſnizā iſ ſwehtdeenas aissuhgſhanās Deewu, lai atgreesch tahs nomaldijufſchahs

awis — fa-eefchanu gahjejus — atpakał, bet kad tas neka nelihdseja, tad fasauza kahdu dalu no wineem basnizā un lika, lai pee altara, zelōs mesdamees, noschehlojot fawu mal-dischanoś un apfolotees atgreestees, bet neweens to nedarija.

Aymekletas teek wehl wifas fa-eefchanas, ja Augstkal-neefchus neffaita, kura ir fawam usdewumam atrauta; bet wairak dñihwibas par zitahm rodahs Ilsenōs un Langōs.

Brihscham ir te bijuschas ari, laikam aif leeleeem garigeem murgeem, puf'sajukufchas feewischkas, kuras teizahs debebis issstaigajuschas un redsejuschas, kā teekot mesti ellē tee, kam fili swahrki, kas spehlejuschhi fmuikas (wijoles) waj harmonikas, kas walfajuschhi westes ar pogahm u. t. t. Raksttitajam paſcham gadijahs 1856. g. redseht un dñirdeht weenu tahdu wahj-prahtigu meitu, kura starp zitahm leetahm, kad tika jautata, kahds issflatahs Deewas, atbildeja, pee ihfcha rahdidama: „Tschisti, prasti: Deewas ir tahds!“ Tahda negehliba fazehla deesgan trakuma un tukfchu baiku pee fa-eefchanu gahjejeem, kuri naw wis bijuschi leeli mahnu-tizibas eenaidneeki.

Japeemin wehl tas, ka schejeenes fa-eefchanas ir israh-dijuschas daschu brihdi jauku labdaribas garu. Preefch Somu bada-zeetejeem 1866. g. tika falafiti: Ilsenōs 35 rb., Augstarōs 52 rb., Kanepōs 20 rb., Langōs 25 rb. Preefch Samaras bada-zeetejeem 1874/5 g.: Ilsenōs 20 rb., Augstarōs 18 rb., Kanepōs 15 rb., Langōs 20 rb. Schahs dahwanas tika nosuhtitas us wajadsigahm weetahm zaur draudses mahzitaju.

Wez-Peebalga ir 5 fa-eefchanas:

1) Zepłōs, Alauksta malā, kahdas 3 werstes no Bregfha kalna us Peebalgas puši un tuwu pee Behsu leelzela. Zelta 1817. g.

- 2) Greiwerös, otrâ malâ Alauftsam, no Zepleem us xihta-pusi, pee ta leelzela, kas eet us Drusteem — zelta ap teem pascheem laikeem, kad Zeplu fa-eefchana.
- 3) Maurenös, kahdas 2 werstes no Wez-Peebalgas muischas us seemekeem — zelta 1820. g.
- 4) Prisenös, pee ta leelzela, kas eet no mahzitaja muischas us Kaiwas pusi. Zelta 1847. g. No 1871—73. g. tika swehtiti sche gada pehdejee wakari, pa dälai saweenibä ar Wez.-Peeb, dseed. beedribu.
- 5) Raufchös, pee ta leelzela, kas jauns taiits no Leimaxu muischas us Chrgleem. Zelta 1847. g.

Wifas schahs fa-eefchanas atrodahs Wez-Peebalgas walstî un ix zeltas no paschu gahjeju labprahrtibas dahwanahm. Pehdejahn jeb jaunakahm ir gan koki pa dälai dahwinati no muischas. Pee Zeplu fa-eefchanas ir darijuschhi labu teefu Smilteneeschu brahki, kuxu zentiba schai sinâ newar tift dees-gan apbrihnata. Schai paschais fa-eefchanai atwedusseemu ap treju fungu deenu kahda Smilteneeschu feewina, ar sihdamu behrniku pee fruhim, falmu wesumu. Ari no paschu pufes ir rahdita pee scheem darbeem tagad wairs nepeedsihwojama mihestiba. Wehl dsihwo daschas mahtes, kuxus tolaiku meitas buhdamas, ir darijuschas wifus darbus lihds: ehwelejuschas dehlus, weduschas klahrt materijalu u. t. t. Daschs wihrs — toref jauneklis — ir nostrahdajis deenu pee deenas, no eefah-kuna lihds galam pee daschas fa-eefchanas uszelschanas ar fawu maisi, ar saweem rihkeem un pa dälai ari ar fawu materijalu, bet tagad newar speht daschas no tahm paschahm ne ar dehleem apfist.

Par pirmeem fa-eefchanu zehlajeem un kopejeem sche teek flaweti un ar zeenischanu peemineti diwi wihri, kuxus pasihst tik pee scheem wahrdeem: „Windetschu tehws“ un „Gihzu tehws.“ Leels swars un spehks bij fa-eefchanahm ari schinî draudse, jo kas nepeedereja pee otrahs fahrtas jeb isredseteem,

tee bij Samariteefchi un muitneeki. Sa-eefchanu preefch-neekus zeenija un bijajahs gandrihs pahr wisu zitu wirs pa-faules, un raudsija flehpt wisu, kas wineem nepatika, noseedsi-bas bailibâ. Wifas malas trihzeja ween fwehtdeenâs un ari darba-deenâs aif fa-eefchanu dseefmahm; us fahrtu fwehtkeem gahja festdeenu wakarôs pulku pulkeem, gan us fawahm, gan us zitahm fa-eefchanahm. Bet wifs fhis wizu seedu krahfchraums ir nobiris ihfi, it kà magonahm, un tagad atrodahs winas tahdâ pafchâ lïktenî, kà leelakà puze Latweefchu fa-eefchanu. Reti, reti atskan wehl fwehtdeenâs no fahdas ganu-meitas dascha dseesma, it kà: „Labu deenu, meeru, weselibu rc.“ — lihdsiga fehrai un tahlai isgaifuscha jaukuma atbalfei. Ari pee pafchu fa-eefchanu kopejeem, naw wairâ weza spehka un weza gara. Tagad pat atrodahs winu starpâ netik ween wahrdotaju un puhstelneku tizetaji, bet pafchi wahrdotaji, pee ka war atsikt,zik leela ir wizu „atfchfchana“ ar kuru daschi leelahs un lepojahs. Tiffo ne wisi wini mas pasihst un saprot brahlu-draudses pamatus un garu, kà to redsefim pee fha notikuma. Tapat Wez-Peebalgas, kà ari Jaun-Peebalgas fa-eefchanahm ir dahwinajis fho muischu dsimtskungs, grafs Scheremetjew, pee jaunahs mehrifchanas ifkatrai weenu puhra-weetu semes. Tapat kà wifas, ta ari ta fa-eefhana, pee kuras fhis nahkofchais notikums gadijees, tiko apkalpota labprahrtigi no fahda wiftuwak dñhwojofcha weza tehwa, kurfch pats strahdajis lihds pee winas zelchanas un winu allasch ar leelako preeku kopis. Ari ta puhra-weeta semes, us kuras fa-eefhana stahw, ix isremta is wina robeschas. 1876. g. fa-eefchanas preefchneeki ir winam to kopschanas darbu atnehmuschi un isdewuschi zitam lihds ar to semi, kur gan newar nekas tift sehts wirsû, par 6 rb. Zaur to ir starp pascheem gahjejeem zehlefees fchleßchana, un daschi peekriteji ir atkrituschi, kas ari ir lehtrahrtibas sihme, jo pats tas eestahdijums jau naw wainigs. Brahlu-draudses leelakais jaukums ir tas, fa wina spehj dñhwot, neremdama us zelu, ta faktot, nedj maises, nedj diweju swahrku lihds. Wina

fargajahs no tahdahm eenahfchanahm, kas ir nolikas, jo zitadi top wiru darbi bessirfnigi un auksti. Wif'wairak fchis jauskums ir brahku-draudsī isaudsejis un faturejis kopā, un tapehz aplamiba ir wiru postiht, ja fa-eefchanas grib ustureht par firschu-weetahm.

Sa-eefchanu gars ir bijis fche no laika-gala bahrgs un teefajoschs. Paschā pirmā eefahkumā ir atzelts no amata kahds zeenijams preefschfazitajs un pirmačais Zepļu fa-eefchanas zehlejs tik tadehk, ka pałahvis fawa dehla kahsās drusku kahdas lihgfmibas jaunajeem, kureem, pehz wiru prahta, wajadseja tik fehdeht rindās un dseedah garigu dseefmu. Paschi few wini gan neleedsa neweenas wezu lauschu patikfchanas, it kā brandwihna dserfchanas, kuras nelikahs ne sinot, jo ta gandrihs bij pascheem — es negribetu fazicht — mihla. Sawā laikā eerakstijahs wini ari sahtibas-beedribā, bet pehz kahda laizina negribeja par to wairs neka finaht.

Preefsch kahdeem diwdefmit un masak gadeem bij fche klarinetes itin leelā zeenā, bet tagad ir ari tahs apklusufchas.

Pretibas un peemelefchanas ir peedsihwojuschas fa-eefchanas fawā laikā ari fchini draudsē. Preefsch 1844. g. winas stahweja aisslehgtaš, bet tad tika atkal atdaritas un dabuja netik ween pilnigas brihwibas, bet laudis tika no mahzitaja usfkubinati pee fa-eefchanahm turetees. Tanī laikā fasauza mahzitajs F. Schilings pee fewis wifus fa-eefchanu kopejus us sapulzi kuru eefahkot lika weenam no wineem — „Bruhſiku krusttehwam”, — kurſch bij wezs klibs wihrs, agrak ſkroderis — peeluhgschanu tureht, un tad pafkubinaja buht wifeem nomodā un strahdaht ustizigi Deewa wihsa-kalnā. Pehz teem laikeem zehlahs Prisenu un Raufchu fa-eefchana. Pirmo eefwehtija ta laika Skujenes mahzitajs, Muethels, ūkāfā fwehtdeenas pehzpusdeenā, juhlija mehnefi 1847. g., runadams par teem wahrdeem: „Tas putnis ir atradis weenu namu re.”; otrs — paschu draudsēs mahzitajs — klaht efot v. Hagemeistera (Drustu) un Alabuſchewa fungem, kuri bij toreis grasa

Scheremetjewa muishu pahriwaldneeki Widsemê. Ap teem laikeem bij sche fa=eefchanas pafchôs seedôs un pee wirahm peedereja tad gandrihs wiß bagatakee un eewehrojamakee laudis draudse. 1857. g. bij fa=eefchanas atkal aisdaritas, kur tika leegta ta schkirschanas pulkôs, bet taî pafchâ gadâ atkal atwehra. Wezajôs kambarôs, kâ: Zepłôs, Greiwerôs un Naurenôs — gan atlahwa ari draudsei par mehne si reis dseedah, bet tôs diwôs jaundôs ne. Ari tagad wehl daschâ tee pafchi wezee „otras reises“ lozekki sawas fanahkfchanas notur, no kurahm jau wairs neteek ziti ta atraiditi, kâ agrak. Tagadejâ basnizas waldiba ne=eet ne par, ne pret fa=eefchanahmi.

Wif'wairak gahjeju ir wehl Zepłôs, bet ari te jau winu sfaits nomanami raujahs, jo peetrughst ween deen' no deenas dascha firmgalwischha un daschas mahmulikas, un winu weetas paleek tukfhas un behdigas.

Raunas draudse ir 9 fa=eefchanas, kuras apfslatim tahdâ kahrtâ, kâ winas ir zeltas.

1) Klâbês, Mahrzeena walsti, pahrzelta no Intscheem schurp un jauna ustaifita 1857. g. Wina atrodahs pee ta leelzela, kas eet no Raunas us Walku — kahdas 11 werstes no basnizas, un stahw tagad mahzitaja wadischana.

Wezâs fa=eefchanu sraâs teek Mahrzena mineta jau no pafcha pirmâ gala, un 10. septemberi 1742. g. eefahkahs sche brahlu-draudses darbs, t. i. tuhlin nahkofchâ gadâ pehz tam, kad bij eefwehtita pirmâ Latweefchu fa=eefchana — Jehrakalns — Walmeerâ. — Ta mineta Intschu fa=eefchana, kura bijusi loti weza un pamasa, ir laikam ta pati, kas taî laikâ

zelta. 1744. g. bijufħas Marzenieeschħos pee brahlu-draudses jau 400 dweħfeles un tobrihd strahdajufchi tur no Hernhutes Limħeni — wihrs ar feewu — un Steinhauers.

Schi fa-eeschana, kamehr wina jaunā weetā, stahw mahzitaja wadisħanā.

2) Smurġħos, Baixkalna walstī, kahdas 3 werstes no basnizas un fahdu puśweristi pa labai rokai no ta' leelzelq, kurejħ eet us Walmeelu. Agrak wina bij Kurmħos, bet 1833, g. tika pahrzelta us tejeeni un stahw brahlu-draudses wadisħanā.

3) Borma nħos, Raunas walstī, eefahkta laikam pagħijsxha gadu-fimteni, jo fha gadu-fimtena eefahkumā ir-wina jau bijusi kahdha ihpaċchi us to taifitħa kambari pee rijs. Wehlak ta' rijs lihds ar kambari nodega un tad fahdu gadu fapulzejahs ta'i, fahdu wersti no tureenes efoxfha Wagħal u mahjā. Pa to lailu tad tika usżelts tas tagadejais nams pee Borma ġeem — kahdas 3 werstes no basnizas pret deen-diwus rihteeem. Schi fa-eeschana stahw brahlu wadisħanā. Agrak nahkuschi fħurp loti dauds ahrwalstneeki, ihst Peebal-dseesħchi, kaf pafsheem fa-eeschana wehl nebijis.

4) Bulħos, Wefelaufkas walstī. Winas eefahkums naw ihst iñnam, bet ap 1820. g. bij tif tahlu paklihdus, kafoli un preekfhsazitaju galidixx tika aistwesti us Raunas Laiwixu mahjahim, kif tad eefahla brahli pulżetees. Tagadde ir-gan aktal fa-eeschanas nams, kahdas 7 werstes no basnizas un 1 wersti pa' kreisai rokai no ta' leelzelha, kaf eet us Wefelaufku.

5) Laiwinas, Raunas walstī, dibinata 1820. g., peħaż tam, kaf bij jau fahdu gadu tureti Deewa-wahrdi rijs, Wina atrodahs kahdas pußpeektas werstes no basnizas pret deenwidem, ais fħożejjas, preesħu kalkinna pee Druhgħa ċesera. Schi fa-eeschana stahw mahzitaja wadisħanā. Pee winas ustaifisħanas stipri palihdseja Smiltenes brahli. Agrak seemas-

laikā brihscham turejufchi Deewa-wahrdus newis fa-eeschanaā, bet laipna faimnečka dīshwołi un pee wina ehrgeku flaxahm.

6) Bekurōs, Raunas walstī. Wifpirms sche — naw sinams, no kura gada eefahkot — dseedajufchi ihpaſchi us to taisitā kambari pee rijas; pehz ſchi weeta newareja wairs wiſa gahjeju pulka uſnemt, tapehz pahrgahja us plafchu un gaſchu dīshwojamu iſtabu, lihds pehz kahda laika 1835. g., ihsti zaur Lifes muischaſ dſimtkunga, Eliaſa, gahdaſchanu tika uſzelts ſchis tagadejaſ nams. Pee ſchahs fa-eeschanaſ turahs ari Roseneefchi un Lifeneefchi. Wina ir kahdas 9 werſtes no baſnizas, kahdas puſotras werſtes pa labai rokai no leelzela, kas eet us Smilteni un ſtahw tagad mahzitaja wadiſchanā,

7) Leedoleeſchōs, Launkalna walstī, kahdas 17 werſtes no baſnizas. Stahw brahku wadiſchanā.

8) Trokſchānōs, Startes walstī, freifā puſē tam leelzelam, kürſch eet us Walmeeru, kahdas 12 werſtes no baſnizas. Stahw mahzitaja wadiſchanā.

9) Schautuwā, Raunas Jaunahs-muischaſ walstī, zelta 1850. g.

Kad 1729. g., Hernhutes Kr. Dawids daschaſ brahku-draudsēs, kā: Rihgā, Walmeerā un Rewale, bij apraudſijis, tad pahra gadus wehlak atkal wehl kahdi ziti Hernhutes brahki Widſemi apmekleja, un ari Raunas jaunajā muischaā atnahkuſchi, eefahka Deewa-wahrdus pehz ſawas kahrtas ſludinahkt. Derigas weetas truhkuma dehl, tee ſawas Deewa-luhgſchanaſ un dſeedaſchanas-stundas notureja muischaſ dahrſā apakſch tahs tur atraſdamahs kuplahs leepas. (Par ſcho eewehrojamu leepu ſkaidrakas ſinas atrodamas, 1874. g. „Balt. wehſtn.“ taſtahstā: „Pehz geuhtahm behdahm faldi preeki.“) Klaufitaju pulzinsch wairojahs un atnahkuſhee brahki jan eedroſchi-najahs laudis ſlubinahkt, Jaunahs-muischaſ pagasta ihpaſchu fa-eeschanaſ- jeb luhgſchanaſ-namu uſzelt. Schi taha ſluhgſchana jeb uſſlubinachana netika wiſ peenemta, un wehlaku

ſhee atnahkuſhee meera - wehſtneſchi tika ar nemeeru no Raunas Jaunahs-muischas robeschahm iſraidiſti. Ailejot eſot tee wihi teikufchi, ka tapehz, ka winus tagad it fa kahduſ laundaruſ no ſawahm robeschahm iſraidoſ — ilgs, ilgs laikſ pa-eefchot, kur netikſhot ſchinī pagastā ta Kunga wahrdſ no brahleem ſabeeedribā jeb draudſibā, teikſt un flawets. Wifōs apkahrtejōſ pagastōſ buhſhot flaifti fa-eefchanas nami zelti, bet ſchinī pagastā wehl wiſ ſtahwefchot it fluſu, kamehr pehdigi, pehz daudſ daudſ gadeem te weenu fa-eefchanu uſzel-ſhot, bet ta tiſ ihſu laiku paſtahwefchot, ta buhſhot, it fa jau Kristus lihdsibā teizis, it fa us fmilſtim taisita.

No Raunas Jaunahs-muischaſ ſhee brahli us Leepas-muischu nogahja un tur tiſpat pee muischaſ ihpaſchneekeem, fa ari pee ſemneekem laipnigu uſnamſchanu atrada, tadehk ihſā laikā tureenes Lodes mahjāſ weenu fa-eefchanas-weetu eefwehtiſa, kur wehl lihds pat ſhai deenai ta Kunga preezaſ-wahrdſ teek fludinats. Pehz tam wehlakōſ gadōſ tika turpat kaimiu pagastōſ wehl wairak fa-eefchanas zeltaſ, fa: Preekuleefchōſ, Strikeneefchōſ, Rauneneefchōſ, Mahrzeneefchōſ, Baischkalneefchōſ un pehdigi wehl Leepeneefchōſ otra fa-eefchana — Tomendōſ.

Kad nu Raunas Jaunahs-muischaſ pagastam wiſ'apkahrt kaimiu walſtis fa-eefchanas atradahs, tad ari daschi Jaune-neefchi no Wiſtutſchu, Spahrinu, Lukenu un Prikulu mahjahm eefahka tahm tuwakahm fa-eefchanahm peebeedrotees. Ta pagahja wairak gadu - deſmiti bes nekahda ihſti eewehrojama atgadijuma. Jaunahs-muischaſ pagastā tomehr lihds ar gadeem wairojahs ari fa-eefchanu zeenitaju pulzinfch, un wairak reiſes ſchurp turp pagastā ta wehlefchanahs bij dſirdama, waj newaretu ari paſchi ſawā pagastā tahdu fa-eefchanas-namu uſtaſiſht? Schi tahda wehlefchanahs wehl newareja toreis ſpehfkā eet, tadehk fa toreis, leela flapjuma un falnu dehl, gruhti truhkuma gadi ſemneekem bij jaſeedſihwo (1840—1844); bes tam wehl ari daschi no paſcheem pagasta lozefkleem tam darbam pretojahs, teikdami, fa ſchinī pagastā nemas ne-eſot ihpaſchaſ fa-eefchanas

wajadfigs, tadehk̄ ka apkahrtejahs kaimiau fa-eefchanas: Leepeneeschōs Tomeni, Baifchkalneeschōs Kurmi, Wefelauf-keeschōs Buli un Preekuleeschōs Pinderi, efot deesgan aiffnee-dsami. Ta pagahja atkal wairak gadi un deenas, famehr rakstija 1849. gadu. 1848. g. nodega weenam Wihstutschu mahjas fainneekam rija. Kad nu neweena mahja newar bes sawas ihpaschas rijas istikt, tad wijs pagasts kopā uszehla no muischas dotahm balkehm nodeguschahs ehkas weetā atkal jaunu riju. Wina jau bij tik tahlu gatawa, ka tik wajadseja salmu jumtu uslift, kad isnahza gaismā, ka tas pats fainneeks, preeksch kura to ehku zehla, bij lihds ar faweem diwi dehleem un falpu-wihreem muischas klehtis aplaupijis. Paschā schini sahdfibas atrachanas laikā pats fainneeks nomira, bet dehli un falpu-wihri tika foditi un pee frona darbeem aisdsihti. Schahs leetas dehli nu tika schi mahja pee ziteem Wihstutschu fainneekem peedalita un tadehk̄ jaunā rija nebij nu wairs wajadfiga. Te nu atkal dascheem pagasta lozelkeem tahs domas prahṭā nahza, waj newaretu schi jauno riju pahrtaiſht par fa-eefchanas ehku? Muischas waldbai un draudses mahzitajam schis nodoms ari nemas nebij preti, bet tee wehl tos, kas warbuht ihsti negribetu pee scha mihestibas darba kertees, paslubinaja. Drihsumā weenprahrtigi tika nospreests, Wihstutschu jauno riju noplehst un Schautuwā grāwā (pee Schautuwā mahjahm, preti uhdens dīrnawahm), jaukā weetā, no tahm balkehm fa-eefchanas-namu taiſht. Weenā paschā deenā tika rija no-ahrdita un tas materijals diwi werstes tahlumā us Schautuwā grāwu aifwests. Laudis strahdaja schi darbu tschakli un preezigi. Tanī paschā gadā (1849.) tika schis nams jau tiktahlu uszelts, ka nahza apakch jumta.

To wajadfigu naudu salafija toreisejais pagasta wezakais, Schēdenu Dahwis, pagastā apkahrt staigadams un pee bagatu, kā ari nabagu durwim klaudsinadams. Pawisam tikai fanahza fahdi 74 rubli, no kuxem tad tahs wajadfigakahs leetas, kā: dselse, stikli, atflehgās u. t. t. tika pirkas. Wisi darbi, kā ari zits materijals: falmi, akmeni u. t. t. tika no mihestibas

rokahm dahwinati. Kad nu seemā nebij afmeri preefsch krahfs un reereem fagahdati, tad ehku atstahja lihds nahkofchai wasarai meerā. Pee ehkas ujselchanas par meistereem strahdaja Gaidinu Dahwis un Gailischu Krischa bes nekahdas atmakfas; strahdneekus, zif wajadseja, dewa walsts klah. Nahkofchā seemā tika wajadfigais materijals apgahdats un wasarā 1850. g. jaunā fa-eefchanas ehka pilnigi pabeigta. Kad nu Jaunahs-muischas pagastam eekrita junija mehnēfī pee Deew'galda eet, tad wiſi pag. lozekli nospreeda dr. mahzitaju luhgt, lai notur fataifschanas mahzibū tanī jaunā fa-eefchanas namā. Tā ari notika. 1850. gadā 22. junijā bij jauka deena. Laudis steidsahs pulkeem ween us Schautuwa grāwu, kur, pee jaunahs Deewa-telts sapulzejufchees, gaidija draudses mahzitaja. Noliktā stundā ari atbrauza wezais mihtotais dr. gans un mahzitajs, Eduards Langewijs. Wehl labi atstatu no fa-eefchanas buhdams, wiſch iſlahpa iſ rateem, nonehma zepuri un ar preekā aisgrahbtu ſirdi jauno nams apfkatija un tad, turpat ahrpusē ſtahwedams, lihds ar fanahfuscheem laudim, dseedaja: „Mehs ſcheitan efam weesi ic.“ Kad no minetahs dſeefmas diwi panti bij iſdseedati, tad wiſch sapulzejufchos laudis usrunaja, norahdidams, ka ari ſchis nams nu efot, ka telts, kur ſcha pagasta behrni wareshot ſawus upurus (luhgſchanas), ka zitkahrt, wezōs laikōs Israēla behrni, ſawā Deewa teltsi upureht u. t. t. Tad nama durwīs tika atflehtas un jaunais nams ta trihſweeniga Deewa ſchelastibai nowehlets. Pehz fataifſchanas mahzibas sapulzejahs draudses mahzitajs ar pagasta wezakeem masajā ſambariti aprunatees, kur mahzitajs dewa to padomu, lai pagasta wezakee bes kawefchanas steidsotees pee brahlu-draudses preefschneekem un tos luhdsot, ari ſcho fa-eefchanu ſawā kopschanā uſrenit un palaut tanī, tapat ka zitās, ik ſwehtdeenas Deewa-wahrdus natureht. Pagasta preefschneeki dr. mahzitaja padomam paklausija un pee brahlu-draudses preefschneeka, Rechlinga tehtixa, nogahjuſchi, to atlaufchanu dabuja, Schautuwa fa-eefchanā ik ſwehtdeenas brahlu-draudses fahrtā Deewa-wahrdus natureht.

Par eefwehtischanas deenu nolika 30. juliju 1850. g. Sanahza atkal leels pulks lauschu no malu malahm. Raunas Laiwinas Peteris bij no Rechlinga tehtina wina weetā us fhejeeni suhtits, tadehk̄ ari wiaſch tas pirmais eefahka to eefwehtischanas darbu ar to pantinu: „Labu deenu, moeru, weselibu rc.“ Ne-aismirstams palika ſchis brihdīs dascham tur klah̄t bijufcham. Nu bij ari Jauneneeschi pee tahs laimes nahkuſchi, ka tee wareja paſchi ſawā uſzeltā namā, weenprahribā to trihſweenigo Deewu teift un ſlaweht. Tà tad nu Schautuwa fa-eefchana bij ihſā laikā uſtaſita un par luhgſchanas namu eefwehtita.

Par pirmeem fa-eefchanaſ kopejeem jeb dſeedatajeem bija Wihſtutſchu Peteris, Gahrſhas Jahnis, Wihſtutſchu Kahlis un bes tam wehl ari zaur tehtina apgahdaſhanu daschi brahli no Smilteneescheem un Rauneneescheem ſchurp atnahza un palihdſeja ſcho ſwehtu darbu ſopt. Tà pagahja laimigi trihſ gadi. 1854. g. Rechlinga tehtinſch eefahka Schautuwa fa-eefchanaſ kopeju uſmudinaht, ari ſheitan to tà noſauktu otru ſtundianu jeb ſchärſchanu eetaſiſht. Bet ſad nu ſchinī laikā Widſemes ewang baſniza ne bes taifnibas tahdai ſchärſchanai preti darbojahs un ari Raunas draudſe tas notika, tad paſchu Schautuwas fa-eefchanaſ kopeju ſtarpa ſahka raſtees neweenprahiba ſchinī leetā: weeni peekrita draudſeſ-, otri atkal brahlu-draudſeſ mahzitaja padomam; tomehr ihſā laikā Schautuwa fa-eefchana nahza draudſeſ mahzitaja wadiſchanā un 1854. g. 10 ſwehtdeenā pehz waſaras ſwehtku atſwehtes, tiča wina, draudſeſ mahzitajam klah̄t eſot, no mahzitaja dota rahditaja Deewa-wahrdi notureti. No eefahkuma gan atkal laudis pulkeem ween us fa-eefchanu ſteidsahs, bet ar laiku tee pulki iſnihka.

Ar gadeem gandrihs wiſa jaunā pa-audſe it fa ar nizi-najofchahm azim us fa-eefchanahm ſlatijahs un tahs pawifam atſtahja, weenfahrt tadehk̄, ka tika kodinats no otrahs ſtundas atrautees, un otrahrt tadehk̄, ka fa-eefchanu kopeji, wezi, nemahziti wihrini, ſhos jaunos par paſtales behrneem deh-

weja un aisleedsa pawalas brihschōs fahdu skola eemahzitu tautas dseefmixu padseedah.

Schautuwa fa-eeschanā, samehr ta mahzitaja kopschanā stahw, tika tanis seemas no 1861. us 1862. un 1863. gadu, pagasta skolas nama truhkuma dehl, skola eekschā tureta, bet, sinams, swehtdeenas ta bija atkal preefch fa-eeschanas zeleem atwehrta. Kad 1863. gadā ihpaschu pagasta skolu ustaifija, tad palika schi ehka atkal tikai sawam pirmam noluhkam nodota. Wezee dseedataji jo deenas ismira un jauni no draudses mahzitaja tika gan atkal eezelti, bet lihds ar wezeem kopejeem isbeidsahs ari ta weza uszihtiba un mihestiba pret fa-eeschanu, ta ka no 1870. gada skaitot, Schautuwa fa-eeschanā dauds swehtdeenas gadā atradahs, kur Deewa-wahrdi, klausitaju truhkuma dehl, netika fludinati. Bet kas tad nu pee ta ir wainigs, ka schi meera-weetina, schi Deewa telts, kura preefch mas gadeem ar mihestibu uszelta, tagad gandrihs pawisam weltigi tur stahw? Waj tur nu ir wainigi tee lahstu wahrdi, kurus Hernhutes brahli preefch wairak, ne ka simts gadeem, no kuplahs leepas un no Jauneecheem schkirdamees par scho weetu issazijuschi, waj ari fahds zits liskens pee ta wainigs, to lai lasitaji paschi spreesch.

Sa-eeschanu buhshana ir Raunas draudse itin weza, jo winaa eefahkahs drihs pēh tam, kad bij zeltas pirmahs fa-eeschanas Latweeschōs: — Walmeereeschu Gaidēs, Marzeneschu Intschōs. Wis'leelakos seedos schahs draudses fa-eeschanas ir stahwejuschas tomehr wehl ap 1850. g., jo ap to laiku ir zelti tee pehdejee, jeb jaunakee nami, zaur ko fa-eeschanas bij weegli fasneedsamas wifeem draudses pagasteem. Ta laika Raunas mahzitajs dsihwoja labā meerā ar fa-eeschanahm, un pat winu toreisejs presbiters, Ewalds, tureja fahdreib basnizā no altara ruxu. Schis pats wihrs weizinaja, kā dsird, ari kora dseedafchanu schinī draudse. Pat ta laika wezais draudses

ffolmeisters bij eezelts par preefschfazitaju un kopa ruhpigi ween scho amatu. Brihscham tika basnizā dseedatas ari brahku-draudses dseefmas, un tee, tolaik Raunas draudse tik kupli fwehtitee bishbeles fwehtki, aiffneedsa fawu kuplumu pa dalai zaur fa-eefchanu kopeju gahdaschanu. — 1852. g. nahza zits mahzitajs, un wina laikā fa-eefchanas fahka flihdeht stipri us leju. Sche notika wifs tas pats, kas jau agrak ir wif-pahri minets par to laiku fa-eefchanu liseni. Pehz sahda laika nahza, peezaš fa-eefchanas apakfch mahzitaja wadifchanas; tanis tika atmesta brahku-draudses Deewa-wahrdu fahrtu un tahs weetā zelta basnizas rihziba, zaur ko dauds gahjeju pawifam atrahwahs. Ap to laiku tureja mahzitajs ik mehnesi fapulzi ar draudses kopejeem un, ihsti ar fa-eefchanu wezakeem, fur tad teem rahdiya brahku-draudses eestahdijumu flirkumus. No pirmā gala gahja gan pulkeem klausitaji ari tajās fa-eefchanas, kuras bij padewuschahs mahzitajam, jo tur nu bij eezelti jauni fazitaji, un ari pats mahzitajs,zik spehdams, wifas tahs fa-eefchanas apmekleja, bet tas wifs pahrgahja drihs: klausitaji nosuda, jo teem jaunee kopeji nepatika; kopeji ari apkusa un daschi atstahjahs no amata. Gahjeem nepatika ari tas, ka Deewa-wahrdi netika tureti pehz fa-eefchanu fahrtas un ihsti, ka no rihteem nedseedaja. Zaur wifu to drihs ween fahka senahs fa-eefchanas tukfhas mestees; tik us fahdeem fahrtu fwehtkeem wehl winas pildijahs. Bet apkusa ar laiku ari tahs fa-eefchanas, kuras bij palikuschas brahku-kopfchanā, jo jaunahs pa-audses winas wairas ne-apmeerinaja; bet wif-wairak zaur mahzitaja darboschanos pret fa-eefchanahm leelakā dala gahjeju no winahm atkrita. Tā nu stahw jau labu laiku wifas Raunas draudses fa-eefchanas. Kopeju ir ari mas, un daschi no teem pascheem wehl preefsch fcheem gaifchakeem laikeem gandrihs pawahji un pat ne wifai tschakli; laudim, ka rahdahs, ir sudusi wifa patifchana, staigaht pa teem zeleem, kuxi bij agrak tik kupli un pilni; wina weetā sinams netruhfst zitu zeku, bet tee, Deewam schehlot, ne-eet allasch us tikumu un godu, kā tas ar' ir daudskahrt parahdijees, tapehz ne bes

taifnibas no puhschahs firmigalwji pehz teem laikeem, kur Nau-
nas fa-eefchanas aizinaja un usnehma dauds wisu apfahrtejo
draudschu behrnus, ta ka pat tagad war atraft wehl schur un
tur tahs stiprahs Deewa-bihjibas un goda faknes, kuxas tika
tanî laikâ no winahm isplatitas.

Leel-Salazes draudse ir 1 fa-eefchana:

Bri h d e g ô s, Kirbischu walstî, zelta 1849. g.

Schi mahja ir gan no mahzitaja eefwehtita, het tika
wehl 1874. g. wadita pehz brahlu-draudses fahrtas un eestah-
dijumeem. Ari Leel-Salazes mahzitajs te reisehm Deewa-
wahrdus tur. Kà sinams, tad wifas juhrmaleeschu fa-eefchanas
teek apmekletas wehl zaur zaurim dauds wairaf, ne ka zitur,
tapehz domajams, ka ari fchai fawu zeenitaju netruhfst.

Wina ir uszelta zaur Dsehrbeneeschu gahdaschanu, kuei
she bij atnahkuschi us dfishwi.

Siguldas draudse ir 1 fa-eefchana:

Slanôs, Paltemales walstî, eesahkta 1819. g. Wina
atrodahs 9 werfes no Mihtaures, ne wifai tuwu pee Mihtaures-
Paltemales leelzela. Schinî fa-eefchana teek wehl tureti
Deewa-wahrdi ik fwehtdeenas.

Skujenes draudse ir 4 fa-eeschanas:

- 1) Schuhkatōs, Sehrmaukschu walstī, ta leelzela malā, kurſch nogreeschahs no Rigaš-Pleßkawas leelzela us Sehrmaukschu muischu, kahdas 3 werstes no basnizas us rihtem. Wina tika zelta 1848. g. no paſchu gahjeju labprahitibas. Kokus dahninaja Sehrmaukschu muischas dſimtungs, barons v. Kruedners, un ta laika draudses mahzitajs, Muethels, ſtribinaja ar wiſu ſirſnibu laudis pee ſcha darba.
- 2) Peekeenōs, Kofas walstī, pee Rigaš-Pleßkawas leelzela, kahdas 8 werstes no basnizas us wakareem. No 1851—1860. g. tika tureti Deewa-wahrdi ſaimneeka dſihwojamā ehkā, kaſ winam darija, ſinams, deesgan gruhtuma un leeku darbu, jo iſkattru reiſi wajadſeja mahjas iſkopt, fanest ſchdeklus eefſchā un eetaiſht peeklahjigi par luhgſchanas namu. 1860. g. uſzehla paſchi gahjeji ar draugu palihdsibu preefſch ſchahs wajadſibas ihpaſchu ſambari pee dſihwojamas ehkas.
- 3) Leelkahjōs, Kofas walstī, us deenwideem no basnizas, ſtarp Jaun-Skujeni un Behrsu-krogū. Ari ſche tika no 1867—1870. g. dſeedats ſaimneeka dſihwoſki, bet 1870. g. uſtaifija ihpaſchu fa-eeschanas ehku, fur dewa gan ziti draugi ari dauds palihdsibas, bet leelako dalu darija un dewa ſaimneeks pats. Japeemin, ka pehdejā ſemes reguleereſchanā tika ſchi ehka apmehrita ar ſawu ihpaſchu robeschu un no mahju ſemes pawifam atſchērta.
- 4) Kalna-Dolēs, Klawekalna walstī, 6 werstes no basnizas us ſeemeleem, Amat-upes malā. Kad tureenes ſaimneeks 1868. g. zehla ſew jaunu dſihwojamu ehku, tad uſtaifija pee wiſas ar draugu palihdsibu ari fa-eeschanas ſambari flaht.

Schuhkati un Peekeeni dabu Deewa-falpoſchanas rahditajus no draudses mahzitaja, bet Leelkahji un Doles —

no brahlu-draudses waldibas, jo ta laika mahzitajs bij to weetu eetaifishchanai preti un negribeja nemas kaut winus par luhgshanas nameem eefwehtiht. Tad iszehlahs suhdsibas pee konsistorijas, kura suhtija us Skujeni schlihreju- jeb meera- teesu. Tur tad salihga us to, lai tahs diwi fa-eefshanas paleek apaksh mahzitaja un tahs otras apaksh tehtixa.

Muethela mahzitajs aifflehdja kahdreib ari sawu eetaifito un eefwehtito Schuhkatu fa-eefshanu, bet drihs gan atkal atdewa atflehgu winas kopejeem atpakał, tomehr palika arweenu fa-eefshanu pretineeks, kaut gan zaur to mas panahza, jo, ka redsam, tad ir pat jaunakos laikos schinī draudse fa-eefshanas zehluschahs, kas leezina, ka laudim ir kahrofchana pehz winahm.

Skultes draudse ir 2 fa-eefshanas:

- 1) Krastinōs — loti weza, ta ka dibinafchanas laiks naw atminams. 1868. g. tika wina ustaifita no jauna.
- 2) Siwartōs — ari nesinams, kad eefahkta. 1866. g. tika ustaifita no jauna. Abas schahs fa-eefshanas teek waditas pehz brahlu-draudses kahrtas.

Ka scheeenes fa-eefshanahm ir wairak dsihwibas, nefazitur, to jau leezina tas ween, ka schahs abas ir uszeltas, ka redsam, nefen no jauna.

Smiltenes draudse ir 5 fa-eefshanas:

- 1) Mazulās,
 - 2) Rinkōs,
 - 3) Baltazōs,
 - 4) Kahfōs,
 - 5) Leepinās.
- Winas ir zita par zitu

wenzaka un svehtaka. Agrak pee Hernhuteefchu eetaifehm turejahs wifzeefchak Mazulu fa-eefchanas laudis, tad Ninku (Blomeneefchôs), Baltazu, Kahku un pehdigi Leepixau. Schis pehdejais kambaris ir par wiseem jaunaks. Agrak tika kopeji preefsch wina eezelti no draudses mahzitaja, bet wehlak wiafsch atdewa scho teefibu fa-eefchanu tehtinam.

Tagadeja mahzitaja laikâ zaur wairak apgaismibas ir Hernhuteefchu spehks faschluzis, furfsch kad teek draudsê pee pahrswara, ir daudskahrt aklis, paschtaisnis, un turahs preti wifai apgaismibai; bet wifwairak wiafsch nogura zaur eelschli-gahm schkelfchanahm — semes-mehrifchanas laikôs, fur, pee robeschu nodibinaschanas bij wifa brahku mihestiba wehjâ un rahwa fo kuraîs spehja, tapehz nahja zits ar zitu kildâ un dascham kopejam tika aisleegts pat Deewa-wahrdus tureht. Tagad, fur fchee pahrbaudifchanas laiki ir pahrgahsjufchi, sahle atkal meers rastees.

Wairak un tuwaku sinu par Smiltenes fa-eefchanahm mums truhfst, tik ween wezâs brahku-draudses sinâs teek Smiltene mineta jau no pascha pirmâ gala, ap 1739. g., kad Walmeerâ Buntebarts strahdaja. Ap to laiku ir dseedats tizis schkuhnâs un zitâs tahdâs ehkâs. Turpat wehlak teek peemineta ari Wenefchu fa-eefchana ap 1750. g., bet tagad par tahdu naw nelas sinots. War buht, ka pehz wina ir pahrzelta us zitu weetu, kâ tas ar wairak fa-eefchanahm notizis.

Wehl japeemin, ka agrakôs gadôs ir fa-eefchanu gars bijis pee Smilteneescheem loti spehzig, jo wini ir netik ween tuwakâs, bet ari loti atstatâs draudsês dauds palihdse-jufchi pee fa-eefchanu eetaifchanas un pehz tam ari no eefahkuma paschi winas apkopufchi, ja tanis wehl fazitaju truhzis.

Straupes draudse ir Ičim brihscham 3 fa-eeschanas:

- 1) *Wihnaudōs*, Leel-Straupes walstī — stahw brahku-draudsēs wadischanaā.
- 2) *Meschokās*, Leel-Straupes walstī, zelta 1799. g. un stahw draudsēs mahzitaja wadischanaā.
- 3) *Lihnōs*, Leel-Straupes walstī — stahw draudseš mahzitaja wadischanaā.

Agrak tur bijuschas wehl schahs fa-eeschanas:

- 1) *Kingōs*, Leel-Straupes walstī, zelta preeksch 1750. g. un isnihkuſi 1859. g.
- 2) *Wez-Stahraſtōs*, Stalbes walstī, zelta preeksch 1750. g. un isnihkuſi Sielemana mahzitaja laikā.
- 3) *Kurmōs*, isnihkuſi pehz 1849. g.
- 4) *Jahnenōs*, Daibes walstī, isnihkuſi ap to paſchu laiku.
- 5) *Leel-Nehlinōs*, Stalbes walstī, isnihkuſi Sielemana mahzitaja laikā.
- 6) *Ungurōs*, Mas-Straupes walstī. Schi zehlufeſ ſehlak par wiſahm un tika 1871. g. no wezahs weetas noņemta un pahrzesta ūtir par walsts namu.

Pee Straupeeſcheem eefahkahs fa-eeschana buhſchana tuhlin, lihds ko atnahkuſchee Hernhuteeſchi eefahka ſawu darbu pee ūtweeſcheem. Draudsēs ūtartiba un rižiba ar „falpeem“ „darbineekeem“ u. t. t. tika ſhe eetaisita 12. sep. 1742. g. Tee jaunee darbineeiki tika eefwehtiti ta paſcha gada dezembera mehnesī. 1744. g. bij Straupeeſchōs jau 800 dwehſelu, kas usņemtas „draudsē“ jeb pee iſredſeteem, un kuraſ ſopa tobrihd trihs Hernhuteeſchi, jeb, kā wiñi paſchi tos ūtuz „Wahzbrahli“: Hadwigs, Hansens un Zieglers. Pee ſha darba wiñeem palihdſeja loti Spreckelsens, Straupes mahzitajs un prahwestis

no 1727.—1765. g.; tapat ari Unguru muisħas d'simlkunġs, barons J. Ch. Kampenhausens, fuq 1750. g. lika ustaifiht kahdā puismuiscħā d'siħwokli preefċh ta apgabala fa-eefchanu wirskopeja. Schi muiscħina tika eefaukta weħla k par Weħweru muiscħu, jo pirmais wina eemihħtneek un ta apgabala pirmais fa-eefchanu preefċħneek esot darbojees ar hanfu aufchanu. Peħdigais tehtinċh jeb diałkons bij fhe Bourguins (Burkins) un pehz wina mirħanas tika f'hi apgabals faweenots ar Jaun-Welkes apgabalu un padots apakħi weena tehtina. Tañ paċċha 1750. gadā augusta meħnefi fweħti ja fhejeeñes „puifchu braħki“ fawus pirmos fweħtkus. Tolaik ir bijuħħas par Straupeeħsheem un Leepeneeħsheem f'ħabs fa-eefħanas: Krihpenu, Benza, Laura, Lodes, Wina pastahw ari weħl tagad (ff. Zehfu draudse), tik ween par Laura fa-eefchanu naw neħas sinot. Warbuht, ka wina buhs pahrzelta u zit u weet.

Paċċħoħ Straupeeħħoħ ir-pirma fa-eefħana biju Ħingħo bet fa-tan ī-turejufchi Deewa-wahrdus til puifchu fahrtai, wa jzaur zaurim wiħreħsheem ween, tad zehlu fchi otru turpat kaimind, Wihnaud, meitu fahrtai, wa jseweeħsheem wi-pahri. Weħla k Straupes basnizas waldiba iſturaħħs weenaldsigi pret fa-eefħanahm.

Straupes draudse, Ungurmuisħas kapu kalkara, jeb tureenes leelukungu baronu v-Kampenhausenu familijas kapoħġi atrodahs trihs kapi ar scheem usrafsteem Wahzu walodā:

„Jahnis Peters Hesse, d'simis Grunbergā eelsħi Hesse-Darmstadiet 6. nov. 1718.
miris Ungurmuisħā 10. maijā 1783.“

„Marija Elisabete Hesse, d'simu fi Schneider
eelsħi Sablatas Morawijā, 6. sept. 1727,
mirisi Ungurmuisħā 18. sept. 1770.“

Wina dehls:

„Jahniš Leonardš Hesse, dñsimis 2. febr.

1765. Ungurmuischā, miris turpat tanī
paschā gadā 24. maijā.

Tirsas draudse ir 2 fa-eefchanas:

1) Tirsee fchōs, Druweenas walstī, eefahkta 1822. g.

2) Swiķōs, Tirsas walstī, netahku no mahzitaja
muischas, eefahkta 1850. g.

Kamehr Tirsas draudse wehl fa-eefchanu nebij, tikam
gahja laudis leeleem pulkeem no tureenes kahdas 80 werstes
us Laizeenes Klibju fa-eefchanu. 1818. g. eefahka dseedah
pehz fa-eefchanu fahrtas Tirseefchu peedarbā. Sazitaji jeb
kopeji nahza no Laizeeneefcheem un Alukneefcheem Deewa-
wahrdus fludinah. Bet drihs peetruhka schai ehkā weetas,
tā ka arweenu bij leelakai dalai klausitaju japaleek pagalmā,
tapehz fahka domaht us to, zelt ihpaschu fa-eefchanas ehku.
Diwi ne-aismirstami wihri, A. Baramba un J. Mikelfons,
kuri bij pehz tai paschā luhgschanas namā par preefchfazita-
jeem, fahka ar laudim aprunatees, kā to darbu isdariht tajōs
gruhtōs un tukfchōs klausfchanas laikōs. Barons Mahlemans,
kurfch pats bij pareisi tizigs, us wina luhgschanu netik ween
atlahwa to namu zelt, bet dahwinaja wehl preefch wina tos
wajadīgos fokus, tik ween tahkā meschā. Par to nu gan
fahka domaht un schaubitees, bet no teizamā mahzitaja, K.
Schillinga, usflubinati, tomehr dewahs pee darba, kur, kā par
brihnumu, bes nefahdas sinofchanas fabrauza tik dauds strahd-
neku, kā wareja wiſas balķes izzirst, iswest un nama uszefchanu
eefahkt 1821. g. Als naudas truhkuma un gruhteem laikeem
nehmahs paschi wiſus darbus padariht, kas ari notika-

Salmus preefsch jumta faweda paschi Druweeneefchi un ari no wifahm apkahrtejahm walstim bes nekahdas usaizinafchanas. Tapat ari naudu preefsch logeem, dselsu-leetahm u. t. t. sadewa no mihestibas, ta ka pascheem darba waditajeem ne weenreis ween pahrpluhda azis ar pateizibas acharahm, redsot pabeigtu to namu, pehz kura bij tik dauds ilgojufshees, bet pee kura uszelfchanas bij Deewas ar fawu wiffspehzibu tik schehligi klahf stahwejis. Wifas ne-isteizamahs gruhtibas bij aismirfas, kas strahdajot zeestas — preefs, debefchlags preefs israidiya wifas gruhtdeenibas juhmas is firdim un wisi tik ar gaidifchanu gaidija eeswehtifchanas deenas, kura bij nolikta usotreem wasaras-fwehtkeem 1822. g.

Behdigi bij wina fagaidita un jau pee laika peepildijahs netik ween pati fa-eefchana ar klahf tajeem, bet ari dahrss, kurch ir winai apkahrt. Gaidits tika Freitaga tehtinsch no Lintenes, bet tas, pee weseliba nebuhdams, bij suhtijis kahdu wezu Laizeeneefchu brahli, Silametes Peteri, to eeswehtifchanas darbu isdariht wina weetâ, pee ka klahf bij ari barona leelskungs. No dsihwojamahs mahjas, fur lihds tam bij Deewa-wahrdi tureti, fahla eet us jauno fa-eefchanu, dseedadami to dseefmu: „Lai spihd tahs eljes fwezes re.“ Otrapantu dseedadami: „Puunakts ir danahku re.“, sagahja namâ, kuru tad eeswehtija ta trihfweeniga Deewa wahrdâ. Tad dseedaja is „Garigahm dseefmahm“: „Ak mihi buhsim modrigi re.“ Echo dseefmu dseedadami wisi nometahs zelos, kaut gan wehl nebij peeluhgafchanas brihdis. Tas Laizeeneefchu brahlis ari, ka brihnodamees, nometahs lihds un issauzahs: „Kungs, ko nu man buhs dariht, jo luhgafchanas stunda wehl naw nahku re?“ — Tad ari barona leelskungs, firdi sagrahbts, tureja spehzigu runu paftubinadams laudis, staigaht pa fcho zeku un paklauft faweem waditajeem.

Wehlakos gados usnahza ari fhai fa-eefchanai tas pats liktens, kas gandrihs wifahm zitahm, jo lihds ar pirmeem wezeem kopejeem, kurus ar nefkaitamahm acharahm guldiya us

„garu isdusu“, suda ari pirmā mihlestiba un pirmais ween-teesigais deewbisibas gars. Jaunee strahdneeki un gahjeji fahka zits par zitu lepotees, fwehtaki un labaki isliktees, zaur lo kluwa pafchtaifni, apfkaudigi un zitu teefataji. Schillinga mahzitajs strahdaja zif spehdams, lai waretu tiklab fa-eefchanu gahjejus, kure nebucht netruhka, kà ari kopejus ustureht us pareisa zela un lihds ar wineem isdeldeht mahnu-tizibu draudsè; pats wiensch nahza beeshi ween pehz basnizas Deewa-wahrdu laika us fa-eefchanu. Pat no pafaules fchirkdamees fchis wihrs peekodinaia brahleem, strahdaht, kamehr gaifma ir.

Pehz wina nahwes greesahs pawifam zits wehjschs, kurefch plosija fcho fa-eefchanu no ahreenes, kamehr no eekfchahs pafchu maldiba grausa winas pamatus laukâ. Schillinga mahzitaja pehznahzejs strahdaja pret fa-eefchanahm un winam us to bij ari warbuht fawa taisniba, tapehz fa fa-eefchanu gars bij noklihdis no fawa pateesa zela; tomehr wiensch, kà dauds ziti tai laikâ, ir strahdajis bahrgi un tapehz ir warbuht tahs wahtis, kuras gribaja dseedinah, eeplofjis dsilak. Zaur fa-eefchanu nizinafchanu isplatijahs pee jaunahs pa-audses mas-zeeniba pret wifeem fwechteem eestahdijumeem un weenaldsiba ari pret Deewa-namu. Bet nahza gan laiki, kur tas pats mahzitajs gandrihs ar dsihfchanu dsina laudis fa-eefchanâ, issludinadams no kanzeles wifas fahrtu-reises. Bet nu atkal fa-eefchanas kopeji fahka lepotees un uspuhstees, tik ween wezaïs Prehdels, Schillinga mahzitaja draungs, kà wifos laikos, ta ari tagad, strahdaja tschaklâ prahktâ un skaidrâ firdî, nelaudams teem wahjumeem fewis pahrspéht, ar kureem ziti firga; fchis wihrs gan tika par to ari nihdets, bet tam naidam ir jakaunahs preefch tahs mihlestibas, fahda tam tika rahdita un ar fahdu teek wiensch wehl arweenu peeminets.

Sirschu nesahles auga augumâ tikpat pee fa-eefchanu kopejeeen, kà ari pee gahjejeem. Toreis bij wehl fahrtu fchirkhana un laudis gahja pulku pulkeem fa-eefchanâ, bet leelakâ dala tik ween ahrigi un pret ziteem lepodamees, ka peederot

waj pee otrahs kahrias, waj pee maspulzineem. Mo ta isauga eenaidhs, apskauschanahs, paschtaifniba un wiſi augoni, kahdi bij tajōs gadōs un ir wehl tagad pee fa-eefchanu gara no-manami. Kad pehdigi pulku schirkhanu nozehla, tad ari israhdiyahs, ka mas bij to, kas nebixa schim wehteslim zauri un palika ustizigi ka pirmak.

Tirseefchu fa-eefchanu naw gan wehl tagad ari nebuht apstahjuſees, bet weza spehla un gara tur wairs nejuht. Pee ta ir wainigi ari paschi fazitaji, kure nedishwo wiſ ihſā brahku faderibā. Dasheem ir, ta fakot, wezuma wahjums jeb paschprahrtiba, aſſ kuregs nenowehl nekahdu pahrlaboschanu un wairak darifchanu jauneem, kureem buhtu wairak spehka, un daschs tur fewi gandrihs par augstaku un fwehtaku, kaut gan nemahk pareisi ne grahmataſ laſiht. 1876. g. bij pee Tirseefchu fa-eefchanahm pawifam 9 fazitaji. Par mehneſi reis teek dseedats wehl puſcheem, meitahm un laulateem; behrneem ir par 2 ned., un ik fwehtdeenās p. 1 — wifeem. Palaidnigi jauni laudis ir brihscham ſchahs fa-eefchanas fwehtumu aiffahrufchi, bet waldiba ir wirus par to peemelejuſi ar teefu un taifnibu.

Otra fa-eefchanu ſchinī draudſe, kuxu fauz par Tirſas fa-eefchanu, tika zelta Schaz̄a mahzitaja laikā un stah-weja ari wixa wadifchanā, tapat kā daschās zitas fa-eefchanas tanī laikā, zaur fo bij nodomats brahku-draudſes fa-eefchanahm atraut ſpehku. Kad minetais mahzitajs, no dasheem draudſes lozekleem luhgts, bij no basnizas waldibas dabujis atlahwumu tahdu namu zelt, tad eefahka darbu 1848. g. ar leelakunga dahwinatahm balkehm. Palihdsiba nahza wiſ'wairak no Zefwaines un Drumweenas fa-eefchanu beedribahm, bet fneedſa roku ari daschs labſ, kurech nemas pee fa-eefchanahm nepee-dereja, ihſti pee jumta usſlikchanas. 15. sept. 1850. g. tika ſchis nams eefwehtits no draudſes mahzitaja. Pebz eefwehtischanas runaja ari lahd̄s wihrs no brahku pufes par teem Salamana wahrdeem: „Kungs, lai tawas azis ir atwehrtas

pahr fcho namu." Tad dseedaja is „Garigahm dseefmahm“ fcho pantirau: „Deewə tas kungs lai swehti tew rc.“

Dashus gadus pastahweja fhi fa-eefchana kuplumā, bet tad fahka atdsist firdis tikpat gahjejeem, ka preefchneekem jeb dseedatajeem, lihds pehdigi winsch fluwa gluschi tufsch un bij pawifam ja-aisdara. Preefch kahdeem gadeem iszehlahs atkal wehlefchanahs, lai tiktu tanī Deewa-wahrdi tureti un pehz tam ari dseedaja ik fwelhtdeenas p. 2. p. p. Bet pehz kahdeem mehnescuem aisaizinaja draudses mahzitajs schahs fa-eefchanas faimneeku un kopeju vee fewis un lisa tikam palikt no tahs Deewa-wahrdi tureschanas meerā, lihds winsch apdomaschotees, waj tas efot pawifam pakaujams, waj ne. Tas notika oktobera mehnesi 1870. g. Pehdigi maija mehnesi 1872. g. winsch dewa padomu, to leetu zelt preefchā prahwestam draudses pahrluhkofchanas deenā, kura drihs buhshot. Tas ari tika darits; bet tadehl, ka fhis nams efot tik tuwu vee basnizas un fa tur — kas zitadi newarot buht — fludinot tos paschus Deewa-wahrdus, fo basnizā, tad lai paleekot labak meerā, un ta tas ari notika. Tagad stahw fhi mahja weentuliga, tufscha un ne-apkopta. Tirsas puhteju beedriba efot gribejusi tureht winā fawas sapulzes, bet netizis atlauts.

Trikates draudse ir 8 fa-eefchanas:

1) Plukōs, Trikates walstā, kahdas 10 werstes no basnizas us Walkas puši. — Zelta ir fhi fa-eefchana ar basnizas waldibas atkahwumu wehl 1870., bet turklaht ar to nosazijumu, ka winai japaleek draudses mahzitaja usraudsischana un fa tik no wina eezelti „fazitaji“ drihkst tur Deewa-wahrdus tureht.

Bet pamasam eefahka ari brahli te stundas tureht, papreeffchu no paſchu draudses un wehlaf, ihſti kahrtu ſwehtkōs, ari ſwefchi un, kā war nomaniht, tad drihs ſchis luhgſchanas-nams war nahkt pawifam brahli-draudses rokās, ja ween drihs pawifam ne-apkluſhs, jo jau ap 1876. g. ſtahweja daſchu ſwehtdeenu durwiſ ne-atdaritas. Šhi ir ta leelaſa ſtarp wifahm Trikates draudses fa-eefchanahm.

2) Kepiſchōs, Lipſkalna walſtī, 4 werſtes no baſinazas. Weza ehka, kura jau preefſchejā gadu-ſimtenī*) uſzelta, bij preefſch ſcha laika wajadſibahm masa un nederiga, tapehz 1872. g. uſzehla te jaunu ſtaiftu fa-eefchanu. Pee ſcha darba bij deesgan kildu un ſchelſchanu paſchu kopeju ſtarpa, kuri wiſ newar leelitees ar labu fatikſmi. Gandrihs puſe no ſchahs walſts lozeſkleem ir fa-eefchanu gahjeji.

3) Meschulās, Plahnu walſtī, zelta ap 1769. g. — Sintu gadu ſwehtki jau ſawā laikā tika noſwineti. Tahdōs peemixas ſwehtkōs gan mehdī arweenu peemineht un iſtahſtiht tahs eestahdes zenteenus, panahkumus u. t. t., bet ſche taſ netika darits. Waj nu paſchi tee preefſchfazitaju tehwi to negribeja, waj ari neſinaja. Bits pahriſnatajs ſaka: „Šhe (Meschulās) ir pahraf par 20 fazitaju, no kureem ziti gandrihs tikai goda dehē peefprausti. Maſais pulzirſch fatek pah-nedelahm ſeſtdeenās kopā, no paſaules behrnu azim ſkabargas iſraut un balkus ſawās jo dſlak eedsiht.“

4) Krappēs, Plahneneefchi turahs pee fa-eefchanahm zeefchak par zitahm walſtim Trikates draudſe, tomehr weenfahrfchās ſwehtdeenās paleek brihscham jau ſhi mahja tuſchā.

5) Kalejinōs, Wihzeema walſts ſeemela galā,

*) Bits pahriſnatajs teiz, ſa taſ notigis wehlaf.

**) Waj ne ſchais gadu-ſimtenī?

Taires purwa malā ~~zelta~~ fchā gadu-fimtena eesahkumā (ap 1804?). Wina atrodahs gan wehl pee ta pafcha zeema, kur eefahkumā, bet ne wairs pirmejā namā, jo tās nodega 1810. g. lihds ar riju, pee kuras winas, bij speedurts. — Drihs uszehla atkal riju un pee winas, tapat fā agraf, to tagadejo fa-eefchanas kambari. Metahs ari fche masak gahjeju. 1876. g. wina tika apkopta no 7 fazitajeem.

6) K u n d s i n ð s, Wihzeema walstī, ta leelzela (malā, kusch eet no Smiltenes us Walku, starp Raudas un Wihzeema muischahm — eefahkta ap 1815. g. Kahdu laizinu dseedaja faimneeka Matifa dñihwojamā istabā un tika no wina pafcha un wina brahla, Toma, kopta un wadita. Wehlak ustaisija turpat pee rijas ihpafchu kambari, kusch wehl tagad pastahw. 1876. g. bij fche 6 fazitaji.

Lai gan fchahs abas fa-eefchanas stahw no basnizas (Trikates) lihds 18 werstu tahku, tomehr winas teek mas apmekletas. Tas noteek laikam pa dala jaur to, ka fchinī walstī ir ari zits luhgschanas-nams, eetaisīts no basnizas pufes jau agrak, neka tahs fa-eefchanas: tanī isdala draudses mahzitajs ifkatrā otrā mehnescha fwehtdeenā fw. wakaraehdeenu, un zitās fwehtdeenās lafa fkolotajs fprediki.

7) D a u d s c h ð s, Wez-Brengulu walstī, 5 werstes no basnizas us Walmeeras puž. Ari fchi fa-eefchana ir pagahjusčā gadu-fimtenī dibinata un pee rijas ustaisita. Wina tuwojahs drihs 100 gadu wezumam. Gahjeju fchā fa-eefchanai naw nekad truhjis un ari tagad ir to wehl deesgan, jo wixai ir bijuschi arweenu kreetni fazitaji, tapehž tispot tee, fā ari klausitaji nahf brihscham tur no tahleenes.

8) D a u d s e e f c h ð s, Jaun-Wahles walstī, 8 werstes no basnizas us Zehsu puž. Pirmā jeb wežā ehka bij ustaisita 1779. g. pee rijas, bet julija mehnesi 1872. g. jaur nesinamu zehloni nodega ar wisu riju, tapehž tika 1874. g. uszelta

jauna, itin kosha fkaista ehka, kahda gan reti buhs atrodama starp tagadejahm fa-eefchanahm.

Trifates draudse ir hernhutiba wehl jo labi usturejufees, un top deesgan stipri kopta, ka to leezina jau weens pats gadijums, kur kahdā sapulzē us fa-eefchanu tehtinaa (diafona) usskubinafchanu tika famesti wairak par 120 rb. preefch Daudseefchu jaunahs fa-eefchanas ehrgelehm, kamehr dascha skola jau ap to laiku bij 14 gadus weltigi ehrgeku gaidijuſi. Gah-jeju wehl nebuht netruhfst un kahrtu fwehfkōs brihscham wiſi newar fa-eet eefchā, ihpaschi tad, sad dsird, fa buhs fahdi isflaweti fazitaji. — Sa-eefchanu gahjums ir te tahds pats, ka zitur. Tahs fchirkhanas stundas ir gan aisleegtas; aisleegts ari no galwas runaht, bet fanahk tomehr wehl ihpaschōs brihschōs maspulzīai un „tehwi“ runa no galwas, jeb, ka wixi paschi faka: „so tas gars teem eedod,“ ari wiſas atflahtas stundas. Ka tahdahm runahm truhfst arweenu fwariga fodola un kahrtigas domu islikhanas, tas jau ir finams no ta, fa pat mahzijuschees runataji ik reises nespēhj nesataisjuschees fwarigu runu tureht, ne wehl tee, no kureem daschs pat parreisi laſht nemahk, tapehz pa leelakai dākai naw wian runahm nefahda prahtha. Zik leels aklums un kaiplums ir waldijis agrak par ſhejeenes Hernhuteefcheem, to war redseht par ſihmi pee ta, fa daschi draudses kopeji naw kahwuschi sawahm meitahm eet ar wainageem pee laulafchanas, jo ar wainagu puschkotees efot apgrehziba tadehk, fa Kristus nefs zeedsams ehrfchu froni. Ir gadijees, fa pee fa-eefchanahm peederofchi jaunekli kahdu reisi weesibas us ledus wiſinadamees ir fakerdamees kahdas reises apgreesufchees, par fo tikuschi iſtumti is draudses, fa efot „danzojuschi.“ Zik kaiſligi gan wair ſhejeenes brahli naw, bet wian starpā atrodahs wehl dauds tahdu, kas fcha laika zenfchanos un darboschanos usskata tik par famaitafchanu. Ziti wehl ar ihgnumu un reebjumu klausahs, fa fkolabs teek behrneem mahzitas wairak balsigas preeka-dſeeſminas un lits laizigas grahmatas laſht, fur wajadsejis tik bihbelē laſht, jo zitur efot tik pasakas un blehaas,

un' likt tik svehtas — wif'labak fa-eefchanu — dseefmas
dseedah. Tomehr naw leedsams, fa ari no wineem daschi
eet, lai' gan kā atspehruschees, laika garam lihds.

Umurgas draudse ir 1 fa-eefchana:

Kahna d'sch u mahjā, Ahrzeema walstī un ne-aismir-
stama Tura Neikena d'simtenē, dibinata, kā teiz, no wina
tehwa — pastahw wehl tagad un atrodahs brahlu-draudsas
kopfchanā.

Walmeeras draudse ir bijuschas 11 fa-eefchanas, bet
no tahm teek tagad wairs tik fahdās tfchetrās Deewa-wahrdi
tureti.

1) **Qibirtōs, Walmeeras m. walstī** — glihti apkopta
un falpo wehl arweenu sawam usdewumam, bet weenfahrschās
swehtdeenās teek wairs mas apmekleta.

2) **Baloschōs, Walmeeras m. walstī** — ari labi
apkopta un ir sawā gaitā gandrihs ta stiprakā starp wifahm.

3) **Leel-Gailōs, Walmeeras m. walstī** — stahw
tagad pawifam palaista ajs kopeju un gahjeju fruhkuma.

4) **Gaidēs, Raugura walstī.** Schi buhs ta wezakā
no wifahm Latweeschu fa-eefchanahm, ja nefkaitam lihds
Jehra-kalna Walmeerā, kursch bij wif'pirmais brahlu suhg-
schanas-nams Widsemē. Tagad Gaidēs fa-eefchana stahw
aisslehgta, jo pehz tam, kad mahzitajs aehma to sawā kop-
fchanā, drihs gahjeji atrahwahs.

- 5) *R u h n ö s*, *Kaugura walstī*, isnihka zaur to paschu, zaur fo *Gaides fa-eefchana* un tagad abas ir aifflehgta;
- 6) *B r e h m e l ö s*, *Koku m. walstī*; *ſchi fa-eefchana* nodega un naw wairs no jauna ustaisita.
- 7) *D s i r n è s*, *Duhkeres walstī* — tagad, zaur ta zeemata pahrdoschanu, pee kura wina ir ustaisita, pahrwehrsta par falmu ſchluhni.
- 8) *R u g e n ö s*, *Walmeeras mahzitaja walstī*, ar ehrgelehm, kuras bij puifchi (jo wina fahrtai ween tur tifa dseedats) paschi eegahdajufchi. Tagad ſchi fa-eefchana wahrgo us pehdejo stundu.
- 9) *A n t e n ö s*, *Muhrmuishas walstī*, zelta jaunaköö laiköö. Pirmā galā stahweja kahdu laiku aifflehgta, jo ne wareja falihgt us to, fam lai peekriht winas pahrwaldiba, brahku-draudsei, waj mahzitajam. Pehdig i tifa atlauts dseedahdt, pa pupei ar brahku, pa pupei ar mahzitaja ſiru. Kahdu laizinu gahja itin labi, bet tad kopeji paschi ſawā ſtarpa ſanihka un dñihwoja nefaderibā; weeni ſeelijahs par Pahwila, otri par Apola mahzelleem, tapehz stahw ſchi fa-eefchana aifflehgta.
- 10) *Mahzitaja muishas mahzibneeku istabā*, eetaifita laikam ap 1850. g. *Mahzitajs Fr. Walters*, wehlak bihſkaps, nehma ſho fa-eefchanu ſawā wadifchanā, kur no pirmā gala gahja laudis pulku pulkeem, bet tagad jau tapat ſotī pamas, kaut gan teek ifkatru ſwehtdeenu no fanzeles fludinats, kahda fahrtal nahkoſchā ſwehtdeenā lai ſanahk.
- 11) *S li h w e n ö s*, *Walmeeras walstī eetaifija ari minetais mahzitajs ſawā laikā fa-eefchanu*, bet tai bij itin ihſs muhschs.

Sa-eefchanu buhſchana eefahlahs pee *Walmeereefcheem* — ſā jau agrak stahſtits — wif'pirmaf. 1829. g. atnahja te

Kristijans Dawids; lihds 1735. g. nahza daschi ziti brahki un 1736. g. pats grahfs Zinzendorfs. 1737. g. wijsch suhtija schurp 5 brahkus un starp teem Magnu Buntebartu par seminara waditaju preefsch Latweeschu skolotajeem. Tanî pachâ seminarî bij mahzijuschees ari tee diwi Latweeschi Schkesteru Peteris un Lihschu Peteris, kuri bij tee pirmee fa-eefchanu peekriteji. Jehra-kalnu eefwehtija 1741. g. Ihsta brahku-draudses fahrta tika eewesta pee Walmeereescheem 19. apr. 1742. g. Tur ifkatram pulznam tika eezelti fami wezakee, palihgi un darbineeki un fawas mahzibas. — bihbeles-, draudses-, un fahrtu-stundâs, fwehtdeenâs un reis nedelâ. Darbineekeem bij fawas stundas festdeenâs. Pee Walmeereescheem tanî laikâ to eefwehtito wezaku, palihgu un kalpu bij 40, starp kureem, bes teem augschâ mineteem diweem, bij no wairak pasihstameem wehl Pahwulu Jehkabs un Skangela Jehkabs (scha wihra dsihwes-stahsts atrodams eefsch ta laifaraksta: „Sinas un stahsti par Deewa walstibas leetahm“ 1833—1834 g.). 1844. g. Walmeeras draudse bij pee fa-eefchanahm jau 700 dwehfelu, furas kopa bes teem 2 mahzitajeem, Bruiningka un Barlacha, un Buntebarta wehl 6 „wahzbrahki“: Biefers, Eßkuchs, Kreymans, Milkhs, Kleins un Schmidts. Ap 1750. g. bij fa-eefchana eetaisita ari Seibodus, bet tad tas mahzttajs, kuxsch nahza pehz Bruiningka, bij fa-eefchanu pretineeks, tad atkrita ari pats Seibodu fainneeks, Jahnis, un tad tika fa-eefchana pahrzelta us Libirteem.

Welanas draudse ir 1 fa-eefchana:

Guhschilâs, Lihsuma walsti, no basnizas us deenwideem, 3 werstes no Lihsuma muishas, pee ta zeemu-zela, fas eet no Lihsuma us Tirsu — zelta 1837. g.

Schi fa-eefchanas mahja uszelta wif'wairak zaur Guhschilu mahjas faimneeka, Zahna Freymana gahdachanu. Wif'pirms wiſch iſluhdſa no generalgubernatora atlahwumu, tahdu ehku zelt, un tad foſus no toreisejä Lihſuma dſimtleelfunga, barona Matwei v. Malama, fuſch ari toſ labprahrtigi dahwinaja. Freymana dedſigakee palihgi pee ſcha darba bij Zahniſ Gruenewalds un Zehkabs Reichholds. Apfahrtejee kaimiñ ſneeda palihdſigu roku pee ſcha darba, gan lihds strahdadami, gan materijalu dahwinadami. Eſwehtits ſchis namis tika zaur toreisejo ta apgabala tehtiru Johannu Freitag, un pirmee ſopeji pee wiſa bij tee paſchi trihs peeminetee wiſri, no kureem pirmais ir aifgahjis jau uſ muhſchibu, otrais pahrimainijis dſihwes-weetu, uſ Peterburgu pahrzeldamees un pehdejais strahdaja wehl 1877. g. ſche ar lahdeem trim jaunakeem palihgeem.

No eefahkuma tika ſhi fa-eefchana deesgan apmekleta, bet tagad — pamas. Kopeju darbi nar ari wairs tik ſirſnigi, ſà agraf; tapat ari ſawekli teek ſchim darbam likti zelā joprojam. Zaur to tad gabjeji sudin iſſuhd, ta ſa gandrihs peetruhſt padoma, ſà ſho eestahdijumu, fuſam ir pawifam jauks noluhks, waretu zelt un atjaunot.

Pahrinataji leezina, ſa fa-eefchanas darbs nefis ſche labus augļus, iſnihzinadams mahzū-tizibū, mahzidams behrnus Deewa-wahrdōs, ſiprinadams pee-auguſchos un jauneklus deewbijibā. Paſchi fa-eefchanu pretineeki leezina, ſa brahki zaur fa-eefchanahm ne-efot nekahda kaunuma eenesuſchi un no ta laika, famehr ſchirkhana nozelta, ne-efot wairs neka wiſahm ſo preti runaht, tik ween efot wehlejams, kaut ſopeji paſchi buhtu bijuſchi apgaismotaki un mahzitaki. Schini leetā dod atkal prahrigakee fa-eefchanu ſopeji wiſeem taifnibu.

Zehfu draudse ir 8 fa-eefchanas:

- 1) Podiņos, Preekuļu walsti. Gefahkums 1749. g. — Seemu ik fwehtdeenas wairs nedseed.
- 2) Stīlenos, pee Zehfu-Rahmuļu leelzela. Gefahkums 1760. g. Iš fwehtdeenas wairs nedseed. 100 gadu peeminaš fwehtki notureti.
- 3) Vodēs, Leepas walsti. Gefahkums 1767. g. 100 gadu peeminaš fwehtki notureti.
- 4) Krihpēnos, Striķu walsti. Efahkums 1769. g. 100 g. peeminaš fwehtki jau notureti. Laikam ik fwehtdeenas wairs nedseed.
- 5) Tahmenos, Leepas walsti. Geefahkums 1774. g. 100 g. peeminaš fwehtki notureti.
- 6) Benzōs, Pilsmuishas pagastā, 4—5 werstes no Zehsim us Lentchu muishas puši, Gaujas malā. Gefahkums 1779. g. Iš fwehtdeenas netop wairs dseedats.
- 7) Libirts, Weifmanu walsti. Iš fwehtdeenas netop dseedats.
- 8) Pinderos, Zehfu mahž. muishas walsti, pee Zehfu-Weselaufkas leelzela. Gefahkums 1808. g. Laikam dseed wehl ik fwehtdeenas.

Wezās sīnās teek mineta wehl Skundriku fa-eefchana, Preekuļu walsti, bet tagad wairs par tādu neteek nekas minets.

Ihsti brahku-draudses kahrta ar wiſeem likumeem un eestahdehm eefahkahs Zehfu draudse pee Leepeneefcheem 16. sept. 1742. g. un tee pirmee kopeji tur bij Podina Mahrzis, Uhdera Peteris un Bentcha Lauris. 1744. g. bij Leepeneefchōs un Jauneneefchōs jau 800 dwehfeli, kuras pee fa-eefchanahm turejahs. Pee wiſeem strahdaja tad 2 „wahzu

pahras": Haffneri un Niesseni, un 2 „wahzu puiſchu brahki": Hains un Tuerks.

Japeemin, ka Zehfu draudſē atminamōs laikōs naw fa-eefchanahm likti zekā nekahdi fchlehrfli, nedſ ari winas bijuschas faut ſad aiftaifitas.

Zefwaines draudſē ir 2 fa-eefchanas:

1) K al n - W e h w e r o s , Krauklu muischas walſtī, zelta 1817. g. Ais wezuma preefsch kahdeem gadeem atstahta un 1872. g. ar leelakunga palihdsibū uſtaifita no jauna. Wina atrodahs kahdā preeſchu kalmē, netahku no tahs weetas fur wezā ſtahweja.

2) P a k a l n e e f ḡ o s , Zefwaines walſtī, zelta 1822. gadā ar labprahhtibas ſpehkeem.

Preefsch 20 gadeem tika fa-eefchanas Zefwaines draudſē loti zeenitas. Laudis pulku pulkeem jau ſeſtdeenu wakarōs un ſwehtdeenu rihtōs gahja dſeedadami un brihscham ar klarinetehm lihds puhſdamī, us ſawahm noſazitahm kahrtu ſtundahm, bet tagad ſchi zentiba ir jau tiſpat, kā iſſiſuſi, ſinams, pa leelakai dalai ais ta paſcha liktena, kā wiſas zitas fa-eefchanas, bet ſche ir tos iſnihſchanas folus paweizinajuſi ari paſchu ſopeju warijeiba un wahjums, tapat ari naids un ſchleſchanas paſchu ſtarpā un pat teefafchanahs.

Sche peeleekam wehl planus no 4 fa=eefchanahm.

men sölind Drustu

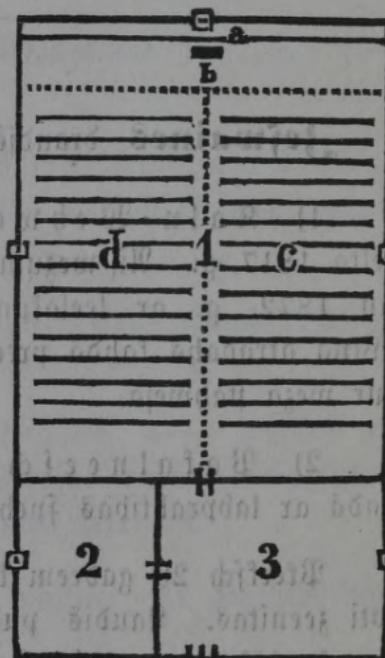
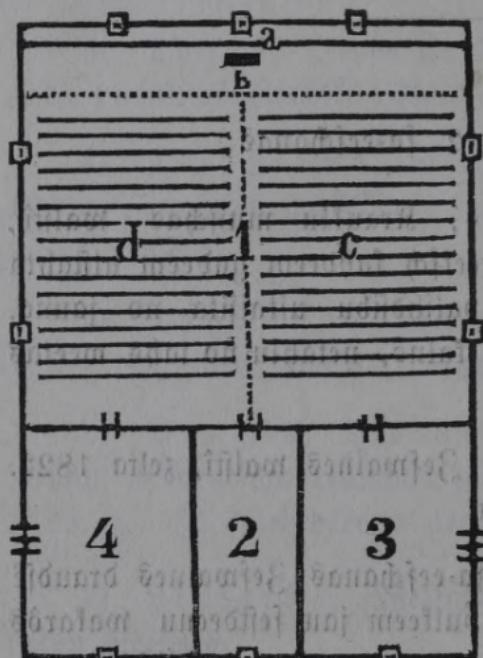
Raunas

S k o l a s

S ch a n t u w a

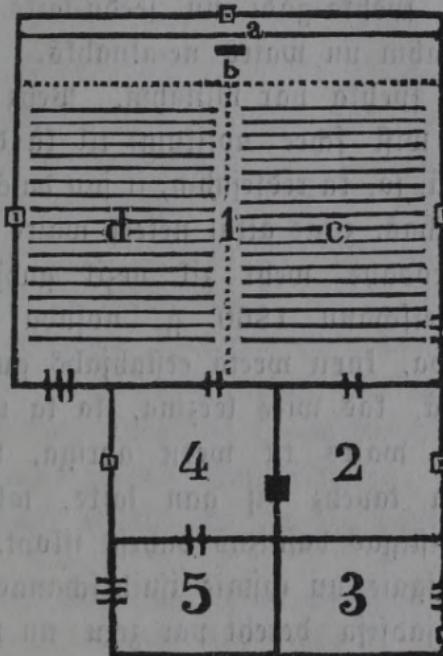
fa=eefchana.

fa=eefchana. 3

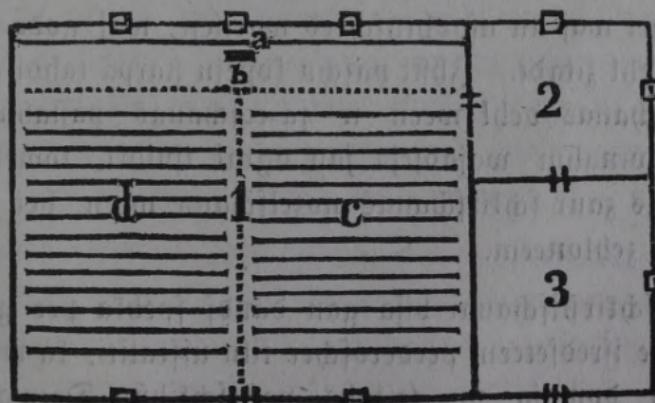
- a) folš,
b) galđš,
c) wiħreefchu feħdekkli,
d) feeweefchu feħdekkli.
1. Deewa-wahrdu sahle,
2. fajitaju iħtaba,
3. wiħreefchu pee-ejamà,
4. feeweefchu pee-ejamà.
- a) folš,
b) galđš,
c) wiħreefchu feħdekkli,
d) feeweefchu feħdekkli.
1. Deewa-wahrdu sahle,
2. fajitaju iħtaba,
3. wiħkopiga użgaidamà.

Wez = Peebalgas 3 e p t u
fa-eefchana.

a) folg, b) galgs, c) wihreeschu fehdekti, d) feeweefchu fehdekti.
 1. Deewa-wahrdu sahle, 2. fazitaju istaba, 3. wihreeschu pee-ejamà, 4. feeweefchu pee-ejamà, 5. preefchira.

Befwaines Krauklu muischas Kaln-Wehweru
fa-eefchana.

a) folg, b) galgs, c) wihreeschu fehdekti, d) feeweefchu fehdekti.
 1. Deewa-wahrdu sahle, 2. fazitaju istaba, 3. wifkopiga usgaidamà.

Nu wehl pehdejo azu-mirkli pagahjibâ un tagadnê.

Sa-eefchanu spehka-gadi un seedu-laiks ir pagahjuschi pee Baltijas tautahm un wairs ne-atnahks. Brahma-draudsei naw wairs nezik spehka par winahm. Pehz dascheem augumeem issflatifees wiñi schee notikumi tik ka dihwains sapnis fcho tautu muhschâ, jo, ka redsejahm, ir jau daschas fa=eefchanas pawifam isnihkufchâs, zitas atkal neteek wairs nemas wiratas, kamehr kahdâs rodahs wehl zik nezik gahjeju. Lihds ar schkirfhanas nozelchanu 1860. g. nosuda ari fa=eefchanu spehks un dñihwiba, kuru weetâ eestahjahs gurdums un remdeniba ihfâ laikâ, kas wifs leezina, ka ta turefchanahs pee winahm ir bijuñi wairs tik ween ahriga, waj ari laiziga labuma dehî, un tapehz bij gan laiks, tahdu wezu Kirpju ishestu foku, is kristigas basnizas dahrsa iskopt. Bet schis nebij wis tas weenigais un ihstais isnihkufchanas zehlonis, turpreti winam wajadseja dereht par zelu un pamatu us ihstu weenteefigu un eefschligu Deewa draudsibu, ja fa=eefchanas buhtu pateeñi tahdas meklejusches. Schis bij wehtekis, zaur kuru tika wifs isredseto pulks laists, lai redsetu, zik winâ ir pelawu, zik graudu, un nu pateeñi israhdiyahs, ka pehdejo bij wifai mas tanî blahki, un starp teem pascheem laba teesa nesahku-graudu, t. i., tahdu, kuri naw wis weenteefigi Deewa luhdseji, bet waj nu uspuhtufchee wariseji, waj goda-mekletaji, waj ari wehl zitadi. Ihsti paschu kopeju starpa tahdi atrodahs. Ja schkirfhanas dehî ween ir fa=eefchanas pastahwejusches, tad gan winahm wajadseja jau agrak isnihkt, tomehr winas nenihka wis zaur schkirfhanas nozelchanu ween, bet jo wairak ais ziteem zehloneem.

Tai schkirfchanai bija gan dauds spehka pee gahjejem, jo wiñi pee isredseteem peederofchee tika usflatiti, ka wini paschi ari pateeñi domaja un teizahs par schkirfstanu Deewa draudsibu, kura war eetapt debefis jau gandrihs ar to ween, kad atrahda brahma-draudses isredsetnibas apleezibu; turpreti wiñi tee ne-isredsetee tika usflatiti par tahdeem, kuri jau gan grib pestiti

un glahbti taapt, bet stahw wehl welna warā, un pehdigi tee, krei nelikahs par sa-eeschanahm, ne sinot, bij ihstee „elles prauli.“ Tad nu war gan domaht, ka ifkatram bij jazenschahs isredsetam taapt, un ihsti wehl tanis draudses, karas bij sa-eeschanahm pahrswars jo muitnekeem jau wariseju greisahs azis ween paneest nahkahs loti gruht, ja ari nebuhtu jazeesch wehl pahrestibas un zeetfirdiba laiziga dsihwe, kas ari notika, gan ta, ka agrak minejahm, gan wehl zitadi! Par sihni: lopu-baribas truhkuma luhdsä fahds sa-eeschanas negahjejs no kahda sa-eeschanu wezaka salmus, bet tas luhdseju strupji atraidija, kaut gan to winam bij deesgan, teik-dams, ka nu gan sinot nahkt prafift, bet waj esot jel kahdu reiss eegahjis sa-eeschanā luhgt no Deewa svehtibas? Vai nu pats baudus ka klahjotees Deewa nemihletajeem. Ihsti schini winu paschu dseesmu-panta atspihd to isredseto gars gaifchi un pilnigi ka spoguli:

„Kam nu labprahrt nepatiktu

„Tawu jauku kaunu nest?*)

„Ras pee krusta few neliktu

„Preezigs lihds ar Kungu west?“

Kamehr fina, ka neweens winu pee krusta nerivedihs, tad ta war leelitees, pilniga ne-apdomiba un weeglprahgtiba. Bet kad patteeji buhtu Kungam us motu- un nahwes-zela lihds ja-eet, tad gan trescho reiss gaila dseedam nesagaiditu neweens. Zimdam un sahbakam nelaus wehl Kunga dehs dsüht naglu zauri, ne wehl rokahm un kahjahm. Ar svehtuligi noskumuscheem waigeem un nolaistahm galwahm wini grib buht lihdsigi Golgatas leezineekam. Bet Deews naw peefrahpjams; aitas wis winsch par lauwu naturehs, sai ari tai buhtu winas ahda mugurā.

Schahda isredseto daba perinaja dauds eenaida un pretibu. Isredsetee tika apskausti, ajs muguras mehditi un neewati; pat winu nevee-eetamahs sapulzes tapa brihscham palaidnigi trauzetas un zahnitas, gan ajs sunkahribas, gan ajs reebshanas, un ispaustas daschadas neslawas- un pat negoda-walodas. Ir ari no patee-sibas jašaka, ka wini isturejahs schajas samas isredsetnibas leetas

*) Ejat ween nešat, naw jau aissegegs.

tihri kā puhstelueeki: neweenam neka nestahstija — jo tā bij nočo-dinats — kūsam gahja un nahza rihtōs un makarōs, sawas liturgiju grahmatas slehpdam, tā kā Deewos to ūn ko, jo tas bij pee usnemšhanas draudse tā nolikts, „paſaulei“ sawu ſwehtumu nerahdiht. Behrni atkal melleja paſagſchu winu rokā, gribedami redſeht, kās tur tahdas par tik ſlehpjamahm leetahm ir. Ta eekluhſchana iſredsetōs nebij nemaf weegla. Kad kahds ilgaku laiku weenadi un ar ajarahm bij gahjis wiſkopigas ſtundās, tad tahdu uſnehma gaibitajōs. Tahdu gaiditaju wahrdus peesuhtija diakonam jeb tehtinam, kirsch tad zaur loſeschann noteiza, kuri uſ-nemami. Tad tahdeem uſnemameem bij ja-iftur wehl ilgaku laiku daschadi pahrbaudiſumi. Wineem bij ja-atsjhſtahs par lee-leem grehzinekeem, jarauđ un jaluhds, un tad pehdigi tahdi tika apmeerinati ar „ſchehlaſtibū“, kura eſot preefſch ſalaufrahm un ſagraufrahm ſirdim. Pee uſnemſhanas draudse jeb iſredsetōs tika laſiti preefſchā winu nolikumi, kur uſnemtam bij ja-apſolahs paſaulei un welnam atſaziht un pehdigi ar wiſeem jaſkuhpſtahs. Schahdās iſredjetu ſapulzes tika tureta ari „zaurirunashana“ fur draudſes kopeji un kopejas gahja pa ſedekleem no weena vee otra, praſidami par eekſchigü klahſchanos, par ſchehlaſtibas ſajuschanu un baudiſchanu u. t. t. Tad no ſchahs draudſes lozekleem tapa zelti daſchadi maſpulzini, kuros nahza gandrihj, tik ween paſchi kopeji un kopejas. Wiſi noſeegumi tifpat pret laizigu fahrtibu, kā ari pret winu garigeem eestahdijumeem tika peemefleti no draudſes kopejeem. Wiſleelakais ſods bij iſſlehgſchana iſ draudſes. Tapat ari wiſas paſchu ſtarpa zehluhſchahs kildas tika teefatas un lihdsinatas no draudſes wezakeem. Tas wiſs bij darits uſ apuſtulu parrateem, bet tik ween ne wairs preefſch ſcheem laikeem. Zau uſ pehdejo galu wareja nomaniht, kā prahttigee draudſes lozekli ſahka kauntees par sawu iſredſetnibu un atrautees no tahm ſapulzehm. Bij ar dihwains iſſlats, kad ſwehtdeenu pehzpuddeenās, kur „dſeedaja“ papeeſchhu wiſeem kopa un tad iſredſeteem, — tee ziti aif-gahja kā peetulkuschi uſ mahju un ſhee paſika, galwas noduhruschi, turpat. Wiſu to eewehrojot nemaf newar teift, kā tahda ſchirſchana nebij janozel un kā winas nozelſchana ween buhtu ſa eescha-

nas istukshojuſi, bet ganjo wairak peepildiſi ar weenadibas apſinigeem gahjejeem, jo ſchi bij ta weeniga leeta, zaur ko ſa-eefchanas zehla tautas ſtarpa ſchelſchanu, un zits wiſs Deewa falpoſchanas ſina ir tagad tur pa wezam: teek runats no galwas, turetas kahrtas u. t. t. Tas ne buht ne ſalaufstu ſa-eefchanu ſpehka, ja nebuhtu zitu aſu ſobu, kaſ winu ſaknes kremt. Tee ir: laika gars un paſchu ſa-eefchanu kopeju wahjumis. Sawā laika ir gan ſa-ee-ſchanu peekriteji bijuſhi gaſchaki par ziteem, bet, par nelaimi, aij pahrgudribas palikuſhi ſtahwot, kamehr nu ir ziti pagah-juſhi wineem garam. Tagad wini, aifkrahſne ſehdedami, kleeds til garam ejofchai paudſei pakal, ka ta ſkrejot paſuſchanā. Brahludraudſe ir ſche preekſch kahdeem 150 gadeem nostahjuſees un atrodahs tagad uſ tahn paſchahm pehdahm, ja ween naw no laika ſtraumes ar waru druzzin kahdu reiſi paſuſtinata. Winu ſoti wiſahs, turedama ſewi par to robeschu, pee kuras ir wiſai pa-ſaulei ja-apſtahjahs un jagaida ſawa gala. Bet laizigas heb ah-riガas ſleetas naw muhſu henhuteechi nebuht til ſtipri, jo ar weenu tahs drehbes un modes, ko wini preekſch kahdeem 10 gadeem ir ar lahsteem lahdejuſhi, atrodam tagad wineem paſcheem mugurā, un ta tas eet arweenu tahlaſ; kaut gan atſpehruschees, tomehr eet laikam lihdi. Daſchi muſikas instrumenti ir wineem ſwehti, it ka: ehrgeles, klarinetes, flehtes, un ari miſſia ragi; daſchi atkal grehzigi, ka: ſmuſikas (wijoles), harmonikas, flaveeres u. t. t. Wineem ir ari ſawa ſwaidita waloda, kuru runa til ween gari-gos brihſhos. Tani ir daudſ wahrdū, kurus tee leetā gluſchi bei ſapraſchanas, it ka: „Dahs pee tizigahs dwehſeles ſtaiga pa ſcho behdu paſauli, kahrodamas pehz ſawa bruhtgana.“ Winu dſeeſ-mas ari atrodahs daſhas nepareiſibas, it ka:
nos unj ri „At Jesus, kaut es ſpehtu
„To nasti manu greku „Uſ tapu mugur“ lift.“ (!)
Tadehly, ka wiſch ir pats uſuehmeeſ grehzineeku grehkuſ, tad jan nedrihſt paſchi grehzineeku buht tuhlin til beskaunigi un kaut ween tos ar wiſu pahdroſchibu un it ka ar kahdu teefibu wiſam wiſu, bet wiſleelais — eet ar wiſeem pee wiſa kah-

jahm un luht, lai winsch atpesti no teem. Schahdas un vauds
leelatas aplamibas, gan pret glihtibu un faunibu, gan pret godu
un tikkib, gan ari pret Deewa-wahrdeem atrodam ihsti tai grah-
matina: „Rahdas issasitas jaukas garigas dseesmas“ re.,
to ari par „orta grahamatinu“ sauz. Par sihmi

N 104, 9: „Lai dsihwo kuhis peseeti :::
„Tee paaul's behrni, nahwes teki,

„Mehs nedsihwojam wairs preeksch fensi,

„Bet mirstam :: sche tai pasaulei.“

N 11, 32:

„Schö mihi sirdi Jesus pats kataisa

„Ra preebarotus tekus winsch muhs pilda.“

Tad wehl: N 11, 11, 38. N 20, 7. N 48, 3. N 68, 13,
14. N 152, 8. N 144, 4. u. t. t.

Schahdas apgrehzibas atradahs pagahjuschos gadu sumtends
netik ween pee brahku-draudses, bet ari pee daishas zitas bañizas.
Tä, par sihmi, ir atradees kahdā weza wahziskā dseesmu-grah-
matā schis pants:

„Herr Jesu, pack mich, Hund, beim Ohr, so sei hl mi

„Wirf Deine Gnadenknochen vor, ich will mich

„Und schleud'r' mich, Sünderlümmer, aus der Welt.“

„In Deinen Gnadenhimmel.“

Tas buhtu latviski:

„Kungs Jesus, kamp mani, to suni ajs ausim,

„Aismeti tawus schehlastibas Iaulus preekschā,

„Un laidi tad mani, to grehku lutausi,

„Pa roku galam tawas schehlastibas debesis.“

Bet tahdas grahamatas, kurebas schahdas leetas atradahs, ir jau sen
isschlikhtitas, tapehz buhtu ari wehlejams, ka schejeenes brahku-
draudses preekschneeziba daritu to paschu pee sawahm grahamatahm,
jo zaur to, ka winas nemaš neteek pahrlabotas, ir tee laudis ar
scho wezo samaitajoscho gara-baribu tä sa-auguschi, ka tee tur winau
gandrihs par paschu debesu mannu un newis par zilweku darbu,
tapehz tad tee ari pat drakes, kas tanis dseesmas atradahs, tur

par ne-aifkaramu swéhtumu; jo wids j. ds. gr. pahrlabotajus, kuri ir ari kahdas brahlu-draudsēs dseesmas tai grahmata uñehmuschi, sinams, ar majadsi geem pahrlabojumeem, tolaik wini ar lahsteem lahdeja, fa „sogot“ scho „Deewa-wahrdus“ un pahrgrosot.

Tahlat jašaka, fa sa-eeschani kopeji naw wairs tik stipri un wareni, fa agrak un tas zehlons ir weegli saprotams. Tolaik peedereja vee sa-eeschanahm wiſi kreetnakee wihrī, un no teem atkal tee kreetnakee tika eezelti par draudsēs kopejeem. Bet kād sa-eeschanas negahja ar laiku lihds, tad wehlako pa-audschu winas wairs ne-apmeerinja, tapehz tee kreetnakee, kas ſpehja ari domahrt, teiza minahm ardeewas, jo tee atsina, fa sa-eeschanas rauga tik ſirdis mihlestinaht un azis raudinaht. Tā tad pee minahm palika un paleek jo deenas wahjaki lautini ween, kuri tiz, fa, ja ar ſausahm azim iſejot, tad eſot wiſs nahkums par welti, it fa ar raudaschani ween tiftu wiſi baufchli peepilditi. Kuram un nenahks ſmeekli, kād dſird lihdjam zelōs un ſwehtā weetā ar aſrahm azis: „Ak fungs! waj tu wareſi iſtureht noskateeſ, fa tos, kas danzo ſchodeen krogōs waj kahſas, welns danzinhahs tapat paelli? Ak fungs! nenemii winu nesataiſitu ſawā walſtibā!“ — Bet lai ne-aiſmirſtam atkal, fa ſche teek runats wiſpahrigi, tik ween pehz leelakahs puſes, jo atrodam ari pat tagad wehl wihrus, kuri ir gan ſawas weetas zeenigi un tahdeem kopejeem ari kopjamo ne-truhſt.

Bet greeſiſim nu wehl azis magenicht uſ ſa-eeschani labumeem. Jautafim wiſ'pirms, fur zehlahs winu eħkas, kuru ſtarpa ir daudi tahdu, kas lihdjinajahs tagad zekameem kreetnakeem ſkolu-nameem? No kahdeem naudas krahjumeem, waj ari zaur kahdu pauehli ir winas zeltas? Tagad pagastī ſin gan,zik gruht, ir zelt weenu paſchu ſkolu, bet daſchā pagastā atrodam pa 4 ſa-eeschanas, kuras gandrihs wiſas ir zeltas dſintlaikos. Schai leeta brahlu-draudsēi peenahkahs gan pa dalai apuſtulu draudsēs gods, jo wiſus ſawus leetichkos darbus, par kureem ziti iſdod daudi naudas, wina padara pati no mihlestibas, un wiſas tahs eħkas ir ta ween ſazeltas, lai gan materijals, fa ſinams, ir dah-

winats padalai no muischneekeem. Ir bijusi pateesi apbrihnojama zentiba pee scheem darbeem; apbrihnojama bij ari ta stiagashana us sa-eeschanahm, kad wehl winu wiur nebij. Sehtdeenas wakara, darbu pabeiguschi nostraigaja pa 30 werstu us sa-eeschanu un swehtdeenas wakara, tur dseedahrt beiguschi, atkal lihds puñnaktei atnahza mahja un brihscham gahja tuhlin rias kult. buhdami tur klaht tik jautri un tchakli strahdneek, kahdi muhsu deenas teek mañ redseti. Mums ir nahkuschas roka wezas nodseltajuschas lapinas kur sa-eeschanu kopeji scho un to us-sihmejuschi.

Tanis ir lasami schee wahrdi un tapat kaschen „Tais reises wineem ta bijis ap sirdi: — Kad uguns degtu us zeli, tam eetu pahri un nebihlos, — un kad akmins runatu un fazitu: ne-eita schis zelsch nam labs, tomehr atpakal negreestos.“ Tadhus zelus ir nogahjuschi ne tik ween jauni un spehka laudis, bet ori wezi un mahtes ar behrneem flehpî. — Nu to kreetnu i wezaku dehli un meitas ir winu zelus un swehtumus, ja ar' wehl ne nizinajuschi tad atmetuschi; bet waj ari ir strahdajuschi zitus mihlestibas darbus, un waj ir atraduschi zitus preeschijhmigus zelus un mantojuschi zitus swehtumus? Un tee kiri brehz par lauschu netizibu un netiklibu, lai eet swehtdeen pañchi un wed ari sawus behrmus kahda weza sa-eeschanu wihra buhdina: tur wini atradihs pateesi swehtdeenu sawa schlikstuma, jo is saweem djihwokleem ir tee winu sen jau ihnihdejuschi. Winu seewas ada swehtdeen, ajs gara laika, tapat, ka zitahm deenahm; winu meitas sagatawo steigschus pa Deewa-wahrdu laiku few rotu „ar ko daili, puschtotees“ wakara pa weesibahm, un winu dehli — ja wehl ne wini pañchi — eet swehtdeenas mediht, nebehdam i nemaj par to, ka ikkars schahweens ewaino breesmigi us Deewa-namu ejoscha waj nahkoscha tuwaka sirdi. Kaut eetu wiñ noschehlojami swehtdeenas gahntaji jel weenu reisi swehtdeen kahda nizinata hennhutescha mahja, tur wini hajstu kas ir swehtdeena, kur strahdaschana teek noleegta pat lihds uguns nekurinashanai pawardâ. Wiñ tur ir mahja un lauka brihnischki kluß un glihti apkopts. Sa-eeschanu apga-

halos swehtdeenañhi war ari redseht weenda un otrā zeemata pul-
jejamees un tekam kopā glihtus lauschu pulsus. Tee eet kahdu
peekuñschu un eesnauduschu kaimiku pawadiht us pehdeju zeli — us
behrehm, kur fa=eeshanu kopeji notur Deewa-wahrdu. Wineem
ir nereti ja=eet gari zeli us behrehm, bet aijlihdsinashana naw
nemas pañihstama, tik ween buhtu jawehlahs, lai ne=uspeesch
scheem wihireem preefch un pehz Deewa-wahrdeem behres weeso-
tees. Ta goda fa=eeshanahm neweens neleegs, ka us tirgu winas
Deewa-wahrdu newed, un ja ar' daschu brihdi ir winu dahwanas
paplahnakas un pat newefeligas, tad tomehr tahs nahk no tahañ
sirds, kura ir pahrleezinata eefsch ta, ko dara, un ja=eewehero ari
tas, ka pa wiñahm seschahm darba-deenahm atrodam schos wihrus
gan pee arkla, gan pee sprigula un ari tas, ka mahziti runataji,
kuri sehdejuschti skolas gadu gadeem, runa daschu brihdi glujschi
saltu un tußchu.

Sa=eeshanás ir muhsu Deewa-luhdseji sajutuschees allasch
ka mahja: tur ie wiñi warejuschi sawas sirdis pilnigi iskratiht
un atkal peepildiht, un tapehz ari tee rahdiya winu kopejeem leelu
mihlestibu un zeenibu. Mehs lašam tajás paschás nodseltañschás
lapinás schos wahrdus: . . . „ta mihlestiba us teem preefch-
neeku brahleem bij leela, ta ka ja tas buhtu warejis buht, tahs
azis is peeres teem brahleem buhtu dewisch.“ Japeemin ari,
ka zaur fa=eeshanahm tika eewetas sahtibas beedribas, kuras
gan ilgi nepastahweja un daudj auglu ne=atneža.

Lai nu teizam ewangelijuma basnizai un brahlu-draudsei, pee
kurahm mehs esam labu brihtim uakamejuschees, atwadishanahs
wahrdinu.

Deewa walstibas tihruinā naw nefad deesgan strahdneeku bijis,
bet darbs arween ir palizis pahri. Deews ari neleeds neweenam
tur darbotees, bet aizina iffatri, kas negrib us tirgus dihka stah-
weht, tik ween pañchi zilweki zits zita labprahrt pee ſcha darba ne-
eeredj ar wiñruhkafo eenaidu, un kur tas noteekahs, tur wairs
naw strahdats Deewa-walstibas dehł. No ewang. basnizas un

no brahku-draudsēs drihkfstetum gan tee, kas winu kopschana stahwam, to jauko preefschihmi gaidiht, fa winas, fa wezakā mahsa ar jaunafo, staigatu faderigi sawu behrnu preefschā, it fa winu abejū djeesmas itaigā tagad (Widj. j. dī. graham.) kopā, fa firds schehligas mahsas paſauleſ kara-lauka, eewainotcem wahtis ſafeedamas, ſahpes remdedamas, aſaras ſchahwedanias un Deewameeru dalidamas. Winas falpo weenam paſcham ſwehtam aizi-najumam, lai no kureenes katra iſſuhtita, tik lai paſchas draudsēs nedomā, buht weena ar ſawahm djeesmahm Deewam mihi-laka par otru, lai netiftu laupits tahn wiſs ſwehtais ſpehfs; jo pati warenakā un jaufakā ſcheeneſ djeesma, ja ari wina tiftu dſeedata no wiſas paſauleſ ihſta brahlibā un weenprahiba, ſkanetu tik fa behrnu lalinachana ta Muhschigā ausis, kureſch tomehr ſawas ausis atdara labprah tpreeſch behrnu lalinachangas, bet aisdara tahs preeſch paſchas warenakahs un jaufakahs djeesmas, ja ta neſkan fa iſ behrnu mutehm.

Un tu, mihlo laſitaj, gan jau ar' buhſi nomanijis, fa ſchi ehfa, pee kuras mehs eefahkumā runadami peefehduschees, gribedamū paklausitees, fo wina leek stahſtih parr ſewi — ir ſa-eeschanas ehfa jeb kambaris. Tu nu ſiaji fo neko par winas dſimteni, par winas gahjumu un dabu. Mehs waretu gan wehl klauſitees daudj ilgaf, bet — ir jau peenahzis wehls wakars un muhsu preefschā ejoſchā eſera wilni laiſtahs mehneſniza fa dſihwais ſudrabs; wiſa paſaule ir tik meeriga, it fa wina nebuhtu redjejuſi nemeera ne ſawu laiku; wiſas ehfas, leelas un masas, augſtas un ſemas stahw tik draudſigi zita ar zitu, it fa winu ſtarpa nebuhtu nekad uaidi bijis. Smeekli un raudas, laimiba un firds-ehdas, faderiba un eenaidſ — wiſs duj; bet ſchi ehfa gan iſſkatahs it fa nomoda eſoti gudra jaunelle. Paſkatees ween pa logu, fa tur wiſs stahw mehneſs gaſchumā, it fa uj ſwehtkeem ſarihſots. Aij ſijahm ir aijſprauſti jau gan padſeltajuschi apſchu un behrſu ſari; gar ſeenahm ir ſakahrti daschi wainadſini, wihti no lauku- un paſchahm paſiſtamaſahm dahrſu-pukitehm; galds un ſoli — wiſs ir ſpodrs un wiſs ſawā kahrtā. Waj wina negaida deen' un nafti atnahkam ſawa ſunga uj ſeelo teefu?

LASPSR LINA
FUNDAMENTAL
LIBRARY

KR

K. 89. dán:
1951. 12. VII.

